

हाम्रो लोहारपट्टी

स्थानीय पाठ्यक्रम

आधारभूत तह कक्षा १-५

लोहारपट्टी नगरपालिका
नगरकार्यपालिकाको कार्यालय, महोत्तरी
मधेश प्रदेश, नेपाल

हाम्रो लोहारपट्टी

प्रतिलिपी अधिकार (C) लोहारपट्टी नगरपालिका

नगरकार्यपालिकाको कार्यालय, महोत्तरी

प्रकाशक: लोहारपट्टी नगरकार्यपालिकाको कार्यालय, महोत्तरी

मिति: २०८२/३/१० गते

लेखन कार्यदल:

१.	श्री शत्रूघ्न यादव	-	पूर्व जि.शि.अ.
२.	श्री दीपकराज बराल	-	पूर्व स्रोतव्यक्ति
३.	श्री सुशील यादव	-	शिक्षा शाखा संयोजक

सहयोगी प्र.अ./शिक्षक:

१.	श्री रामकृष्ण मण्डल	-	प्र.अ., मा.वि. लोहारपट्टी
२.	श्री फूलगेन यादव	-	प्र.अ., मा.वि. खुट्टा
३.	श्री श्याम सुन्दर यादव	-	प्र.अ., मा.वि. बगडा
४.	श्री रविन कुमार यादव	-	प्र.अ., आधारभुत विद्यालय मध्येपुरा
५.	श्री युगलकिशोर यादव	-	प्र.अ., मा.वि. पिपराढी
६.	श्री तेज नारायण यादव	-	प्र.अ., मा.वि. महदैया
७.	मो. जनिफ राईन	-	प्र.अ., मदरसा फैजानेरेजा लोहारपट्टी

संक्षिप्त शब्दावली :

रा.पा.प्रा.	-	राष्ट्रीय पाठ्यक्रम प्रारूप
वि.व्य.स.	-	विद्यालय व्यवस्थापन समिति
शि.अभि.सं.	-	शिक्षक अभिभावक संघ
प्र.अ.	-	प्रधानाध्यापक
प्रा.वा.वि तथा शि.	-	प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा
सि.उप.सं.	-	सिकाइउपलब्धि संख्या

१. परिचय

नेपालको संबिधानले विद्यालय तहको शिक्षालाई स्थानीय सरकारको कार्यक्षेत्रभित्र राखेको छ । शिक्षालाई मौलिक हकका रूपमा व्यवस्था गरी शैक्षिक अधिकारको निक्षेपण र स्थानीयकरण मार्फत बलियो शैक्षिक जग निर्माणको मार्ग प्रशस्त गरेको छ। १५ औं योजनाले परम्परागत र स्थानीय ज्ञान, सिप र प्रविधिको संवर्द्धन तथा संरक्षण गर्दै वैज्ञानिक खोज एवम् अनुसन्धानबाट प्रतिपादित नवीनतम प्रविधिलाई मुलुकको समग्र विकास प्रक्रियामा उपयोग गर्ने रणनीति तय गरेको छ। राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ ले आधारभूत तहमा एउटा विषयका रूपमा स्थानीय विषय वा मातृभाषाको पाठ्यक्रम स्थानीय तहले तयार गरी पठनपाठन गराउनुपर्ने व्यवस्था गरेको छ। सङ्घीय सरकारले समग्र पाठ्यक्रम तथा परीक्षा सम्बन्धी मापदण्ड, नीति, गुणस्तरका सूचक र बेन्चमार्क तयार गर्नुपर्ने प्रदेश सरकारले सो सम्बन्धमा क्षमता विकास र समन्वय गर्ने तथा स्थानीय सरकारले सङ्घीय नीतिभित्र रही स्थानीय नीति निर्माण र कार्यान्वयन गर्नुपर्ने व्यवस्था छ । त्यसैगरी दिगो विकासका लक्ष्य, २०३० को सफल कार्यान्वयनका लागि राष्ट्रिय रणनीतिमा समेत स्थानीय क्षमता, ज्ञान, सिप र प्रविधिलाई सबलीकरण गरी गुणस्तरीय शिक्षाको सुनिश्चितता गर्न सकिने कुरा उल्लेख गरिएको छ ।

यो पाठ्यक्रम राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ र स्थानीय पाठ्यक्रम विकास तथा कार्यान्वयन मार्गदर्शन (मातृभाषासहित), २०७६ ले निर्दिष्ट गरेका प्रावधानलाई ध्यान दिई विकास गरिएको छ । यो पाठ्यक्रम निर्माणको मुख्य उद्देश्य स्थानीय विषयवस्तु, स्थानीय आवश्यकता पहिचान गरी स्थानीय सहभागिता र विज्ञताको संलग्नतामा पाठ्यक्रम विकास गर्ने, विद्यार्थीहरूमा स्थानीय ज्ञान, सीप, अभिवृत्तिको विकास गर्ने, श्रमको सम्मान गर्ने भावनाको विकासको साथै स्थानीय पेसा, व्यवसाय, प्रविधि, मूल्यमान्यता, वातावरण संरक्षण तथा प्रवर्द्धन गर्ने रहेको छ । यसका लागि प्रारम्भिक कक्षादेखि नै स्थानीय परिवेशसँग परिचित गराउनका लागि स्थानीय पाठ्यक्रमको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ । स्थानीय ज्ञान, सीप, प्रविधि, संस्कृति, प्रकृति, संस्कार, कला, भाषा, साहित्यको संवर्द्धन र सबलीकरणबाट मात्र अन्तर्राष्ट्रिय रूपमा प्रतिस्पर्धा गर्न सक्ने सोच, क्षमता विकास र वस्तु उत्पादन गर्न सकिने तथ्यलाई दृष्टिगत गरी स्थानीय पाठ्यक्रमको अवधारणालाई अगाडि सारिएको छ । यस पाठ्यक्रममा विशेषतः लोहारपट्टीको परिचय, नक्साङ्कन र इतिहास, नगरपालिकाको गठन, सेवा प्रवाह र नगरका गौरवशाली संस्थाहरू, नगरभित्रको रीतिरिवाज, संस्कार र संस्कृति, स्थानीय धार्मिक र पर्यटकीय स्थलहरू, स्थानीय परम्परागत पेसा, व्यवसाय र प्रविधि, सङ्क्रामक रोगहरू, स्थानीय प्रकोप र जोखिमको पहिचान तथा व्यवस्थापन जस्ता पक्षहरू समावेश गरिएका छन् । गरेर सिकने पद्धतिमा आधारित भई सिकाइ सहजीकरण गर्ने र विद्यार्थीहरूलाई उनीहरूले विभिन्न माध्यमबाट प्राप्त ज्ञान, सीप र अभिवृत्तिलाई विद्यालय तथा समुदायमा प्रयोग गर्ने खालका क्रियाकलापलाई जोड दिएको छ ।

२. तहगत सक्षमता

(क) कक्षा: १-३ का सक्षमता

१. स्थानीय भाषामा आधारभूत भाषिक तथा संचार सीपको विकास र प्रयोग
२. स्थानीय भाषामा आधारभूत गणितीय अवधारणा र सीपको विकास र प्रयोग
३. स्थानीय भाषाको लिपि प्रयोगको आधारभूत ज्ञान
४. अनुशासन सदाचार र स्वावलम्बी जस्ता सामाजिक एवम् चारित्रिक गुणको विकास
५. स्थानीय विज्ञान वातावरण प्रविधि सम्बन्धी आधारभूत ज्ञानको विकास
६. शारीरिक तन्दुरुस्ती स्वास्थ्यकर बानी व्यवहार बुझ्न सीप र जीवनोपयोगी सीप विकास
७. स्थानीय कला र सौन्दर्य प्रति अभिरुचि र सृजनात्मकताको विकास
८. स्थानीय परिवेशसँग परिचित भई नगरपालिकाको भुगोल, सीमाना तथा पहिचनात्मक स्थलहरू र विभिन्न जातजाति, धर्म, भाषा, संस्कृति क्षेत्रप्रति सम्मान र सद्भावको विकास

(ख) कक्षा ४-५ का सक्षमता

१. लोहारपट्टी नगरपालिकाको परिचय र आफ्नो वरपरको भौगोलिक सामाजिक र प्राकृतिक स्वरूपको जानकारी र नक्साङ्कन
२. प्राकृतिक प्रकोप र यसको व्यवस्थापनका उपायहरू
३. लोहारपट्टी नगरपालिकाको वरपरका वस्तु घटना तथा मौसम प्रति सचेतना
४. लोहारपट्टी नगरपालिकाको ऐतिहासिक स्थल मठमन्दिर, मस्जिद तथा विद्यालयहरूको परिचय, महत्त्व र संरक्षणका उपायहरू
५. लोहारपट्टी नगरपालिकाको सामाजिक, साँस्कृतिक गतिविधिहरूको पहिचान सम्मान र सहभागिता
६. लोहारपट्टी नगरपालिकामा भएका साँस्कृतिक सार्वजनिक सम्पत्ति र प्राकृतिक सम्पदाको संरक्षण र प्रयोग

९. लोहारपट्टी नगरपालिकाका मौलिक जातजाति रहनसहन भेषभूषा संस्कृति रीतिरिवाज परम्परा र भोजनका परिकार
१०. लोहारपट्टी नगरपालिकाका मौलिक पर्व कला गीत संगीत उत्सव महोत्सव
११. लोहारपट्टी नगरपालिकाका धार्मिक साँस्कृतिक ऐतिहासिक तथा प्राकृतिक सम्पदा
१२. लोहारपट्टी नगरपालिकाका भौगोलिक जातीय लैङ्गिक भाषिक सामाजिक आर्थिक साँस्कृतिक धार्मिक प्राकृतिक विविधतालाई सम्बोधन
१३. लोहारपट्टी क्षेत्रभित्रको ज्ञान सीप र प्रविधिलाई उजागर गर्ने ।
१४. लोहारपट्टी नगरपालिका भित्र रहेका परम्परागत पेसा व्यवसाय र प्रविधिलाई संरक्षण सम्बर्द्धन र विकास गर्न सहयोग

३. कक्षागत सिकाइ उपलब्धि

कक्षा १-३

क्षेत्र/थिम	कक्षा १	कक्षा २	कक्षा ३
१. हाम्रो लोहारपट्टी	- आफ्नो परिवार तथा आफू बसेको गाउँटोलको नाम भन्न - आफ्नो गाउँटोलको वरिपरिको गाउँटोलको नाम भन्न - आफ्ना गाउँ वरपर रहेको नदी, खोला र बाटाको नाम भन्न - आफू पढ्ने विद्यालय र छिमेकी विद्यालयको नाम भन्न - हाम्रो गाउँटोलमा रहेको धार्मिक स्थलको नाम भन्न - आफ्नो घर नजिकै रहेका बजार (किनमेल गर्ने ठाउँ) भन्न - आफ्नो गाउँटोलको स्वास्थ्य स्वयं सेविकाको नाम भन्न र चिन्न	- आफू बस्ने वडा नम्बर र वडा कार्यालयको ठेगाना भन्न - लोहारपट्टी नगरपालिकाको नाम, नगर कार्यपालिका रहेको ठेगाना र स्थापना भएको साल भन्न - महोत्तरी जिल्लाको नक्सामा लोहारपट्टी नगरपालिका छुट्याउन - आफू बस्ने वडाभित्रका गाउँटोलको नाम भन्न र तिनको अवस्थिति भन्न - आफ्ना वडाभित्र रहेका नदी, खोला, पोखरी वा ताल र बाटाको अवस्थिति भन्न - गाउँटोल नजिक रहेका स्वास्थ्य प्रदायक संस्था, क्लिनिकको नाम र ठेगाना भन्न - वडा भित्रका जातजातिको थर भन्न - आफू र आफ्नो साथीले बोल्ने भाषामा परिचित हुन् - वडाभित्र बोलिने भाषाहरू भन्न	- लोहारपट्टी नगरपालिकाको भौगोलिक अवस्थाको सामान्य जानकारी दिन - मधेश प्रदेशको नक्सामा लोहारपट्टी नगरपालिका छुट्याउन - नगरभित्रका मुख्य मुख्य सडकहरूको नाम र अवस्थिति भन्न - आफ्नो वडाभित्र रहेका सामुदायिक वनहरूको नाम र तिनीहरूको महत्व भन्न - नगरपालिकाभित्र रहेको मुख्य ताल वा पोखरी र तिनीहरूको अवस्थिति भन्न - आफू बसोबास गर्ने वडाका वडा अध्यक्ष र सदस्यहरूको नाम भन्न - आफू बसोबास गर्ने वडाभित्र रहेका स्वास्थ्य प्रदायक संस्था, क्लिनिकको नाम र ठेगाना भन्न
२. हाम्रो भाषा, संस्कार र संस्कृति	- मैथिली भाषाको स्वर वर्ण - मैथिली भाषाको व्यञ्जन वर्ण - मैथिली भाषाको अंक चिनारी - आफ्नो गाउँटोलमा बसोबास गर्ने जातजातिको नाम भन्न - गाउँटोलका जातजाति बिचको साँस्कृतिक भिन्नता बारे सामान्य जानकारी बटुल्न । - गाउँटोलमा बोलिने मुख्य भाषाहरू पहिचान गर्न - स्थानीय जातिका पोसाकहरूको नाम भन्न र लगाउने तरिका भन्न - स्थानीय जात जातिका गहनाको नाम भन्न	- पुनरावित स्वर वर्ण, व्यञ्जन वर्ण, अंक चिनारी - मात्रा चिनारी, बाह्रखरी - शब्द निर्माण, शब्द भण्डार - वडा भित्रका जातजातिको थर भन्न - आफू र आफ्नो साथीले बोल्ने भाषामा परिचित हुन - वडाभित्र बोलिने भाषाहरू भन्न - वडाभित्रका जातजातिले लगाउने पोसाक पहिचान गर्न - स्थानीय भेषभूषाको परिचय दिन - स्थानीय चाडपर्वको नाम भन्न र मनाउने जाति भन्न	- शब्द निर्माण, शब्द भण्डार - मैथिली भाषामा लघु कथा अध्ययन र पठनबोधका कार्यहरू - नगरभित्रका जातजाति पहिचान गर्न - नगरभित्र बोलिने भाषाहरू पहिचान गर्न - नगरभित्रका जातजातिले लगाउने पोसाक पहिचान गर्न - स्थानीय जातिले गर्ने पूजा (कुलपूजा) हरूको परिचय दिन र महत्व भन्न - स्थानीय लोकगीत गाउने अभ्यास

	- घरमा बनाईने खानाका परिकारहरूको नाम भन्न - स्थानीय लोक बाजाहरू पहिचान गर्न - स्थानीय लोकगीतहरू पहिचान गर्न र सामान्य गाउने अभ्यास गर्न	- स्थानीय लोकगीत गाउने जातजातिको पहिचान गर्न र ती जातजातिले गाउने मुख्य लोकगीतहरू गाउने अभ्यास गर्न - स्थानीय लोकबाजामध्ये कुनै मुख्य एक बाजा बजाउने अभ्यास गर्न	- गर्न - स्थानीय लोकबाजा (ढोल, झ्याली) बजाउने अभ्यास गर्न - स्थानीय लोक नृत्यको पहिचान गर्न - कुनै एक स्थानीय लोकगीतमा नृत्य अभ्यास गर्न
३. स्वास्थ्य र खेलकुद	- शरीरका अङ्गको सरसफाइ गर्न - व्यक्तिगत सरसफाइको लागि आवश्यक सामग्रीको नाम भन्न - सरसफाइ गर्नुपर्ने स्थानको सूची बनाउन - आफ्नो र घरको सरसफाइको गर्नुपर्ने कारण भन्न र सरसफाइमा सहभागी हुन - स्थानीय खेलहरू पहिचान गर्न र खेल्ने अभ्यास गर्न	- आफ्नो शरीरको सरसफाइ गर्न - व्यक्ति सरसफाइको महत्व भन्न - दैनिक रूपमा गरिने सरसफाइको सूची बनाउन - घर तथा विद्यालयको सरसफाइमा सहभागी हुन - स्थानीय खेल खेल्ने अभ्यास गर्न र महत्व भन्न	- स्वस्थ शरीरको लागि आवश्यक पर्ने तत्वहरू पहिचान गर्न - सरसफाइ गर्दा हुने फाइदा र नगर्दा हुने असरहरू पहिचान गर्न - आफ्नो वरपरको वातावरणको सरसफाइमा सहभागी हुन - भोजनको बारेमा आफ्नो धारणा भन्न - स्थानीय खेलहरू खेल्ने अभ्यास गर्न र खेल खेल्दा हुने फाइदा पहिचान गर्न
४. विपद् व्यवस्थापन र विद्यालय सौन्दर्य	- स्थानीयस्तरमा हुन सक्ने विपद् पहिचान गर्न (बाढी, आगलागी) - घर तथा स्थानीयस्तरमा पालिने घरपालुवा जनावरहरूको नाम भन्न - घर तथा विद्यालयको बाल बगैँचामा भएका बिरुवाहरूको पहिचान गर्न - स्थानीय क्षेत्रमा पाइने बोटबिरुवाको नाम भन्न - घर तथा विद्यालयमा गरिने वृक्षरोपणमा सहयोग गर्न - घर तथा विद्यालयमा भएका बोटबिरुवाको संरक्षणमा सहयोग गर्न - फूलबारी तथा बोटबिरुवाको हेरचाह गर्न - स्थानीय क्षेत्रमा भएका पानीका स्रोतको नाम भन्न - व्यक्तिगत, घर, आँगन, विद्यालय, वरिपरिको वातावरणको सरसफाइको अवलोकनमा सहभागी हुन - फोहोरमैलाको पहिचान गर्न	- बाढी र आगलागीको परिचय दिन - वडाभित्रका वनमा पाइने वन्यजन्तु र चराको नाम भन्न - स्थानीय क्षेत्रमा पाइने बोटबिरुवाको वर्गीकरण गर्न - बगैँचाको परिचय दिन - घर र विद्यालयमा वृक्षरोपणमा सहभागी हुन - बोटबिरुवाको संरक्षणमा सहयोग गर्न - वडामा भएका जलस्रोतको परिचय दिन - व्यक्तिगत, घर, आँगन, विद्यालय, वरिपरिको वातावरणको सरसफाइमा सहभागी हुन - वरपरको वातावरण फोहोर हुने कारण पहिचान गर्न - फोहोरमैलाको परिचय र प्रकार (कुहिने र नकुहिने) भन्न	- बाढी र आगलागी हुने कारण भन्न - नगरपालिकाका वन तथा बगैँचामा पाइने वन्यजन्तु र चरा पहिचान गर्न - स्थानीय बोटबिरुवाको परिचय दिन - स्थानीय बोटबिरुवाको महत्व तथा उपयोग भन्न - विद्यालयमा फूलबारी तथा वृक्षरोपणको आवश्यकता र महत्व भन्न - घर र विद्यालयमा बाल बगैँचाको निर्माणमा सहयोग र हेरचाह गर्न - घर र विद्यालयमा जलस्रोतको उपयोग गर्ने तरिका भन्न र सदुपयोग गर्न - फोहोरमैला व्यवस्थापनको परिचय दिन - विद्यालयमा फोहोरमैलाको वर्गीकरण र व्यवस्थापन (कुहिने, नकुहिने र तरल)मा सहयोग गर्न - घर, छरछिमेक, विद्यालय तथा समुदायको सरसफाइमा सहभागी हुन - वरपरको वातावरण सफा राख्ने

			उपायहरू पहिचान र सरसफाइ कार्यमा सहभागी हुन
५. सामाजिक सद्भाव र आदर्श समाज	- समूहमा मिलेर बस्न - साथी र घर परिवारका सदस्यलाई सामान्य सहयोग गर्न - स्वव्यवस्थापन सिपको विकास गर्न	- अभिभावक, शिक्षक र मान्यजनप्रति नम्र व्यवहार र सम्मान व्यक्त गर्न - घर तथा विद्यालयमा अनुशासन र आचरणको पालना गर्न - आफूले जानेका कुराको सञ्चार गर्न	- अरुप्रति दया, माया, करुणाको भाव प्रकट गर्ने सिपको विकास गर्न - आत्मनिर्भर हुने बानीको विकास गर्न - सहयोगात्मक तथा सहकार्यात्मक सिपको प्रयोग गर्न
६. हाम्रा अग्रज र सामाजिक संस्थाहरू	- आफ्नो टोल र समुदायको नेतृत्व गर्ने व्यक्तिको पहिचान गर्न - स्थानीय सामाजिक संस्थाहरूको पहिचान गर्न - आफ्नो विद्यालयको छोटो परिचय दिन	- आफ्नो टोल र समुदायको नेतृत्व गर्ने व्यक्तिको परिचय दिन - गाउँको मूल व्यक्तित्वको चिनारी दिन - वि.व्य.स. अध्यक्षको परिचय दिन - सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहको परिचय दिन	- आफ्नो टोल र समुदायको नेतृत्व गर्ने व्यक्तिको योगदान भन्न - वडा अध्यक्ष र सदस्यहरूको नाम भन्न - वडाभित्र सञ्चालित स्वास्थ्य संस्थाका सेवाहरूको जानकारी प्राप्त गर्न - गाउँभित्र रहेका आमा समूह तथा बाल क्लबको पहिचान गर्न र परिचय दिन
७. हाम्रा धार्मिक समुदाय र सम्पदा	- नजिकको मन्दिरको नाम भन्न - नजिकको मस्जिदको नाम भन्न - मन्दिरको पुजारीको बारेमा भन्न - मदरसा, मस्जिदको मौलवीको बारेमा भन्न	- घर नजिकको मन्दिर र उक्त मन्दिरमा पूजा गरिने देवताको बारेमा भन्न - नजिकको मदरसा, मस्जिद र मदरसा, मस्जिदमा पढिने नमाजको बारेमा भन्न	- आफ्नो समुदायमा रहेका विभिन्न देवी देवताको नाम र मन्दिरको सूची बनाउन - आफ्नो समुदायमा रहेका मदरसा, मस्जिदहरूको सूची बनाउन

कक्षा ४-५

क्षेत्र/थिम	कक्षा ४	कक्षा ५
१. हाम्रो लोहारपट्टी	- लोहारपट्टीको भौगोलिक अवस्था (सिमाना, क्षेत्रफल) भन्न - नगरपालिकाभित्रका वडाहरूको सङ्ख्या, वडा कार्यालयहरूको ठेगाना भन्न - नगरपालिकाभित्रको जनसङ्ख्या (महिला र पुरुषको) तथ्याङ्क भन्न - नगरपालिकाभित्रका मुख्य बाटाघाटा पहिचान गर्न - नगरपालिकाभित्र हुने आर्थिक क्रियाकलापको सूची तयार गर्न	- नगरपालिकाको नामकरणको जानकारी दिन - आफू बस्ने वडाको नक्सा हेरेर नक्सामा मुख्य मुख्य स्थान देखाउन - नगरपालिकाभित्र वडाअनुसारको घरधुरी सङ्ख्या र पेशागत विवरण भन्न - नगरपालिकाभित्रका वडाअनुसारको जनसङ्ख्या (महिला र पुरुष) भन्न - नगरपालिकाको आयस्रोत पहिचान गर्न
२. हाम्रो भाषा, संस्कार र संस्कृति	- मैथिली भाषामा आफ्नो दैनिक व्यवहारमा आवश्यक पर्ने सामग्रीहरूको नाम तथा सूची निर्माण गर्न - आफ्ना नातेदारहरूको नाम, ठेगान र रीतिरिवाज भन्न - सामाजिक शिष्टाचार तथा नियमहरूको पालना गर्न - आफूले मनाउने चाडपर्व (दर्शैं, छठ, दिपावली, होली, इदउल	- मैथिली भाषामा छोटो कथा कविता लेख्न र भन्न - नगरपालिकाभित्रका समुदायको प्रचलित रीतिरिवाज र परम्पराको महत्व भन्न । - आफ्नो समुदायको जन्म तथा मृत्यु संस्कारको परिचय दिन - व्रतबन्ध, छेवर गर्ने तरिका र महत्व भन्न

	फिच) को परिचय दिन - आफूले मनाउने चाडपर्वको महत्व भन्न - छठको परिचय दिन - समुदायमा प्रचलित लोकगीत गाउने अभ्यास गर्न - स्थानीयस्तरमा प्रचलित कुनै एक लोकबाजा तालमा बजाउन - समुदायमा प्रचलित गीतमा हाउभाउसहित लोक नृत्य गर्न - नगरपालिकाभित्रको सामाजिक, सांस्कृतिक, धार्मिक तथा जातिगत अवस्थाको परिचय दिन	- विवाह संस्कारको परिचय दिन र महत्व भन्न - गेरुका मेलाको ऐतिहासिक महत्वको छोटो जानकारी दिन - दशैं, छठ, दिपावली, होली, इदउल फिच को परिचय तथा महत्व भन्न - स्थानीयस्तरमा प्रचलित मुख्य लोकगीतमा हाउभाउसहित गाउन र नृत्य गर्न - स्थानीय प्रचलित कुनै दुई लोकबाजा बजाउने अभ्यास गर्न - नगरपालिकाभित्रको सामाजिक, सांस्कृतिक, धार्मिक तथा जातिगत अवस्थाको महत्व भन्न
३. स्वास्थ्य र खेलकुद	- स्वस्थ र अस्वस्थ भोजन पहिचान गर्न र भिन्नता छुट्याउन - स्वस्थकर खाना प्रयोग गर्ने तरिका भन्न र प्रयोग गर्न - सही किसिमले उठ्ने, बस्ने र सुत्ने तरिका भन्न तथा अभ्यास गर्न - योग (सूर्य नमस्कार) अभ्यास	- प्राकृतिक खाना र तयारी प्याकेट खानाको पहिचान गर्न उपयुक्त खानाको सेवन गर्न - विद्यालयमा ल्याइने/खाइने स्वस्थकर खाजा पहिचान गर्न - विद्यालयमा स्वस्थ खाजा खान - योगको महत्व भन्न र योगाभ्यास, भष्ट्रिका, कपालभाति, अनुलोम विलोम) गर्न
४. विपद् व्यवस्थापन र विद्यालय सौन्दर्य	- बाढी र आगलागीबाट हुने क्षति भन्न - नगरपालिकाभित्रका वन तथा बगैँचामा पाइने वन्यजन्तु र चराको परिचय दिन तथा महत्व भन्न - वडाको बगैँचामा पाइने औषधिजन्य वनस्पतिको नाम भन्न - विद्यालयमा बाल बगैँचा र वृक्षारोपणमा सहभागी हुन - वातावरण र विकासको परिचय दिन - नगरपालिका क्षेत्रमा भएका जलस्रोतको परिचय दिन, उपयोग भन्न र आवश्यकताअनुसार प्रयोग गर्न - फोहोरमैलाले स्थानीयस्तरमा पारेको असर पहिचान गर्न - वातावरण प्रदूषणको स्थानीय अवस्थाको पहिचान गर्न - फोहोरमैलाको वर्गीकरण (ठोस, तरल र ग्याँस) र व्यवस्थापनमा सहयोग गर्न	- बाढी र आगलागीबाट बच्ने उपाय पहिचान गर्न तथा अवलम्बन गर्न - नगरपालिका क्षेत्रमा पाइने औषधिजन्य वनस्पतिहरूको उपयोग र महत्व वर्णन गर्न - विद्यालय तथा घरमा स्थानीय औषधिजन्य वनस्पति र फलफूल बगैँचाको निर्माणमा सहभागी हुन - नगरपालिका क्षेत्रमा पाइने वनस्पति र जीवजन्तुको संरक्षणमा विद्यार्थी, विद्यालय, समुदायको भूमिका पहिचान गर्न र अवलम्बन गर्न - नगरपालिका क्षेत्रमा जलस्रोतको प्रदूषणका कारण र असरहरू पहिचान गर्न - घर र विद्यालयमा उपयोग हुने उर्जाको परिचय दिन - वातावरण संरक्षणको परिचय दिन - विद्यालय तथा स्थानीय क्षेत्रमा फोहोरमैलाको व्यवस्थापनका उपायको खोजी गरी अवलम्बन गर्न
५. सामाजिक सद्भाव र आदर्श समाज	- समाजका असल मानिसहरूले गरेका कार्यहरू पहिचान गर्न र उक्त कार्यको अनुकरण गर्ने सिप र आचरणको अभ्यास गर्न - समाजको असल नागरिक हुनका लागि आवश्यक पर्ने सिपहरू पहिचान गर्न र सिप विकासको अभ्यास गर्न - जीवनमा लक्ष्य किटान गरी अघि बढ्ने सिप र बानीको अभ्यास गर्न ।	- जिल्लाभित्रका असल मानिसहरूले गरेका कार्यहरू पहिचान गर्न र उक्त कार्यको अनुकरण गर्ने सिप र आचरणको विकास गर्न - परिवार र समाजको जिम्मेवार सदस्य हुनका लागि आवश्यक पर्ने स्वभाव र आचरणको पहिचान तथा अभ्यास गर्न - आफूसँग भएका सम्भावनाको स्वमूल्याङ्कन गरी सही लक्ष्यका साथ अघि बढ्ने क्षमताको अभ्यास गर्न
६. हाम्रा अग्रज र सामाजिक संस्थाहरू	- आफ्नो विद्यालयको स्थापना गर्ने व्यक्तित्वहरू (संस्थापक अध्यक्ष र प्र.अ.)को परिचय दिन - वडाभित्र सञ्चालित शैक्षिक संस्थाहरूको परिचय दिन - नगरभित्र सञ्चालित स्वास्थ्य संस्थाहरूको सामान्य परिचय दिन र ती संस्थाहरूबाट प्राप्त हुने सेवाहरूसँग परिचित हुन तथा सेवा	- नगरभित्र सञ्चालन भएको पहिलो शैक्षिक संस्था स्थापना गर्ने व्यक्तित्वको परिचय दिन (रा.ज.मा.वि. बगडा) - नगरभित्रका मुख्य सहकारी संस्थाहरू (बचत सहकारी संस्था र दुग्ध सहकारी संस्था)को छोटो परिचय दिन - नगरपालिकाभित्रका वित्तीय संस्था तथा सहकारी

	लिन - शैक्षिक व्यक्तित्व (रामवती यादव र जगदेव यादवको जीवनी) भन्न र त्यसबाट शिक्षा ग्रहण गर्न	संस्थाहरूको परिचय दिन - वडाभित्रको सहकारी संस्थाले गर्ने कार्यहरू पहिचान गर्न - नगरभित्रका स्वास्थ्य संस्थाहरूबाट प्रदान गरिने स्वास्थ्य सेवाहरूका प्रकारहरू उल्लेख गर्न
७. हाम्रा धार्मिक समुदाय र सम्पदा	- हनुमान मन्दिरको बारेमा लेख्न र प्रस्तुतीकरण गर्न - नजिकको मदरसा, मस्जिदको बारेमा मस्जिदमा पढिने नमाजको बारेमा लेख्न र प्रस्तुतीकरण गर्न	- समुदायमा भएका मन्दिरहरूको सूची बनाई कुनै २ मन्दिरको बारेमा लेख्न - मन्दिरमा पूजा गर्नाले हुने फाइदाहरू भन्न - मदरसा, मस्जिदमा पढिने नमाजको समयतालिका, नमाजले सिकाउने पाठ र नमाज पढ्दा हुने फाइदाहरू भन्न - ईदगाहको बारेमा छोटो परिचय दिन

४. विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम (कक्षा १-३)

क्षेत्र/थिम	कक्षा १	कार्य घण्टा	कक्षा २	कार्य घण्टा	कक्षा ३	कार्य घण्टा
१. हाम्रो लोहारपट्टी	- आफ्नो परिवार तथा आफू बसेको गाउँटोलको नाम - आफ्नो गाउँटोलको वरिपरिको गाउँटोलको नाम - आफ्नो गाउँ वरपर रहेको नदी, खोला र बाटाको नाम - आफू पढ्ने विद्यालय र छिमेकी विद्यालयको नाम - आफ्नो गाउँटोलमा रहेको धार्मिक स्थलको नाम - आफ्नो घर नजिकै रहेका हटिया / बजार (किनमेल गर्ने ठाउँ) - आफ्नो गाउँटोलको स्वास्थ्य स्वयंसेविकाको नाम र चिनारी	३०	- आफू बस्ने वडा नम्बर र वडा कार्यालयको ठेगाना - लोहारपट्टी नगरपालिकाको नाम, नगर कार्यपालिका रहेको ठेगाना र स्थापना भएको साल - महोत्तरी जिल्लाको नक्सामा लोहारपट्टी - आफू बस्ने वडाभित्रका गाउँटोलको नाम भन्न र तिनको अवस्थिति - आफ्ना वडाभित्र रहेका नदी, खोला, ताल र बाटाको अवस्थिति - गाउँटोल नजिक रहेका स्वास्थ्य प्रदायक संस्था, क्लिनिकको नाम र ठेगाना	३०	- लोहारपट्टी नगरपालिकाको भौगोलिक अवस्थाको सामान्य जानकारी - मधेश प्रदेशको नक्सामा लोहारपट्टी नगरपालिका - नगरभित्रका मुख्य मुख्य सडकको नाम र अवस्थिति - आफ्नो वडाभित्र रहेका सामुदायिक वनको नाम र तिनीहरूको महत्व - नगरपालिकाभित्र रहेका मुख्य ताल र तिनको अवस्थिति - आफू बसोबास गर्ने वडाका वडा अध्यक्ष र सदस्यहरूको नाम - आफू बसोबास गर्ने वडाभित्र रहेका स्वास्थ्य सेवा प्रदायक संस्था, क्लिनिकको नाम र ठेगाना	३०
२. हाम्रो भाषा, संस्कार र संस्कृति	- आफ्नो गाउँ टोलमा बसोबास गर्ने जातजातिको नाम - गाउँ टोलका जातिबीचको सांस्कृतिक भिन्नताबारे सामान्य जानकारी - गाउँ टोलमा बोलिने मुख्य भाषा - स्थानीय जातिका पोसाकको नाम र लगाउने तरिका	३०	- वडाभित्रका जातजातिको थर - आफू र आफ्नो साथीले बोल्ने भाषाको जानकारी - वडाभित्र बोलिने भाषा - वडाभित्रका जातजातिले लगाउने पोसाक - स्थानीय भेषभूषाको परिचय - स्थानीय चाडपर्वको नाम र मनाउने जाति	३०	- नगरभित्रका जातजाति - नगरभित्र बोलिने भाषा - नगरभित्रका जातजातिले लगाउने पोसाक - स्थानीय जातिले गर्ने पूजा (कुल, सोमबारी, मधुश्रावणी, बटसावित्री) को परिचय दिन र महत्व - स्थानीय लोकगीत गाउने	३०

	- स्थानीय जातिका गहनाको नाम र लगाउने तरिका - घरमा बनाइने खानाका परिकार - स्थानीय लोक बाजा - स्थानीय लोकगीत		- स्थानीय लोकगीत गाउने जातजातिको पहिचान र उनीहरूले गाउने मुख्य लोकगीत गाउने अभ्यास - स्थानीय लोकबाजाहरू मध्ये कुनै मुख्य एक बाजा बजाउने अभ्यास		- अभ्यास - स्थानीय लोकबाजा (मादल, खैंजडी र झ्याली) बजाउने अभ्यास - स्थानीय लोक नृत्यहरूको पहिचान - कुनै एक स्थानीय लोकगीतमा नृत्य अभ्यास	
३. स्वास्थ्य र खेलकुद	- शरीरका अङ्गको सरसफाइ - व्यक्तिगत सरसफाइको लागि आवश्यक पर्ने सामग्रीको नाम - सरसफाइ गर्नुपर्ने स्थान - आफ्नो सरसफाइ गर्नुपर्ने कारण र सरसफाइमा सहभागी - स्थानीय खेल पहिचान र खेल्ने अभ्यास	१०	- आफ्नो शरीरको सरसफाइ - व्यक्तिगत सरसफाइको महत्व - दैनिकरूपमा गरिने सरसफाइ - घर तथा विद्यालयको सरसफाइमा सहभागी - स्थानीय खेल खेल्ने अभ्यास र महत्व	१०	- स्वस्थ शरीरको लागि आवश्यक पर्ने तत्वहरू - सरसफाइ गर्दा हुने फाइदा र नगर्दा हुने असर पहिचान - आफ्नो वरपरको वातावरणको सरसफाइमा सहभागी - भोजनको परिचय - स्थानीय खेल खेल्ने अभ्यास र खेल खेल्दा हुने फाइदा पहिचान	१०
४. विपद् व्यवस्थापन र विद्यालय सौन्दर्य	- स्थानीयस्तरमा हुन सक्ने विपद् पहिचान (बाढी, आगलागी) - घर तथा स्थानीयस्तरमा पालिने घरपालुवा जनावरको नाम - घर तथा विद्यालयको बाल बगैँचामा भएका बिरुवाको पहिचान - स्थानीय क्षेत्रमा पाइने बोटबिरुवाको नाम - घर तथा विद्यालयमा गरिने वृक्षारोपणमा सहयोग - घर तथा विद्यालयमा भएका बोटबिरुवाको संरक्षणमा सहयोग - फूलबारी तथा बोटबिरुवाको हेरचाह - स्थानीय क्षेत्रमा भएका पानीका स्रोत - व्यक्तिगत, घर, आँगन, विद्यालय, वरिपरिको वातावरणको सरसफाइमा सहभागी - फोहोरमैलाको पहिचान	४०	- बाढी र आगलागीको परिचय - वडाभित्रका वन तथा बगैँचामा पाइने वन्यजन्तु र चराको नाम - स्थानीय क्षेत्रमा पाइने बोटबिरुवाको वर्गीकरण - वन तथा बगैँचाको परिचय - घर र विद्यालयमा वृक्षारोपणमा सहभागी - बोटबिरुवाको संरक्षणमा सहयोग - वडामा भएका पानीका स्रोतको परिचय - व्यक्तिगत, घर, आँगन, विद्यालय, वरिपरिको वातावरणको सरसफाइमा सहभागी - वरपरको वातावरण फोहोर हुने कारणहरू पहिचान - फोहोरमैलाको परिचय र प्रकार (कुहिने र नकुहिने)	४०	- बाढी र आगलागी हुने कारणहरू - नगरपालिकाका वन तथा बगैँचामा पाइने वन्यजन्तु र चरा पहिचान - स्थानीय बोटबिरुवाको परिचय - स्थानीय बोटबिरुवाको महत्व तथा उपयोग - विद्यालयमा बगैँचाको आवश्यकता र महत्व - घर र विद्यालयमा बाल बगैँचाको निर्माणमा सहयोग र हेरचाह - घर र विद्यालयमा पानीका स्रोतको उपयोग गर्ने तरिका भन्न र सदुपयोग - फोहोरमैला व्यवस्थापनको परिचय - विद्यालयमा फोहोरमैलाको वर्गीकरण र व्यवस्थापन (कुहिने, नकुहिने र तरल) मा सहयोग - घर, छरछिमेक, विद्यालय	४०

					तथा समुदायको सरसफाइमा सहभागी - वरपरको वातावरण सफा राख्ने उपायहरू खोजी र सरसफाइ कार्यमा सहभागी	
५. सामाजिक सद्भाव र आदर्श समाज	- समूहमा मिलेर बस्ने अभ्यास - साथी र घर परिवारका सदस्यलाई सामान्य सहयोग - स्व व्यवस्थापन सिपको विकास	१०	- अभिभावक, शिक्षक र मान्यजनप्रति नम्र व्यवहार र सम्मान व्यक्त - घर र विद्यालयमा अनुशासन र आचरणको पालना - आफूले जानेका कुराहरूको दोहोरो सञ्चार	१०	- अरूप्रति दया, माया, करुणाको भाव प्रकट गर्ने सीपको विकास - आत्मनिर्भर हुने बानीको विकास - सहयोगात्मक तथा सहकार्यात्मक सीपको प्रयोग	१०
६. हाम्रा अग्रज र सामाजिक संस्थाहरू	- आफ्नो टोल र समुदायको नेतृत्व गर्ने व्यक्तिको पहिचान - स्थानीय सामाजिक संस्थाहरूको पहिचान - आफ्नो विद्यालयको छोटो परिचय	२०	- आफ्नो टोल र समुदायको नेतृत्व गर्ने व्यक्तिको परिचय - गाउँको मान्यजनको चिनारी - वि.व्य.स. अध्यक्षको परिचय - सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहको परिचय	२०	- आफ्नो टोल र समुदायको नेतृत्व गर्ने व्यक्तिको योगदान - वडा अध्यक्ष र सदस्यहरूको नाम - वडाभित्र सञ्चालित स्वास्थ्य संस्थाका सेवाको जानकारी - गाउँभित्र रहेका आमा समूह र बालकलबको पहिचान तथा परिचय	२०
७. हाम्रा धार्मिक समुदाय र सम्पदा	- नजिकको मन्दिरको नाम भन्न - नजिकको मदरसा, मस्जिदको नाम भन्न - मन्दिरको पुजारीको बारेमा भन्न - मदरसा, मस्जिदको मौलवीको बारेमा भन्न	२०	- घर नजिकको मन्दिर र उक्त मन्दिरमा पूजा गरिने देवताको बारेमा भन्न - नजिकको मदरसा, मस्जिद र मस्जिदमा पढिने नमाजको बारेमा भन्न	२०	- आफ्नो समुदायमा रहेका विभिन्न देवी देवताको नाम र मन्दिरको सूची बनाउन - आफ्नो समुदायमा रहेका मदरसा, मस्जिदहरूको सूची बनाउन	२०
जम्मा		१६०		१६०		१६०

विषयवस्तुको क्षेत्र र क्रम (कक्षा ४-५)

क्षेत्र/एकाइ	कक्षा ४	कार्य घण्टा	कक्षा ५	कार्य घण्टा
१. हाम्रो लोहारपट्टी	- लोहारपट्टीको भौगोलिक अवस्था (सिमाना, क्षेत्रफल) - नगरपालिकाभित्रका वडाको सङ्ख्या, वडा कार्यालयको ठेगाना - नगरपालिकाभित्रको जनसङ्ख्या (महिला र पुरुषको) तथ्याङ्क - नगरपालिकाभित्रका मुख्य बाटाघाटाको पहिचान - नगरपालिकाभित्र हुने आर्थिक क्रियाकलाप	१५	- नगरपालिकाको नामाकरणको जानकारी - आफू बस्ने वडाको सामाजिक नक्सा कोर्न र नक्सामा मुख्य मुख्य स्थानहरू भर्न - नगरपालिका भित्र वडा अनुसारको घरधुरी संख्या र पेसागत विवरण - नगरपालिका भित्रका वडा अनुसारको जनसंख्या (महिला र पुरुष)	१५

			- नगरपालिकाको आयस्रोतहरू	
२. हाम्रो भाषा, संस्कार र संस्कृति	- आफ्ना नातेदारको नाम, ठेगाना र रीतिरिवाज - सामाजिक शिष्टाचार तथा नियमहरू - आफूले मनाउने चाडपर्व (दशैं, छठ, दिपावली, इदउल फित्र) - आफूले मनाउने चाडपर्वको महत्व - गेरुका मेलाको परिचय - समुदायमा प्रचलित लोकगीत गाउने अभ्यास - स्थानीयस्तरमा प्रचलित कुनै एक लोकबाजा तालमा - समुदायमा प्रचलित गीतमा हाउभाउसहित लोकनृत्य - नगरपालिकाभित्रको सामाजिक, सांस्कृतिक, धार्मिक तथा जातिगत अवस्थाको परिचय - वडाभित्रका धार्मिक स्थलको सामान्य परिचय	२५	- नगरपालिकाभित्रका समुदायमा प्रचलित रीतिरिवाज र परम्पराको महत्व - आफ्नो समुदायको जन्म तथा मृत्यु संस्कारको परिचय - व्रतबन्ध, छेवर गर्ने तरिका र महत्व - विवाह संस्कारको परिचय दिन र महत्व - मेलाको ऐतिहासिक महत्वको छोटो जानकारी - कृष्णजन्माष्टमी, सोमबारी, बटसावित्री र मधुश्रावणी व्रतको परिचय र महत्व - स्थानीयस्तरमा प्रचलित मुख्य लोकगीतमा हाउभाउसहित गाउन र नृत्य - स्थानीय प्रचलित कुनै दुई लोकबाजा बजाउने अभ्यास - नगरपालिकाभित्रको सामाजिक, सांस्कृतिक, धार्मिक तथा जातिगत अवस्थाको महत्व - हाम्रा नगरभित्रका धार्मिक स्थलको संक्षिप्त परिचय	२५
३. स्वास्थ्य र खेलकुद	- स्वस्थ र अस्वस्थ भोजन पहिचान गर्न र भिन्नता - स्वस्थकर खाना प्रयोग गर्ने तरिका भन्न र प्रयोग - सही किसिमले उठ्ने, बस्ने र सुत्ने तरिका र अभ्यास - योग (सूर्य नमस्कार) अभ्यास	१०	- प्राकृतिक खाना र तयारी प्याकेट खानाको पहिचान गर्न उपयुक्त खानाको सेवन - विद्यालयमा ल्याइने/खाइने स्वस्थकर खाजा पहिचान - विद्यालयमा स्वस्थ खाजा - योगको महत्व भन्न र योगाभ्यास (कपालभाति, अनुलोम विलोम)	१०
४. विपद् व्यवस्थापन र विद्यालय सौन्दर्य	- बाढी र आगलागीबाट हुने असर - नगरपालिकाभित्रका वन तथा बगैंचामा पाइने वन्यजन्तु र चराको परिचय र महत्व - वडाको वनमा पाइने औषधिजन्य वनस्पति - विद्यालयमा बाल बगैंचा र वृक्षारोपणमा सहभागी - वातावरण र विकासको परिचय - नगरपालिका क्षेत्रमा भएका पानीका स्रोतको परिचय, उपयोग र आवश्यकताअनुसार प्रयोग - फोहोरमैलाले स्थानीयस्तरमा पारेको असर पहिचान - वातावरण प्रदूषणको स्थानीय अवस्थाको पहिचान - फोहोरमैलाको वर्गीकरण (ठोस, तरल र ग्याँस) र व्यवस्थापनमा सहयोग	३३	- बाढी र आगलागीबाट बच्ने उपायहरू पहिचान गर्न र अवलम्बन - नगरपालिका क्षेत्रमा पाइने औषधिजन्य वनस्पतिहरूको उपयोग र महत्व - विद्यालय तथा घरमा स्थानीय औषधिजन्य वनस्पति र फलफूल बगैंचाको निर्माणमा सहभागी - नगरपालिका क्षेत्रमा पाइने वनस्पति र जीवजन्तुको संरक्षणमा विद्यार्थी, विद्यालय, समुदायको भूमिका पहिचान र अवलम्बन - नगरपालिका क्षेत्रमा जलस्रोतको प्रदूषणका कारण र असरहरू पहिचान - घर र विद्यालयमा उपयोग हुने उर्जाको परिचय - वातावरण संरक्षणको परिचय - विद्यालय तथा स्थानीय क्षेत्रमा फोहोरमैलाको व्यवस्थापनका उपायहरूको खोजी गरी अवलम्बन	३३
५.	- समाजका असल मानिसले गरेका कार्यहरू पहिचान र उक्त	१०	- जिल्लाभित्रका असल मानिसहरूले गरेका कार्य	१०

सामाजिक सद्भाव र आदर्श समाज	कार्यको अनुकरण गर्ने सिप र आचरणको अभ्यास - समाजको असल नागरिक हुनका लागि आवश्यक पर्ने सिप पहिचान र सिप विकासको अभ्यास - जीवनमा लक्ष्य किटान गरी अघि बढ्ने सिप र बानीको अभ्यास		पहिचान र ती कार्यको अनुकरण गर्ने सिप र आचरणको विकास - परिवार र समाजको जिम्मेवार सदस्य हुनका लागि आवश्यक पर्ने स्वभाव र आचरणको पहिचान तथा अभ्यास - आफूसँग भएका सम्भावनाको स्वमूल्याङ्कन गरी सही लक्ष्यका साथ अघि बढ्ने क्षमताको अभ्यास	
६. हाम्रा अग्रज र सामाजिक संस्थाहरु	- आफ्नो विद्यालयको स्थापना गर्ने व्यक्तित्वको परिचय (संस्थापक अध्यक्ष र प्र.अ.) - वडाभित्र सञ्चालित शैक्षिक संस्थाको परिचय - नगरभित्र सञ्चालित स्वास्थ्य संस्थाको सामान्य परिचय र ती संस्थाबाट प्राप्त हुने सेवा - शैक्षिक व्यक्तित्व (स्व. रामवती यादव र जगदेव यादवको जीवनी) र त्यसबाट शिक्षा ग्रहण	१५	- नगरभित्र सञ्चालन भएको पहिलो शैक्षिक संस्था स्थापना गर्ने व्यक्तित्वको परिचय (रा ज.मा.वि. बगडा) - नगरभित्रका मुख्य सहकारी संस्थाहरु (बचत सहकारी संस्था र दुग्ध सहकारी संस्था)को छोटो परिचय - नगरपालिकाभित्रका वित्तीय संस्था तथा सहकारी संस्थाहरुको परिचय - वडाभित्रको सहकारी संस्थाले गर्ने कार्यहरु पहिचान - नगरभित्रका स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट प्रदान गरिने स्वास्थ्य सेवाका प्रकार	१५
७. हाम्रा धार्मिक समुदाय र सम्पदा	- हनुमान मन्दिरको बारेमा लेखन र प्रस्तुतीकरण गर्न - नजिकको मस्जिदको बारेमा मस्जिदमा पढिने नमाजको बारेमा लेखन र प्रस्तुतीकरण गर्न	२०	- समुदायमा भएका मन्दिरहरुको सूची बनाई कुनै २ मन्दिरको बारेमा लेखन - मन्दिरमा पूजा गर्नाले हुने फाइदाहरु भन्न - मस्जिदमा पढिने नमाजको समयतालिका, नमाजले सिकाउने पाठ र नमाज पढ्दा हुने फाइदाहरु भन्न - ईदगाहको बारेमा छोटो परिचय दिन	२०
	जम्मा	१२८		१२८

४.१ विषयवस्तुको विस्तृतीकरण, सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप र मूल्याङ्कन प्रक्रिया कक्षा १

क्र. सं.	क्षेत्र/एकाइ/ थिम	सिकाइ उपलब्धि	मुख्य विषयवस्तु र विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	कार्य घण्टा
१	हाम्रो लोहारपट्टी	- आफ्नो परिवार तथा आफू बसेको गाउँटोलको नाम भन्न - आफ्नो गाउँटोलको वरिपरिको गाउँटोलको नाम भन्न - आफ्ना गाउँ वरपर रहेको नदी, खोला र बाटाको नाम भन्न	- आफ्नो परिवार तथा आफू बसेको गाउँटोलको नाम - आफ्नो गाउँटोलको वरिपरिको गाउँटोलको नाम - आफ्ना गाउँ वरपर रहेको नदी, खोला र बाटाको नाम - आफू पढ्ने विद्यालय र छिमेकी विद्यालयको नाम	- बालबालिकालाई आफू बसोबास गरेको गाउँ वा टोलको नाम भन्न लगाउने - विद्यार्थीहरूलाई आफू बसोबास गर्ने स्थान वरपरका नदीनाला, खोला, बाटाघाटा के के छन् ? भन्न लगाउने, छलफल गराउने र	- आफू बसोबास गरेको गाउँटोलको नाम भन्न लगाएर - आफ्नो बसोबास वरपर भएका नदीनाला, खोलाहरु, बाटाघाटाको नाम	३०

		- आफू पढ्ने विद्यालयको नाम भन्न - हाम्रो गाउँटोलमा रहेको धार्मिक स्थलको नाम भन्न - आफ्नो घर नजिकै रहेका हाट बजार (किनमेल गर्ने ठाउँ) भन्न - आफ्नो गाउँटोलको स्वास्थ्य स्वयंसेविकाको नाम भन्न र चिन्न	- हाम्रो गाउँटोलमा रहेको धार्मिक स्थलको नाम - आफ्नो घर नजिकै रहेका हाट बजार (किनमेल गर्ने ठाउँ) - आफ्नो गाउँटोलको स्वास्थ्य स्वयंसेविकाको नाम र चिनारी	- चित्र, चार्ट, नक्सा, श्रव्यदृश्य सामग्रीको प्रयोग गरी तिनको जानकारी गराउने - साथीको गाउँ चिन्ने खेल खेलाउने - नजिकको गाउँ वा टोलको अवलोकन गराउने - बालबालिकालाई आफ्नो गाउँ टोलको अगुवा तथा भरभलादमीको नाम जान्ने परियोजना कार्य दिने - आफू पढ्ने विद्यालय र छिमेकी विद्यालयको नाम भन्न लगाउने - आफ्नो गाउँटोलमा रहेका धार्मिक स्थलको भ्रमण गराई उक्त स्थलको परिचय गराउने - आफ्नो घर नजिकै रहेको हाट बजारको भ्रमण गराई त्यहाँ गरिने क्रियाकलापको जानकारी गराउने - आफ्नो गाउँटोलको स्वास्थ्य स्वयंसेविकाको चिनारी गराउनको लागि स्वास्थ्य स्वयंसेविकालाई आमन्त्रण गरी परिचय गराउने र उनले गर्ने कार्यको जानकारी गराउन लगाउन	- सोधेर - आफूले पढ्ने विद्यालय र छिमेकी विद्यालयको नाम सोधेर - आफ्नो गाउँटोलमा रहेको धार्मिक स्थलको नाम भन्न लगाएर - आफ्नो घर नजिकैको किनमेल गर्ने ठाउँ अर्थात् हाट बजारको नाम सोधेर - आफ्नो गाउँटोलको स्वास्थ्य स्वयंसेविकाको नाम सोधेर	
२	हाम्रो भाषा, संस्कार र संस्कृति	- आफ्नो अभिभावकले गर्ने मुख्य कामको नाम भन्न - आफ्नो घरमा वर्षभरि उत्पादन हुने बालीको नाम भन्न - गाउँटोलमा घुम्न लायक स्थानको नाम भन्न - घरमा उत्पादन भएका वस्तु बिक्री गर्ने स्थान पहिचान गर्न	- आफ्नो अभिभावकले गर्ने मुख्य कामहरूको नाम - आफ्नो घरमा वर्षभरि उत्पादन हुने बालीको नाम - गाउँटोलमा घुम्न लायक स्थानहरूको नाम - घरमा उत्पादन भएका वस्तु बिक्री गर्ने स्थान पहिचान	- विद्यार्थीहरूलाई पालैपालो आफ्ना अभिभावकले गर्ने पेसा र व्यवसाय भन्न लगाउने - घरमा वर्षभरि उत्पादन गरिने अन्नबाली, तरकारी, फलफूल वा अन्य कुन कुन उत्पादन हुने गर्दछ ? - छलफल गराउने र उक्त गाउँ टोलमा उत्पादन गरिने बालीहरू लगायतका अन्य वस्तुको उत्पादनको बारेमा	- अभिभावकले गर्ने पेसा र व्यवसाय भन्न लगाएर - घरमा वर्षभरि उत्पादन गरिने अन्नबाली, तरकारी, फलफूलको नाम भन्न लगाएर - टोल समुदायमा रहेको घुम्न लायक	३०

				जानकारी दिने - टोल समुदायमा रहेको घुम्न लायक ठाउँको नाम भन्न लगाई टिपोट गर्ने - विद्यार्थीहरूलाई गाउँटोलमा भएका विभिन्न स्थानमध्ये कुनै एक स्थलको भ्रमण गराई उक्त स्थलमा के-के अवलोकन गरियो प्रतिविम्बन गर्न लगाउने - खेतबारीमा उत्पादन भएका वस्तु कहाँ लगेर बेच्नुहुन्छ भनी सामूहिक प्रश्न सोध्ने र व्यक्तिगतरूपमा उत्तर दिन लगाउन - घर तथा गाउँटोलमा उत्पादन गरिएका वस्तुको बिक्री गरिने स्थानको जानकारी दिने र सम्भव भए भ्रमण गराई उक्त स्थानको बारेमा जानकारी दिने	ठाउँको नाम भन्न लगाएर - खेतबारीमा उत्पादन गरिएका वस्तुहरूको बिक्री गर्ने स्थान भन्न लगाएर	
३	स्वास्थ्य र खेलकुद	- शरीरका अङ्गको सरसफाई गर्ने - व्यक्तिगत सरसफाईको लागि आवश्यक सामग्रीको नाम भन्न - सरसफाई गर्नुपर्ने स्थानको सूची बनाउन - आफ्नो र घरको सरसफाई गर्नुपर्ने कारण भन्न र सरसफाइमा सहभागी हुन - स्थानीय खेल पहिचान गर्न र खेल्ने अभ्यास गर्न	- शरीरका अङ्गको सरसफाई गर्न - व्यक्तिगत सरसफाईको लागि आवश्यक सामग्रीको नाम - सरसफाई गर्नुपर्ने स्थान (घर आँगन, बाटोघाटो, कक्षाकोठा, खेलकुद मैदान, शौचालय, धारा आदि) - आफ्नो र घरको सरसफाई गर्नुपर्ने कारण र सरसफाइमा सहभागी - स्थानीय खेलहरू पहिचान र खेल्ने अभ्यास	- सफा र फोहोरी बालकको फोटो देखाई दाँज्न लगाउने र किन सरसफाई गर्नुपर्छ ? छलफल गराउने - शरीरका अङ्गको सरसफाई गर्ने तरिका भन्ने र ती अङ्गमध्ये विद्यालयमा सरसफाई गर्न सकिने अङ्गको सरसफाई गर्ने अभ्यास गराउने - बालबालिका सफा भए नभएको हेरी सफा गर्नका लागि सहजीकरण गर्ने - सरसफाई गर्दा चाहिने सामग्री पहिचान गर्न लगाउने र सामग्रीको प्रदर्शन गरी प्रयोग गर्ने तरिका	- शरीरको सरसफाईको अवलोकन गरेर - शरीरका अङ्गहरूको सरसफाई गर्ने तरिका भन्न लगाएर - सरसफाई गर्दा चाहिने सामग्री भन्न लगाई ती सामग्रीको प्रयोगको अवलोकन गरेर - सरसफाई गर्नु पर्ने स्थानहरू पहिचान गर्न लगाएर - घरवरपर,	१०

				सिकाउने - सरसफाइ गर्नुपर्ने स्थान पहिचान गर्न लगाउने - घरवरपर, बाटोघाटो, कुवा, कल, कक्षाकोठा, खेलकुद मैदान, शौचालय आदिको सरसफाइ गर्ने तरिकामा छलफल गराउने र सरसफाइ कार्यमा सहभागी गराउने - कक्षाकोठा तथा विद्यालयको सरसफाइ गर्नु पर्ने कारणका बारेमा छलफल गर्ने र स्वस्थ रहन, स्वस्थ वातावरण बनाउन र रोग लाग्नबाट बच्न सरसफाइ गर्नुपर्ने कुराको जानकारी गराउने - नियमितरूपमा घर, कक्षाकोठा र विद्यालय सरसफाइ गर्नुपर्ने कुरा भन्न र सरसफाइमा सहभागी गराउने - विद्यार्थीहरूले खेल्ने स्थानीय खेलहरू भन्न लगाउने, खेल खेल्ने लगाउने - स्थानीयस्तरमा खेल्ने अन्य खेलको बारेमा जानकारी गराई मुख्य मुख्य खेल खेल्ने अभ्यास गराउन	बाटोघाटो, कुवा, कल, कक्षाकोठा, खेलकुद मैदान, शौचालय आदिको सरसफाइमा सहभागी भए नभएको अवलोकन गरेर - कक्षाकोठा तथा विद्यालयको सरसफाइ गर्नु पर्ने कारण भन्न लगाएर - स्थानीयस्तरमा खेल्ने खेलको नाम भन्न लगाएर तथा खेलेको अवलोकन गरेर	
४	विपद् व्यवस्थापन र विद्यालय सौन्दर्य	- स्थानीयस्तरमा हुनसक्ने विपद् पहिचान गर्न (बाढी, आगलागी) - घर तथा स्थानीयस्तरमा पालिने घरपालुवा जनावरको नाम भन्न - घर तथा विद्यालयको बाल बगैँचामा भएका बिरुवाको पहिचान गर्न - स्थानीय क्षेत्रमा पाइने बोटबिरुवाको नाम भन्न	- स्थानीयस्तरमा हुन सक्ने विपदहरू पहिचान (बाढी, आगलागी) - घर तथा स्थानीय स्तरमा पालिने घरपालुवा जनावरको नाम - घर तथा विद्यालयको बाल बगैँचामा भएका बिरुवाको पहिचान - स्थानीय क्षेत्रमा पाइने बोटबिरुवाको नाम	- स्थानीयस्तरमा हुने विपद्को बारेमा छलफल गराउने र विशेषतः बाढी र आगलागी जस्ता विपद्को जानकारी दिने - यस्ता विपद्को जानकारी दिँदा चित्र वा श्रव्यदृश्य सामग्रीको प्रयोग गर्ने र यस्ता विपदबाट बच्न गर्नुपर्ने सावधानीको बारेमा सामान्य जानकारी गराउने	- विद्यालयको बगैँचा तथा विद्यालय वरपर भएका बिरुवाको नाम पहिचान गर्न लगाएर - आफ्नो घर वरपर भएका बिरुवाको नाम भन्न लगाएर - वृक्षारोपण सम्बन्धी अनुभव	४०

	- घर तथा विद्यालयमा गरिने वृक्षारोपणमा सहयोग गर्न - घर तथा विद्यालयमा भएका बोटबिरुवाको संरक्षणमा सहयोग गर्न - फूलबारी तथा बोटबिरुवाको हेरचाह गर्न - स्थानीय क्षेत्रमा भएका जलस्रोतको नाम भन्न - व्यक्तिगत, घर, आँगन, विद्यालय, वरिपरिको वातावरणको सरसफाइमा सहभागी हुन - फोहोरमैलाको पहिचान गर्न	- घर तथा विद्यालयमा गरिने वृक्षारोपणमा सहयोग - घर तथा विद्यालयमा भएका बोटबिरुवाको संरक्षणमा सहयोग - फूलबारी तथा बोटबिरुवाको हेरचाह - स्थानीय क्षेत्रमा भएका पानीका स्रोत - व्यक्तिगत, घर, आँगन, विद्यालय, वरिपरिको वातावरणको सरसफाइमा सहभागीता - फोहोरमैलाको पहिचान	- विद्यार्थीलाई घरमा पालिएका जनावरहरूको नाम भन्न लगाउने - घरमा पालिएका बाहेक स्थानीयस्तरमा पालिएका अन्य जनावरको नाम भन्न लगाउन - स्थानीयस्तरमा (विभिन्न प्रयोजनले पालन गरिएका) जनावरको अवलोकन गराउने - चित्रको माध्यमबाट स्थानीयस्तरमा पालन गरिएका जनावरको परिचय गराउने - घर वरपर भएका, घरको बगैँचामा भएका बिरुवाको नाम भन्न लगाउने - विद्यालयको बगैँचा तथा विद्यालय वरपर भएका बिरुवाको अवलोकन गराई तिनीहरूको नाम पहिचान गर्न लगाउने - घर वरपर समुदायस्तरमा भएका बिरुवाको अवलोकन गरी तिनीहरूको नाम पहिचान गर्न लगाउने - शिक्षकले आफ्नो घर वरपर, विद्यालय वरपर भएका बिरुवाको चित्र देखाई तिनीहरूको पहिचान गर्न लगाउने - घरको बगैँचा वा खेतबारीको छेउछाउमा वृक्षारोपण गर्ने सम्बन्धमा विद्यार्थीहरूलाई सोध्ने र खाली ठाउँमा वृक्षारोपण गर्नुपर्ने कुरा भन्ने - घरमा वृक्षारोपण गर्ने कार्यमा सहयोग गर्ने कुरा भन्ने र अनुभव सुनाउन लगाउने	- भन्न लगाएर - वृक्षारोपणमा सहयोग गरेको अवलोकन गरेर - विद्यालयमा बिरुवाको संरक्षण तथा हेरचाहमा सहभागी भए नभएको अवलोकन गरेर - स्थानीय क्षेत्रमा भएका जल स्रोतको नाम भन्न लगाएर - व्यक्तिगत सरसफाइ गरे नगरेको अवलोकन गरेर - घर तथा विद्यालय वरिपरिको वातावरण सफा राख्ने कार्यमा सहभागी भए नभएको अवलोकन गरेर - घर, विद्यालय वरिपरि हुने फोहोरमैलाको पहिचान गर्न सके नसकेको अवलोकन तथा प्रश्नोत्तर गरेर	
--	--	--	--	---	--

				- विद्यालयको खाली ठाउँमा वृक्षारोपण कार्यमा सहभागी गराउने (वृक्षारोपण गर्ने ठाउँसम्म बेर्ना पुर्याउने, सिँचाइ गर्ने आदि) - घर तथा विद्यालयमा भएका बोटबिरुवाको संरक्षण गर्नुपर्ने कुरा भन्ने र संरक्षण तथा हेरचाह गर्ने कार्यमा सहभागी गराउने - आफ्नो घर वरपर भएका जल स्रोत पहिचान गर्न लगाउने - चित्रको माध्यमबाट आफ्नो वरपर भएका जल स्रोतको जानकारी दिने - समुदायस्तरमा भएका पानीका स्रोतको अवलोकन गराई पहिचान गर्न लगाउने - प्राकृतिक जल स्रोतको जानकारी गराउने (कुवाको पानी, मूलको पानी, वर्षाको पानी आदि) - कक्षाकोठामा विद्यार्थीहरूलाई अभिन लगाउने र व्यक्तिगत सरसफाइ गरे नगरेको अवलोकन गर्न - विद्यार्थीहरू मध्ये व्यक्तिगत सरसफाइ राम्रो गरेका विद्यार्थीलाई कक्षाकोठाको अगाडि बोलाई उनले व्यक्तिगत सरसफाइ गर्दा अवलम्बन गरेका तरिका सुनाउन लगाउने - व्यक्तिगत सरसफाइअन्तर्गत गरिने कार्यको जानकारी गराउने । - जस्तै: नुहाउने, कपाल कोर्ने, कपडा सफा गर्ने, हात धुने, नङ काट्ने, जुत्ता सफा	
--	--	--	--	--	--

				गर्ने आदि । - व्यक्तिगत सरसफाइअन्तर्गत गर्न सकिने केही कार्यको प्रदर्शन गर्ने र विद्यार्थीलाई ती कार्यमा सरिक गराउने । - जस्तै : साबुन पानीले हात खुट्टा धुने, नङ् काट्ने आदि । - स्वस्थताको लागि घर आँगन, विद्यालय वरिपरिको वातावरण सफा राख्नुपर्ने कारण भन्ने र छलफल गर्ने - घर आँगन तथा वरिपरिको वातावरण सफा गर्ने कुरा भन्ने र उक्त सरसफाइ कार्यमा सहभागी भए नभएको कुरा अभिभावकसँग प्रतिक्रिया लिने - विद्यालयको कक्षाकोठा, कक्षाकोठा बाहिर, खेलमैदान, शौचालय, धारा वरपरको सरसफाइमा सहभागी गराउने र सरसफाइ पश्चात् साबुन पानीले हात धुने कार्य गर्ने गराउने - घर, कक्षाकोठा, कक्षाकोठा बाहिर हुने फोहोरमैलाको चित्रद्वारा पहिचान गराउने - कक्षाकोठाभित्र तथा कक्षाकोठा बाहिरका फोहोरमैलाको अवलोकन गराई फोहोरमैलाको पहिचान गर्न लगाउने		
५	सामाजिक सद्भाव र आदर्श समाज	- समूहमा मिलेर बस्न - साथी र घर परिवारका सदस्यहरूलाई सामान्य सहयोग गर्न - स्वव्यवस्थापन सिपको	- समूहमा मिलेर बस्ने अभ्यास - साथी र घर परिवारका सदस्यलाई सामान्य सहयोग - स्वव्यवस्थापन सिपको विकास	- समूहमा मिलेर गर्ने खालका कार्य दिने र यसरी समूहमा मिलेर कार्य गर्दा के के फाइदा हुन्छ भन्नेबारेमा छलफल गराउने	- समूहमा मिलेर काम गरेको अवलोकन गरेर - विद्यार्थीले साथीलाई घर	१०

		विकास गर्न		- समूहमा मिलेर खेल्ने र पढ्ने तथा आफूले जानेका कुराहरू एकले अर्कालाई सिकाउनुपर्ने कुराको जानकारी गराउने र यस कार्यमा उत्प्रेरित गर्ने - उनीहरूले दैनिकरूपमा गर्ने काम उठेर पालैपालो भन्न लगाउने । - उनीहरूलाई साथी र घरका ठूलाबडालाई गर्ने सहयोगका बारेमा पालैपालो भन्न लगाउने । - साथी तथा घरपरिवारका सदस्यलाई सहयोग गर्ने सम्बन्धी छोटो कथाहरू सुनाउने - कक्षाकोठामा उनीहरूको सामान मिलाएर राख्न लगाउने - सामानको महत्व र हिफाजतको नियमका बारेमा छलफल गराउने - शरीरको सफाई गर्ने, घर आँगन सफा गर्ने, कक्षाकोठा सफा गर्ने, कापी कलम, झोलाको हिफाजत गर्ने जस्ता स्वव्यवस्थापन गर्ने कार्यहरूको गरे नगरेको अवलोकन तथा अभिभावकको प्रतिक्रिया लिएर	- परिवारका सदस्यलाई सकेको कार्यमा मद्दत गरेको, सहयोग गरेको अवलोकन गरेर - दैनिक रूपमा गर्ने कार्यहरू गरे नगरेको अवलोकन तथा अभिभावकको प्रतिक्रिया लिएर - शरीरको सफाई गर्ने, घर आँगन सफा गर्ने, कक्षाकोठा सफा गर्ने, कापी कलम, झोलाको हिफाजत गर्ने जस्ता स्वव्यवस्थापन गर्ने कार्यहरूको गरे नगरेको अवलोकन तथा अभिभावकको प्रतिक्रिया लिएर	
६	हाम्रा अग्रज र सामाजिक संस्थाहरू	- आफ्नो टोल र समुदायको नेतृत्व गर्ने व्यक्तिको पहिचान गर्न - स्थानीय सामाजिक संस्थाहरूको पहिचान गर्न - आफ्नो विद्यालयको छोटो परिचय दिन	- आफ्नो टोल र समुदायको नेतृत्व गर्ने व्यक्तिको पहिचान - स्थानीय सामाजिक संस्थाहरूको पहिचान - आफ्नो विद्यालयको छोटो परिचय	- आफ्नो टोल र समुदायको नेतृत्व गर्ने मान्यजन तथा व्यक्तिको फोटो प्रदर्शन गरी बालबालिकालाई उनीहरूको बारेमा जानेको कुरा भन्न लगाउने - विद्यार्थीलाई मान्यजनको भूमिका अभिनय गर्न लगाउने - टोल तथा समुदायको नेतृत्व गर्ने व्यक्तिलाई आमन्त्रण गरी परिचय	- आफ्नो टोल र समुदायको नेतृत्व गर्ने मान्यजन तथा व्यक्तिको परिचय दिन लगाएर - मान्यजनको भूमिका अभिनय गरेको अवलोकन गरेर - स्थानीय सामाजिक संस्थाको नाम भन्न	१०

				गराउने - चित्र वा सामाजिक संस्थामा कार्य गर्ने व्यक्तिलाई आमन्त्रण गरी वा सामाजिक संस्थाको भ्रमण गराएर स्थानीय सामाजिक संस्थाहरूको परिचय गराउने - आफ्नो विद्यालयको नाम, ठेगाना, पढाइ हुने कक्षा र विषय, शिक्षकहरूको नाम भन्न लगाउन	लगाएर - आफ्नो विद्यालयको परिचय दिन लगाएर	
७	हाम्रा धार्मिक समुदाय र सम्पदा	आफ्नो धर्मको नाम भन्न - आफ्ना धर्म मान्ने व्यक्ति र घरपरिवार चिन्न र भन्न - आफ्ना धार्मिक समुदायका बारेमा जानकारी व्यक्त गर्न - आफ्ना धर्मको पुजारी तथा मौलवी वा मौलाना चिन्न - धार्मिक सम्पदाको सुची बनाउन - धार्मिक सम्पदाको रक्षा गर्न	-आफ्नो धर्मको परिचय -आफ्नो घरपरिवारमा मान्ने धर्म र सोको पालना तथा पूजापाठ वा नमाज -धार्मिक कार्य गर्ने स्थान गेरुका स्नान, छठ पूजा, लक्ष्मी पूजा, मठमन्दिर मस्जिद मदरसा -धार्मिक स्थान मठ मन्दिर घरको देवी देवता वा गोसाँइको पूजापाठ तथा मदरसा, मस्जिद र मजार वा मिलाद -धार्मिक सम्पदा मठमन्दिर डिहबारथान, देवी स्थान, मस्जिद, मजार, मदरसा -धार्मिक अगुवा, कुलगुरु, पुरोहित, मौलवी तथा मौलानाको परिचय र	-विभिन्न समुदाय तथा धर्मका बालबालिका पहिचान -धार्मिक मेला, पर्व, जात्रा मजार, दाहा, रोजामा गरिने क्रियाकलापको श्रव्य वा श्रव्यदृश्य देखाइ छलफल गराउने -धार्मिक सम्पदा देखिने बुझिने श्रव्य वा श्रव्य दृश्य सामग्री देखाउने र चित्र छलफल गर्ने -नजिकका सम्पदाको निरीक्षण, अवलोकन र नामाकरण -सामाजिक धार्मिक सबै सम्पदाको रक्षा हुने नमुना क्रियाकलाप गर्ने	-आफ्नो धर्म कुन हो ? भनी प्रश्न गर्ने -पूजा पाठ कसरी गरिन्छ ? भनेर सोध्ने र छलफल गर्ने -होली पर्व कहिले कुन महिनामा हुन्छ -इदुल फित्र कहिले पर्छ -आफ्नो नजिकमा रहेको सम्पदाको नाम भन -सम्पदा सफा र सुरक्षित राख्न के गर्नु पर्छ ? -सम्पदा सुरक्षित र व्यवस्थित राख्न समुदायले के गर्नुपर्छ ?	

कक्षा २

क्र. सं.	क्षेत्र/एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	मुख्य विषयवस्तु र विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	कार्य घण्टा
१	हाम्रो लोहारपट्टी	- आफू बस्ने वडाको वडा नं. र वडा कार्यालयको ठेगाना भन्न - लोहारपट्टी नगरपालिकाको	- आफू बस्ने वडाको वडा नं. र वडा कार्यालयको ठेगाना - लोहारपट्टी	- विद्यार्थीलाई आफू बस्ने गाँउ टोलको नाम भन्न लगाउने - नजानेमा समूह बनाई	- आफू बस्ने गाँउ टोलको नाम भन्न लगाएर - आफू बस्ने वडा	३०

	नाम, नगर कार्यपालिका रहेको ठेगाना र स्थापना भएको साल भन्न - महोत्तरी जिल्लाको नक्सामा लोहारपट्टी नगरपालिका छुट्याउन - आफू बस्ने वडा भित्रका गाउँटोलको नाम भन्न र तिनको अवस्थिति भन्न - आफ्ना वडाभित्र रहेका नदी, खोला, पोखरी वा ताल र बाटाको अवस्थिति भन्न - गाउँटोल नजिक रहेका स्वास्थ्य सेवा प्रदायक संस्था, क्लिनिकको नाम र ठेगाना भन्न	नगरपालिकाको नाम, नगर कार्यपालिका रहेको ठेगाना र स्थापना भएको साल - महोत्तरी जिल्लाको नक्सामा लोहारपट्टी - आफू बस्ने वडा भित्रका गाउँटोलको नाम भन्न र तिनको अवस्थिति - आफ्ना वडाभित्र रहेका नदी, खोला, पोखरी ताल र बाटाको अवस्थिति - गाउँटोल नजिक रहेका स्वास्थ्य सेवा प्रदायक संस्था, क्लिनिकको नाम र ठेगाना	छलफल गर्न लगाउने र भन्न तथा लेख्न लगाउने - विद्यार्थीहरूलाई उनीहरू बस्ने वडा नम्बर सोध्ने र नगरपालिकाको नक्सा देखाउँदै आफ्नो गाउँ भएको वडा चिन्न लगाउने - लोहारपट्टी नक्सा देखाउँदै नगरपालिकाको नाम, वडाहरू, नगरपालिकाको ठेगाना र स्थापना भएको साल भन्ने - पालिकाहरू झल्कने जिल्लाको नक्सा देखाउँदै लोहारपट्टी नगरपालिका पहिचान गर्न लगाउने - आफू बस्ने वडाभित्रका गाउँ टोलको अवस्थिति पहिचान गर्न लगाउने - वडामा रहेको स्वास्थ्य सेवा प्रदायक संस्थाहरू कहाँ कहाँ छन् परियोजना कार्य दिने - आफू बसोबास गर्ने नगरपालिकाको वडाभित्र पर्ने गाउँको नाम पत्ता लगाउने परियोजना कार्य दिने वा सामूहिक कार्य गर्न लगाउने - चित्र वा श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट आफ्ना वडाभित्र रहेका नदी, खोला, पोखरी, ताल र बाटाको अवस्थिति भन्न लगाउन - आफ्ना वडाभित्र रहेका नदी, खोला, ताल र बाटाको भ्रमण गराई ती सम्पदाहरूको जानकारी गराउने - गाउँटोल नजिक रहेका स्वास्थ्य सेवा प्रदायक	नम्बर भन्न लगाउने र नगरपालिकाको नक्सामा आफ्नो गाउँ भएको वडा चिन्न सके नसकेको अवलोकन गरेर - नगरपालिकाको नाम, वडाहरू, ठेगाना र स्थापना भएको साल भन्न लगाउने - जिल्लाको नक्सामा लोहारपट्टी नगरपालिका पहिचान गर्न सके नसकेको अवलोकन गरेर - आफू बस्ने वडाभित्रका गाउँ टोलको अवस्थिति पहिचान गरे नगरेको अवलोकन गरेर - आफ्ना वडाभित्र रहेका नदी, खोला, पोखरी, ताल र बाटाको अवस्थिति भन्न लगाएर - गाउँटोल नजिक रहेका स्वास्थ्य सेवा प्रदायक संस्था, क्लिनिकको नाम र ठेगाना भन्न लगाएर - उक्त स्वास्थ्य संस्थाबाट प्राप्त हुने सेवा भन्न लगाएर	
--	--	--	---	---	--

				संस्था, क्लिनिकको नाम र ठेगाना भन्न लगाउने - नजिकमा रहेका स्वास्थ्य सेवा प्रदायक संस्था, क्लिनिकको भ्रमण गराई तिनको जानकारी गराउने र उक्त संस्थाबाट प्राप्त गर्न सकिने सेवाको जानकारी गराउन		
२	हाम्रो भाषा, संस्कार र संस्कृति	- वडाभित्रका जातजातिको थर भन्न - आफू र आफ्नो साथीले बोल्ने भाषामा परिचित हुन - वडाभित्र बोलिने भाषा भन्न - वडाभित्रका जातजातिले लगाउने पोसाकहरू पहिचान गर्न - स्थानीय भेषभूषाको परिचय दिन - स्थानीय चाडपर्वको र मनाउने जातिको नाम भन्न - स्थानीय लोकगीत गाउने जातजातिको पहिचान गर्न र ती जातजातिले गाउने मुख्य लोकगीत गाउने अभ्यास गर्न - स्थानीय लोकबाजामध्ये कुनै मुख्य एक बाजा बजाउने अभ्यास गर्न	- वडाभित्रका जातजातिको थर - आफू र आफ्ना साथीले बोल्ने भाषाको जानकारी - वडाभित्र बोलिने भाषाहरू - वडाभित्रका जातजातिले लगाउने पोसाक - स्थानीय भेषभूषाको परिचय - स्थानीय चाडपर्वको नाम र मनाउने जाति र नाम - स्थानीय लोकगीत गाउने जातजातिको पहिचान र ती जातजातिले गाउने मुख्य लोकगीतहरू गाउने अभ्यास - स्थानीय लोकबाजामध्ये कुनै मुख्य एक बाजा बजाउने अभ्यास	- विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो जातजाति र थर पहिचान गर्न लगाउने तथा यसको आधारमा वडाभित्रका जातजातिको थर भन्न लगाउने - कक्षामा भएका सबै विद्यार्थीलाई आफूले घरमा बोल्ने मातृभाषा बोल्न लगाउने र एकले अर्काको भाषाको अनुकरण गर्ने र अर्थ बुझ्न सहयोग गर्ने - वडाभित्र बोलिने भाषाको जानकारी गराउने र नमूनाको रूपमा ती भाषा बोल्ने अभ्यास गराउने - विद्यार्थीलाई उनीहरूले लगाउने पोसाक भन्न लगाउने र वडाभित्रका जातजातिले लगाउने पोसाक चित्रमा प्रदर्शन गरी ती पोसाक चिनाउने - आफ्नो गाउँटोल तथा स्थानीयस्तरमा भएका भेषभूषाको परिचय जानकारी दिने - विद्यार्थीलाई उनीहरूले मनाउने चाडपर्व भन्न लगाउने र ती चाडपर्वमा गरिने क्रियाकलाप, लगाइने पोसाक, खाइने परिकार तथा भेषभूषाको बारेमा छलफल गराउने	- वडाभित्रका जातजातिको थर भन्न लगाएर - आफू र आफ्नो साथीले बोल्ने भाषा भन्न लगाएर बोल्ने अभ्यास गरेको अवलोकन गरेर - वडाभित्र बोलिने भाषाहरू भन्न लगाएर - वडाभित्रका जातजातिले लगाउने पोसाक चिन्न लगाएर - स्थानीय भेषभूषाको परिचय दिन लगाएर - स्थानीय चाडपर्वको नाम र मनाउने जाति र नाम भन्न लगाएर - स्थानीय लोकगीत गाएको अवलोकन गरेर - स्थानीय लोकबाजाको नाम भन्न लगाएर - स्थानीय लोकबाजा बजाएको अवलोकन गरेर	३०

				- स्थानीय चाडपर्वको बारेमा थप जानकारीका लागि चित्र वा पोस्टर वा श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट लोहारपट्टी नगरपालिकामा मनाइने चाडपर्व र ती चाडपर्वमा गरिने क्रियाकलापको जानकारी गराउने - कुन कुन जातिले कुन कुन चाडपर्व मनाउने गर्दछन् सोको जानकारी गराउने - विद्यार्थीले उनीहरूले जानेको स्थानीय लोकगीत गाउन लगाउने - स्थानीय लोकगीत गाउने जातजातिको पहिचान गर्न र ती जातजातिले गाउने मुख्य लोकगीत गाउने अभ्यास गराउने - विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो घर, गाउँटोलमा बजाइने स्थानीय लोकबाजा कुन कुन छन् ? भन्न लगाउन - ती लोकबाजामध्ये उपलब्ध हुने लोकबाजा बजाउने अभ्यास गराउने		
३.	स्वास्थ्य र खेलकुद	- आफ्नो शरीरको सरसफाइ गर्न - व्यक्तिगत सरसफाइको महत्व भन्न - दैनिकरूपमा गरिने सरसफाइको सूची बनाउन - घर तथा विद्यालयको सरसफाइमा सहभागी हुन - स्थानीय खेल खेल्ने अभ्यास गर्न र महत्व भन्न	- आफ्नो शरीरको सरसफाइ - व्यक्तिगत सरसफाइको महत्व - दैनिकरूपमा गरिने सरसफाइ - घर तथा विद्यालयको सरसफाइमा सहभागी - स्थानीय खेल खेल्ने अभ्यास र महत्व	- व्यक्तिगत सरसफाइ गर्ने सामग्रीको प्रयोगबारेमा भन्न लगाउने - शरीर सरसफाइ गरेको चित्र देखाउदै छलफल गराउने - शरीरका अङ्गहरूको सरसफाइ गर्ने विधि र सरसफाइको महत्व दर्साउने भिडियो कक्षाकोठामा प्रदर्शन गरी छलफल गराउने - हातमुख धुने, नुहाउने, बुरस गर्ने, कपडा धुने, नड काट्ने, कपाल कोर्ने अभ्यास गराउने	- शरीरका अङ्ग जस्तै: हात, खुट्टा, दाँत सरसफाइ गर्ने तरिका भन्न लगाएर - शरीरका अङ्ग सफाइ गरेको अवलोकन गरेर - लुकामारी, रुमाल लुकाइ, चुङ्गी, गट्टा खेलेको अवलोकन गरेर	१०

				- स्थानीय खेल जस्तै: लुकामारी, रुमाल लुकाइ, चुङ्गी, गट्टा खेलन शिक्षकले विद्यार्थीलाई अभ्यास गराउने र समूहगत रूपमा खेल खेलन लगाउने		
४.	विपद् व्यवस्थापन र विद्यालय सौन्दर्य	- बाढी र आगलागीको परिचय दिन - वडाभित्रका वन तथा बगैचामा पाइने वन्यजन्तु र चराको नाम भन्न - स्थानीय क्षेत्रमा पाइने बोटबिरुवाको वर्गीकरण गर्न - वन तथा बगैचाको परिचय दिन - घर र विद्यालयमा वृक्षारोपणमा सहभागी हुन - बोटबिरुवाको संरक्षणमा सहयोग गर्न - वडामा भएका पानीका स्रोतको परिचय दिन - व्यक्तिगत, घर, आँगन, विद्यालय, वरिपरिको वातावरणको सरसफाइमा सहभागी हुन - वरपरको वातावरण फोहोर हुने कारणहरू पहिचान गर्न - फोहोरमैलाको परिचय र प्रकार (कुहिने र नकुहिने) भन्न	- बाढी र आगलागीको परिचय - वडाभित्रका वन तथा बगैचामा पाइने वन्यजन्तु र चराको नाम - स्थानीय क्षेत्रमा पाइने बोटबिरुवाको वर्गीकरण - वन तथा बगैचाको परिचय - घर र विद्यालयमा वृक्षारोपणमा सहभागी - बोटबिरुवाको संरक्षणमा सहयोग - वडामा भएका जलस्रोतको परिचय - व्यक्तिगत, घर, आँगन, विद्यालय, वरिपरिको वातावरणको सरसफाइमा सहभागी - वरपरको वातावरण फोहोर हुने कारण पहिचान - फोहोरमैलाको परिचय र प्रकार (कुहिने र नकुहिने)	- चित्र तथा श्रव्यदृश्य सामग्रीको प्रयोग गरी बाढी र आगलागीको परिचय दिने - आफ्नो गाउँ टोलमा बाढी जानसक्ने सम्भाव्य स्थानको नाम उल्लेख गर्न लगाइ बोर्डमा टिपोट गरी छलफल गर्न लगाउने - विद्यार्थीहरूलाई आफूले थाहा पाएका वन्यजन्तु तथा चराको नाम भन्न लगाउने - वडाभित्रका वनमा पाइने वन्यजन्तु तथा चराको चित्र तथा श्रव्यदृश्य सामग्रीबाट पहिचान गर्न लगाउने - विद्यार्थीहरूलाई विद्यालय नजिकैको वन तथा बगैचामा लगेर चरा तथा वन्यजन्तुको पहिचान गर्न लगाउने - विद्यार्थीहरूलाई आफ्नो घर तथा विद्यालय वरपर रहेका बोटबिरुवाको नाम भन्न लगाउने - विद्यालय वरपर भएका बोटबिरुवाको अवलोकन गराउने र तिनीहरूको सूची तयार गर्न लगाउने - बोट बिरुवालाई झार, बुट्यान र रुखमा वर्गीकरण गर्न लगाउने तथा सहजीकरण गर्ने - घर वरपर भएका बोटबिरुवाको अवलोकन गरी ती बोटबिरुवालाई वर्गीकरण गरेर ल्याउने	- बाढी र आगलागीको परिचय दिन लगाएर - विद्यार्थीहरूलाई वन्यजन्तु तथा चराको नाम सोधेर - स्थानीय वन तथा बगैचामा अवलोकन गरेका चरा तथा वन्यजन्तुको नाम भन्न लगाएर - घर तथा विद्यालय वरपर भएका बोटबिरुवाको नाम सोधेर - अवलोकन गरेका बोटबिरुवाको नाम भन्न लगाएर - अवलोकन गरेका बिरुवालाई झार, बुट्यान, रुखमा वर्गीकरण गर्न सके नसकेको सोधेर - वन तथा बगैचाको परिचय दिन लगाएर - वृक्षारोपण सम्बन्धी अनुभव भन्न लगाउने - वृक्षारोपणमा सहयोग गरेको	४०

				परियोजना कार्य दिने - बगैँचाको चित्र तथा भिडियो प्रदर्शन गर्ने र बगैँचाको परिचय दिने - विद्यालयमा वन तथा बगैँचा भए त्यसको अवलोकन गराउने - घर तथा विद्यालयमा बगैँचा निर्माण गर्नुपर्ने र यसको महत्व भन्ने - घरको वन तथा बगैँचा वा खेतबारीको छेउछाउमा वृक्षारोपण गर्ने सम्बन्धमा विद्यार्थीहरूलाई सोध्ने र खाली ठाउँमा वृक्षारोपण गर्नुपर्ने कुरा भन्ने - घरमा वृक्षारोपण गर्ने कार्यमा सहयोग गर्ने कुरा भन्ने र अनुभव सुनाउन लगाउने - विद्यालयको खाली ठाउँमा वृक्षारोपण कार्यमा सहभागी गराउने (बेर्नाहरू वृक्षारोपण गर्ने ठाउँमा पुर्याउने, सिँचाइ गर्ने आदि) - घर तथा विद्यालयमा भएका बोटबिरुवाको संरक्षण गर्नुपर्ने कुरा भन्ने र संरक्षण तथा हेरचाह गर्ने कार्यमा सहभागी गराउने - आफू बस्ने वडाभित्रका पानीका स्रोत पहिचान गर्न लगाउने - भिडियो वा चित्रको माध्यमबाट वडामा भएका पानीका स्रोतको जानकारी दिने - वडामा भएका पानीका स्रोतको अवलोकन गराई पहिचान गर्न लगाउने - वडामा भएका जलस्रोतको प्रकार भन्न	अवलोकन गरेर - विद्यालयमा बिरुवाहरूको संरक्षण तथा हेरचाहमा सहभागी भए नभएको अवलोकन गरेर - वडामा भएका जलस्रोतको नाम भन्न लगाएर - वडामा भएका जलस्रोतको प्रकार र उपयोगिता भन्न लगाएर - व्यक्तिगत सरसफाइ गरे नगरेको अवलोकन गरेर - घर तथा विद्यालय वरिपरिको वातावरण सफा राख्ने कार्यमा सहभागी भए नभएको अवलोकन गरेर - घर, विद्यालय वरपरि हुने फोहोरमैलालाई कुहिने र नकुहिने गरी दुई छुट्टाछुट्टै स्थानमा राखे नराखेको अवलोकन गरेर	
--	--	--	--	---	---	--

				लगाउने र उपयोग के केमा गर्न सकिन्छ भन्ने बारेमा छलफल गराउने - जलस्रोतलाई पिउन, खाना बनाउन, सफा गर्न, सिँचाई गर्न प्रयोग गर्न सकिने कुरा भन्ने - व्यक्तिगत सरसफाइ गर्दा ध्यान दिनुपर्ने कुराको पुनरावलोकन गराउने र व्यक्तिगत सरसफाइ गरे नगरेको अवलोकन गर्ने र आवश्यक पृष्ठपोषण दिने - स्वस्थताको लागि घर आँगन, विद्यालय वरिपरिको वातावरण सफा राख्नुपर्ने कारण भन्ने र छलफल गर्ने - घर आँगन तथा वरिपरिको वातावरण सफा गर्ने कुरा भन्ने र उक्त सरसफाइ कार्यमा सहभागी भए नभएको कुरा अभिभावकसँग प्रतिक्रिया लिने - विद्यालय तथा घर वरपरको वातावरण फोहोर हुने कारणहरूलाई चित्र, भिडियो, अवलोकनबाट प्रष्ट पार्ने - जथाभावी फोहोर फाल्नु, फोहोरको व्यवस्थापन नगर्नु लगायत कारणले वरपरको वातावरण फोहोर हुने कारण भन्ने र फोहोर गर्न नहुने कुराको जानकारी गराउने - घर, कक्षाकोठा, कक्षाकोठा बाहिर हुने फोहोरमैलाको चित्रद्वारा पहिचान गराउने - घर तथा विद्यालयमा विभिन्न कार्यको लागि वस्तु	
--	--	--	--	--	--

				प्रयोग गर्दा निस्केका नचाहिने वस्तुलाई फोहोरमैलाको रूपमा परिचय गराउने - घर तथा विद्यालयबाट निस्कने यस्ता फोहोरलाई कुहिने र नकुहिने वस्तुमा वर्गीकरण गर्न सकिने कुराको जानकारी दिने - विद्यालयको कक्षाकोठा, कक्षाकोठा बाहिर, खेलमैदान, शौचालय, धारा वरपरको सरसफाइमा सहभागी गराउने - यसरी सरसफाइ गर्दा निस्केका वस्तुलाई कुहिने र नकुहिने गरी दुई भागमा वर्गीकरण गर्न लगाउने तथा छुट्टाछुट्टै भाँडोमा (डस्टबिन)मा राख्ने, राख्न लगाउने र सफाइ पश्चात साबुन पानीले हात धुने कार्य गर्ने गराउने		
५.	सामाजिक सद्भाव र आदर्श समाज	- समूहमा मिलेर बस्न - साथी र घर परिवारका सदस्यहरूलाई सामान्य सहयोग गर्न - स्वव्यवस्थापन सिपको विकास गर्न	- समूहमा मिलेर बस्ने अभ्यास - साथी र घर परिवारका सदस्यलाई सामान्य सहयोग - स्वव्यवस्थापन सिपको विकास	- समूहमा मिलेर गर्ने खालका कार्य दिने र यसरी समूहमा मिलेर कार्य गर्दा के के फाइदा हुन्छ भन्नेबारेमा छलफल गराउने - समूहमा मिलेर खेल्ने र पढ्ने तथा आफूले जानेका कुराहरू एकले अर्कालाई सिकाउनुपर्ने कुराको जानकारी गराउने र यस कार्यमा उत्प्रेरित गर्ने - उनीहरूले दैनिकरूपमा गर्ने काम उठेर पालैपालो भन्न लगाउने । - उनीहरूलाई साथी र घरका ठूलाबडालाई गर्ने सहयोगका बारेमा पालैपालो भन्न लगाउने ।	- समूहमा मिलेर काम गरेको अवलोकन गरेर - विद्यार्थीले साथीलाई घर परिवारका सदस्यलाई सकेको कार्यमा मद्दत गरेको, सहयोग गरेको अवलोकन गरेर - दैनिक रूपमा गर्ने कार्यहरू गरे नगरेको अवलोकन तथा अभिभावकको प्रतिक्रिया लिएर - शरीरको सफाइ	१०

				- साथी तथा घरपरिवारका सदस्यलाई सहयोग गर्ने सम्बन्धी छोट्टा कथाहरू सुनाउने - कक्षाकोठामा उनीहरूको सामान मिलाएर राख्न लगाउने - सामानको महत्व र हिफाजतको नियमका बारेमा छलफल गराउने - शरीरको सफाइ गर्ने, घर आँगन सफा गर्ने, कक्षाकोठा सफा गर्ने, कापी कलम, झोलाको हिफाजत गर्ने जस्ता स्वव्यवस्थापन गर्ने कार्यको जानकारी गराई अभ्यास गर्न लगाउने	गर्ने, घर आँगन सफा गर्ने, कक्षाकोठा सफा गर्ने, कापी कलम, झोलाको हिफाजत गर्ने जस्ता स्वव्यवस्थापन गर्ने कार्यहरूको गरे नगरेको अवलोकन तथा अभिभावकको प्रतिक्रिया लिएर	
६.	हाम्रा अग्रज र सामाजिक संस्थाहरु	- आफ्नो टोल र समुदायको नेतृत्व गर्ने व्यक्तिको परिचय दिन - गाउँको मान्यजनको चिनारी दिन - वि.व्य.स. अध्यक्षको परिचय दिन - सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहको परिचय दिन	- आफ्नो टोल र समुदायको नेतृत्व गर्ने व्यक्तिको परिचय चिनारी - वि.व्य.स. अध्यक्षको परिचय - सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहको परिचय	- विद्यार्थीलाई आफ्नो गाउँटोल तथा समुदायको नेतृत्व गर्ने व्यक्तिको परिचय दिन लगाउने र यसको लागि नेतृत्व गर्ने व्यक्तिलाई कक्षामा आमन्त्रण गरी परिचय दिन लगाउने - गाउँ मान्यजनको फोटो प्रदर्शन गरी बालबालिकालाई उहाँको बारेमा जानेको कुरा भन्न लगाउने - विद्यार्थीलाई मान्यजनको भूमिका अभिनय गर्न लगाउने - विद्यालय व्यवस्थापन समितिको अध्यक्षलाई आमन्त्रण गरी उहाँको बारेमा परिचय दिने - आफ्नो गाउँटोलमा रहेको सामुदायिक वनको नाम र ठेगाना भन्न लगाउने - उक्त वनको व्यवस्थापनको लागि गठन भएको सामुदायिक वन	- आफ्नो गाउँटोल र समुदायको नेतृत्व गर्ने व्यक्तिको परिचय दिन लगाएर - गाउँ मान्यजनको परिचय दिन लगाएर - विद्यालय व्यवस्थापन समितिको परिचय दिन लगाएर - आफ्नो गाउँटोलमा रहेको सामुदायिक वनको नाम र ठेगाना भन्न लगाएर - सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहको परिचय दिन लगाएर	१०

				उपभोक्ता समूहको परिचय गराउने र यसको लागि उपभोक्ता समूहको पदाधिकारीलाई आमन्त्रण गरी उक्त संस्थाले गरेका कार्यको बारेमा जानकारी दिन लगाउन		
७.	हाम्रा धार्मिक समुदाय र सम्पदा	- आफ्नो धर्मको बारेमा भन्न - आफ्ना धर्म मान्ने र अरु धर्म मान्ने घरपरिवार पहिचान गर्न - आफ्ना धार्मिक समुदायका चाडबाडका नाम भन्न - आफ्नो धर्मका देवी देवताका नाम राम, सीता, शिवजी, हनुमान, कृष्ण, गणेशजी, दुर्गा आदि भन्न - आफ्ना धर्मको पुजारी तथा मौलवीको परिचय बताउन - आफ्ना गाउँ टोलको धार्मिक सम्पदा मठमन्दिर, पोखरी, बाटो, खुला चौर, विद्यालय, कुलो, इनार, नहर, हाट बजार, चौक, चबुतरा, सामुदायिक वन आदि बारेमा बताउन - धार्मिक सम्पदाको रक्षा र विकास गर्न - साथीका घरपरिवारमा मनाइने चाडबाडका बारेमा भन्न	-आफ्नो धर्मको परिचय र मनाउने तरिका -विभिन्न घरपरिवारमा मान्ने धर्म र सोको पालना तथा पूजापाठ वा नमाजको विधि बारेमा कक्षामा छलफल तथा दृश्य प्रदर्शन -धार्मिक कार्य गर्ने स्थान हरूका बारेमा छोटो तर मौखिक वर्णन कथाकथन -धार्मिक स्थान मठ मन्दिर घरको देवी देवता वा गोसाँईको पूजापाठ तथा मदरसा मस्जिद र मजार वा मिलाद बारेमा स्थलगत अध्ययन परियोजना तथा घरपरिवारमा सोधीखोजी गर्ने -धार्मिक सम्पदा मठमन्दिर, डिहबारथान, देवीस्थान, मस्जिद, मजार, मदरसा, कब्रको संरक्षणका उपाय -धार्मिक अगुवाको काम	-विभिन्न समुदायले मनाउने धर्मका चाडबाडको सूची बनाउने -चाडबाड मनाउँदा लुगा र खानपान सम्बन्धी विषय चर्चा गर्ने र मनाउने तरिका बताउने -धार्मिक मेला, पर्व, जात्रा, मजार, दाहा, रोजामा, गरिने क्रियाकलापको अवलोकन -मौलवी मौलानालाई कक्षामा आमन्त्रण गरी मुस्लिम पर्व बारे बताउने -धार्मिक सम्पदा देखिने बुझिने श्रव्य वा श्रव्य दृश्य सामग्री देखाउने र चित्र बाट समुदायका भिन्नता छुट्याउन छलफल गर्ने -नजिकका सामुदायिक सम्पदाको निरीक्षण अवलोकन र सफाईको अवस्था वर्णन गर्ने -सामाजिक धार्मिक सबै सम्पदाको रक्षा हुने विधि र नमुना क्रियाकलापको अभ्यास गराउने	-आफ्नो र अर्को धर्म कुन हो ? भनी प्रश्न गर्ने र धार्मिक काममा खाइने परिकार बताउन भन्ने -पुजा पाठ गर्दा उपवास गर्नु पर्दछ कि पर्दैन ? भनेर सोध्ने र छलफल गर्ने -होली पर्वमा रँग अवीर किन लगाइन्छ ? -इदुल फित्र मनाउँदा नयाँ र सफा लुगा किन आवश्यक पर्दछ ? -आफ्नो नजिकमा रहेको सामुदायिक सम्पदाको सरसफाईको अवस्था बताउन -सम्पदा सफा र सुरक्षित राख्न के के र कसले गर्नु पर्छ ? -सम्पदा सुरक्षित र व्यवस्थित राख्न समुदायले के काम गर्नुपर्छ ?	१०

कक्षा ३

क्र. सं.	क्षेत्र/एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	मुख्य विषयवस्तु र विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	कार्य घण्टा
१	हाम्रो लोहारपट्टी	- लोहारपट्टी नगरपालिकाको भौगोलिक अवस्थाको सामान्य जानकारी दिन - मधेश प्रदेशको नक्सामा लोहारपट्टी नगरपालिका छुट्याउन - नगरभित्रका मुख्य मुख्य सडकहरूको नाम र अवस्थिति भन्न - आफ्नो वडाभित्र रहेका सामुदायिक वनको नाम र तिनीहरूको महत्व भन्न - नगरपालिकाभित्र रहेको मुख्य पोखरी ताल र तिनीहरूको अवस्थिति भन्न - आफू बसोबास गर्ने वडाका वडा अध्यक्ष र सदस्यहरूको नाम भन्न - आफू बसोबास गर्ने वडाभित्र रहेका स्वास्थ्य सेवा प्रदायक संस्था, क्लिनिकको नाम र ठेगाना भन्न	- आफू बसोबास गर्ने वडाका वडा अध्यक्ष र सदस्यहरूको नाम - आफू बसोबास गर्ने वडाभित्र रहेका स्वास्थ्य सेवा प्रदायक संस्था, क्लिनिकको नाम र ठेगाना	- नगरपालिकाभित्र रहेको मुख्य पोखरी र तालहरूको नाम र रहेको स्थान भन्न लगाउने - नगरपालिकाभित्र रहेका मुख्य तालमध्ये कुनै एक तालको भ्रमण गराउने र उक्त पोखरी र तालको अवलोकन गराई मुख्य मुख्य कुराहरूको टिपोट गराउने (जैविक र अजैविक तत्व, अन्तरसम्बन्ध, तालको महत्व आदि) - आफू बसोबास गर्ने वडाका वडा अध्यक्ष र सदस्यहरूको नाम भन्न लगाउने र सम्बन्धित वडाका पदाधिकारीलाई आमन्त्रण गरी परिचय दिन लगाउने - आफू बसोबास गर्ने वडाभित्र रहेका स्वास्थ्य सेवा प्रदायक संस्था, क्लिनिकको नाम र ठेगाना भन्ने - वडाभित्र रहेका स्वास्थ्य सेवा प्रदायक संस्थामा भ्रमण गराउने र उक्त संस्थाबाट प्राप्त हुने सेवाको विवरणको जानकारी गराउन लगाउने	- लोहारपट्टी नगरपालिकाको नक्सामा भौगोलिक अवस्था पहिचान गरे नगरेको अवलोकन गरेर - मधेश प्रदेशको नक्सामा लोहारपट्टी नगरपालिका पहिचान गरे नगरेको अवलोकन गरेर - नक्सामा नगरभित्रका मुख्य मुख्य सडकहरूको नाम र अवस्थिति देखाउन लगाएर - आफ्नो वडाभित्र रहेका सामुदायिक वनको परिचय र महत्व भन्न लगाएर - नगरपालिकाभित्र रहेको मुख्य पोखरी र ताल नाम र रहेको स्थान भन्न लगाएर - आफू बसोबास गर्ने वडाका वडा अध्यक्ष र सदस्यहरूको नाम भन्न लगाएर - आफू बसोबास गर्ने वडाभित्र रहेका स्वास्थ्य सेवा प्रदायक संस्था, क्लिनिकको नाम र ठेगाना भन्न लगाएर	३०

२	हाम्रो भाषा, संस्कार र संस्कृति	- नगरभित्रका जातजाति पहिचान गर्ने - नगरभित्र बोलिने भाषा पहिचान गर्ने - नगरभित्रका जातजातिले लगाउने पोसाक पहिचान गर्ने - स्थानीय जातिले गर्ने विभिन्न पूजाको परिचय दिन र महत्व भन्न - स्थानीय लोकगीत गाउने अभ्यास गर्ने - स्थानीय लोकबाजा (मादल, खैँजडी) बजाउने अभ्यास गर्ने - स्थानीय लोक नृत्यको पहिचान गर्ने - कुनै एक स्थानीय लोकगीतमा नृत्य अभ्यास गर्ने	- नगरभित्रका जातजाति - नगरभित्र बोलिने भाषा - नगरभित्रका जातजातिले लगाउने पोसाक - स्थानीय जातिले गर्ने पूजा (कुल पूजा, सोमबारी, बटसावित्री, मधुश्रावणी)हरूको परिचय दिन र महत्व - स्थानीय लोकगीत गाउने अभ्यास - स्थानीय लोकबाजा (मादल, ढोल र झ्याली) बजाउने अभ्यास - स्थानीय लोक नृत्यको पहिचान - कुनै एक स्थानीय लोकगीतमा नृत्य अभ्यास	- विद्यार्थीहरूलाई आआफ्नो जातको पहिचान गर्न लगाउने - शिक्षकले नगरभित्रका जातजातिको पोशाक सहितको चित्र वा श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट जानकारी गराउने - विद्यार्थीलाई उनीहरूले घरमा बोल्ने मातृभाषा बोल्न लगाउने - एक आपसमा एकले अर्को भाषाको अनुकरण गर्न लगाउने र शिक्षकले सहजीकरण गर्ने - विद्यार्थीलाई उनीहरूको अभिभावकले लगाउने पोसाकका बारेमा भन्न लगाउने - चित्र वा पोष्टरको माध्यमबाट नगरभित्रका जातजातिले लगाउने पोसाकको जानकारी गराउने - विद्यार्थीलाई उनीहरूको अभिभावकले गर्ने पूजा (कुल पूजा लगायत)को बारेमा भन्न लगाउने र ती पूजामा गरिने क्रियाकलाप भन्न लगाउने - श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट स्थानीय जातिले गर्ने पूजा (कुल पूजा लगायत)को परिचय तथा महत्व भन्ने - विद्यार्थीमध्ये जसलाई गीत गाउन आउँछ तिनीहरूलाई गाउन लगाउने - स्थानीयस्तरमा गाइने मुख्य मुख्य लोकगीत गाउने अभ्यास गराउने	- विद्यार्थीलाई आआफ्नो जात भन्न लगाएर - नगरभित्रका जातजाति पहिचान गर्न लगाएर - घरमा बोल्ने मातृभाषा बोल्न लगाएर - अभिभावकले लगाउने पोसाक भन्न लगाएर - नगरभित्रका जातजातिले लगाउने पोसाक भन्न लगाएर - स्थानीय जातिले गर्ने पूजा (कुल पूजा लगायत)को परिचय तथा महत्व भन्न लगाएर - गीत गाएको अवलोकन गरेर - स्थानीय लोकबाजा (मादल, ढोल र झ्याली) बजाएको अवलोकन गरेर - स्थानीय लोकगीतमा नाचेको अवलोकन गरेर	३०
---	---------------------------------	--	---	--	--	----

				- स्थानीय लोकबाजा (मादल, ढोल र झ्याली लगायत अन्य मुख्य लोकबाजा) बजाउने अभ्यास गराउने - नाचन आउने - विद्यार्थीहरूलाई नृत्य गर्न लगाउने र यसको लागि आवश्यक सङ्गीतको लागि मोबाइल फोनको प्रयोग गर्ने - स्थानीय लोक नृत्यको जानकारी गराउने र कुनै एक मुख्य लोकनृत्यको अभ्यास गराउन		
३.	स्वास्थ्य र खेलकुद	- स्वस्थ शरीरको लागि आवश्यक पर्ने तत्व पहिचान गर्न - सरसफाइ गर्दा हुने फाइदा र नगर्दा हुने असर पहिचान गर्न - आफ्नो वरपरको वातावरणको सरसफाइमा सहभागी हुन - भोजनको धारणा भन्न - स्थानीय खेल खेल्ने अभ्यास गर्न र खेल खेल्दा हुने फाइदा पहिचान गर्न	- स्वस्थ शरीरको लागि आवश्यक पर्ने तत्व - सरसफाइ गर्दा हुने फाइदा र नगर्दा हुने असर पहिचान - आफ्नो वरपरको वातावरणको सरसफाइमा सहभागी - भोजनको परिचय - स्थानीय खेल खेल्ने अभ्यास र खेल खेल्दा हुने फाइदा पहिचान	- भोजनको अर्थ लेखिएको चार्ट र भोजन तालिका देखाउँदै छलफल गर्ने - विद्यालयमा स्थानीयरूपमा पाइने अन्न, तरकारी, फलफूलबाट बन्ने भोजनको प्रकारको तालिका बनाउने र भोजन तालिकाअनुसार घर तथा विद्यालयमा प्रयोग गर्दा पुग्ने फाइदाका बारेमा भन्ने - भोजनको आवश्यकता एवम् महत्वका बारेमा गीत बनाएर गाउने र गाउन लगाउन - सरसफाइको अर्थ र परिचय बताइ आवश्यकताका बारेमा छलफल गराउने - बाघचाल, कबड्डी खेलको अभ्यास गराउने - खेलको महत्व छलफल गराउने - विद्यालय रहेको समुदायमा उपलब्ध हुने खेलाडी तथा प्रशिक्षकसँग विद्यार्थीको अन्तरक्रिया	- भोजनको अर्थ भन्न र लेख्न लगाएर - भोजनको आवश्यकता भन्न लगाएर - दैनिकरूपमा घरमा प्रयोग गरिने भोजन तालिका बनाउन लगाएर - सरसफाइको परिचय दिन लगाएर - खेलको महत्व भन्न लगाएर - विद्यार्थीले बाघचाल, कपर्दी र अन्य स्थानीय खेल खेलेको अवलोकन गरेर	१०

				गराउने		
४.	विपद् व्यवस्थापन र विद्यालय सौन्दर्य	- बाढी र आगलागी हुने कारण भन्न - नगरपालिकाका बगैँचामा पाइने वन्यजन्तु र चरा पहिचान गर्न - स्थानीय बोटबिरुवाको परिचय दिन - स्थानीय बोटबिरुवाको महत्व तथा उपयोग भन्न - विद्यालयमा बगैँचाको आवश्यकता र महत्व भन्न - घर र विद्यालयमा बाल बगैँचाको निर्माणमा सहयोग र हेरचाह गर्न - घर र विद्यालयमा जलस्रोतको उपयोग गर्ने तरिका भन्न र सदुपयोग गर्न - फोहोरमैला व्यवस्थापनको परिचय दिन - विद्यालयमा फोहोरमैलाको वर्गीकरण र व्यवस्थापन (कुहिने, नकुहिने र तरल) मा सहयोग गर्न - घर, छरछिमेक, विद्यालय तथा समुदायको सरसफाइमा सहभागी हुन - वरपरको वातावरण सफा राख्ने उपाय पहिचान र सरसफाइ कार्यमा सहभागी हुन	- बाढी र आगलागी हुने कारण - नगरपालिकाका वनमा पाइने वन्यजन्तु र चरा पहिचान - स्थानीय बोटबिरुवाको परिचय - स्थानीय बोटबिरुवाको महत्व तथा उपयोग - विद्यालयमा बगैँचाको आवश्यकता र महत्व - घर र विद्यालयमा बाल बगैँचाको निर्माणमा सहयोग र हेरचाह - घर र विद्यालयमा जलस्रोतको उपयोग गर्ने तरिका भन्न र सदुपयोग - फोहोरमैला व्यवस्थापनको परिचय - विद्यालयमा फोहोरमैलाको वर्गीकरण र व्यवस्थापन (कुहिने, नकुहिने र तरल) मा सहयोग - घर, छरछिमेक, विद्यालय तथा समुदायको सरसफाइमा सहभागी - वरपरको वातावरण सफा राख्ने उपाय पहिचान र सरसफाइ कार्यमा सहभागीता	- बाढी र आगलागीको सम्बन्धमा विद्यार्थीलाई उनीहरूले जानेको अनुभव भन्न लगाउने - चित्र तथा श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट बाढी आउने र आगलागी हुने कारण भन्ने - आफ्नो वडा तथा नगरपालिकाभित्रका बगैँचामा भएका वन्यजन्तु तथा चराको नाम भन्न लगाउने - उक्त क्षेत्रमा हुने वन्यजन्तु तथा चराको बारेमा अवलोकन/चित्र/भिडियो सामग्रीको माध्यमबाट पहिचान गर्न लगाउने - उक्त क्षेत्रमा पाइने अन्य वन्यजन्तु तथा चराको बारेमा सोधखोज गरी प्रस्तुत गर्न लगाउने - विद्यार्थीलाई आफ्नो घर तथा विद्यालय वरपर रहेका बोटबिरुवाको परिचय दिन लगाउने (नाम, पाइने स्थान, महत्व, उपयोग, वर्गीकरण) - विद्यालय वरपर भएका बोटबिरुवाको अवलोकन गराउने र तिनीहरूको सूची तयार गरी परिचय दिने/दिन लगाउने - विद्यालयमा बाल बगैँचा निर्माणको महत्व र आवश्यकतामा छलफल गराउने (वातावरण स्वस्थ राख्न, सौन्दर्य, अध्ययन, जडीबुटी आदि) - विद्यालयमा बाल बगैँचा निर्माण गर्ने तरिकाको	- बाढी आउने र आगलागी हुने कारण भन्न लगाएर - स्थानीयस्तरमा भएका वन्यजन्तु तथा चराको नाम भन्न लगाएर - घर तथा विद्यालय वरपर भएका बोटबिरुवाको नाम सोधेर - अवलोकन गरेका बोटबिरुवाको नाम भन्न लगाएर - विद्यालयको बगैँचा निर्माणमा सहभागी भए नभएको अवलोकन गरेर - घरमा बगैँचा निर्माण गरे नगरेको अभिभावकसँग प्रतिक्रिया लिएर - स्थानीय क्षेत्रमा भएका जलस्रोतको उपयोगका बारेमा भन्न लगाएर - घर तथा विद्यालयमा पानीको मितव्ययी तरिकाले प्रयोग गरे नगरेको अवलोकन गरेर - पानीलाई आवश्यकताअनुसार घर तथा विद्यालयका विभिन्न कार्यमा	४०

			जानकारी दिई बगैँचा निर्माणमा सहभागी गराउने - सम्भव भएसम्म घरमा बगैँचा निर्माण गर्ने परियोजना कार्य दिने र अभिभावकलाई समेत यसको जानकारी दिई सहयोग गर्न लगाउने - आफ्नो घर वरपर भएका जलस्रोत पहिचान गर्न लगाउने - चित्रको माध्यमबाट आफ्नो वरपर भएका जलस्रोतको जानकारी दिने - घर तथा विद्यालय वरपर भएका जलस्रोतको अवलोकन गराई तिनीहरूको परिचय (प्राकृतिक, कृत्रिम, वर्षा, कुवा, कल, नदी) - घर तथा विद्यालय वरपर भएका जलस्रोतको उपयोग के केमा गर्न सकिन्छ भन्ने बारेमा छलफल गराउने - जलस्रोतलाई पिउन, खाना बनाउन, सफा गर्न, सिँचाई गर्न प्रयोग गर्न सकिने कुरा भन्ने - घर तथा विद्यालयमा पानीको मितव्ययी तरिकाले सदुपयोग गर्नुपर्ने कुराको जानकारी दिने - व्यक्ति, घर परिवार, विद्यालय तथा वातावरण स्वस्थ राख्नको लागि गरिने कार्यहरूको रूपमा सरसफाइलाई परिचित गराउने - सरसफाइ गर्दा प्रयोग गरिने व्यक्तिगत सामग्रीको हिफाजत गर्ने कुराको बारेमा छलफल गर्ने र नमुना	प्रयोग गरे नगरेको अवलोकन गरेर - सरसफाइको परिचय दिन लगाएर - व्यक्तिगत सामग्रीको हिफाजत गर्ने तरिका सोधेर - फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्दा गर्नुपर्ने कुराहरू भन्न लगाएर - घर तथा विद्यालय वरपर भएका फोहोरलाई ठोस (कुहिने र नकुहिने) र तरलमा वर्गीकरण गर्न लगाएर - फोहोरमैलाको व्यवस्थापनमा सहभागी भए नभएको अवलोकन गरेर - घर वरपरको वातावरण सफा गरे नगरेको अभिभावकसँग प्रतिक्रिया लिएर - विद्यालयको वातावरण सफा राख्ने कार्यमा सहभागी भए नभएको अवलोकन गरेर	
--	--	--	---	---	--

				अभ्यास गराउने - घर, विद्यालयबाट निस्कने फोहोरलाई सही तरिकाले विसर्जन र व्यवस्थापन गर्न गर्ने कार्यहरू नै फोहोरमैलाको व्यवस्थापनमा पर्ने कुरा भन्ने - घर परिवार, विद्यालय, अस्पताल, कारखाना आदिबाट निस्कने ठोस फोहोर (कुहिने र नकुहिने) तथा तरल फोहोरलाई व्यवस्थापन गर्नको लागि सही ठाउँमा विसर्जन गर्ने, मल बनाउने, प्रशोधन गर्ने आदि जस्ता उपाय अपनाउनुपर्ने कुरामा छलफल गराउने - घर, कक्षाकोठा, कक्षाकोठा बाहिर हुने फोहोरमैलाको चित्रद्वारा पहिचान गराउने - घर, छरछिमेक, विद्यालय तथा समुदायस्तरमा सरसफाइ गर्दा नै वातावरण स्वस्थ हुने एवम् यस कार्यले गर्दा रोगहरू नलाग्ने जस्ता फाइदा हुने कुरा भन्ने र छलफल गराउने - घर वरपर, विद्यालय, छरछिमेक, समुदायको वातावरण सफा राख्ने उपायमा छलफल गराउने तथा सरसफाइमा सहभागी गराउने र आफू पनि सरसफाइमा सहभागी हुने - घर वरपर, समुदाय तथा विद्यालयमा सरसफाइ गरेको असल अभ्यासलाई श्रव्यदृश्य तथा चित्रको माध्यमबाट प्रष्ट पार्ने		
--	--	--	--	---	--	--

५.	सामाजिक सद्भाव र आदर्श समाज	- अरुप्रति दया, माया, करुणाको भाव प्रकट गर्ने सिपको विकास गर्न - आत्मनिर्भर हुने बानीको विकास गर्न - सहयोगात्मक तथा सहकार्यात्मक सिपको प्रयोग गर्न	- अरुप्रति दया, माया, करुणाको भाव प्रकट गर्ने सिपको विकास - आत्मनिर्भर हुने बानीको विकास - सहयोगात्मक तथा सहकार्यात्मक सिपको प्रयोग	- कथाको माध्यमबाट दया, माया, करुणाको भावना जगाउने - विद्यार्थीलाई उनीहरूले घरमा आफैँले गरेका कार्यहरू भन्न लगाउने - शरीरको सफाइ (दाँत माइने, कपाल कोर्ने, कपडा सफा लगाउने, कापीकलम, झोलाको हिफाजत गर्ने), फूल तथा तरकारी रोप्ने र मल राख्ने एवम् सिँचाइ गर्ने जस्ता आफैँले गर्न सक्ने कार्यको जानकारी दिने र सकेसम्म कार्य आफैँले गर्नुपर्ने जानकारी गराउने - आफूले गर्न सक्ने कार्य आफैँले गरेको श्रव्यदृश्य सामग्री प्रदर्शन गर्ने र विद्यार्थीहरूलाई आत्मनिर्भर बन्न उत्प्रेरित गर्ने - सफल जीवन व्यतित गरेका व्यक्तिहरूको जीवनी अध्ययन तथा भिडियो प्रदर्शन गर्ने - घर तथा विद्यालय, कक्षाकोठामा आफूले सकेको कार्यमा सहयोग गर्ने र जानेका कुरा अर्कोलाई सिकाउने कुराको जानकारी गराउन - कक्षामा कुनै विषयवस्तुसँग सम्बन्धित सिकाइ कार्यको लागि सहयोगात्मक र सहकार्यात्मक सिपको अभ्यास गराउने	- दया, माया, करुणाको भावनाको अवलोकन गरेर - घरमा आफैँले गरेका कार्य भन्न लगाएर - शरीरको सफाइ (दाँत माइने, कपाल कोर्ने, कपडा सफा लगाउने, कापीकलम, झोलाको हिफाजत गर्ने), फूल तथा तरकारी रोप्ने र मल राख्ने एवम् सिँचाइ गर्ने जस्ता कार्यको अवलोकन तथा अभिभावकको प्रतिक्रिया लिएर - विद्यालय कक्षाकोठामा आफूले सकेका कार्यमा सहयोग र जानेका कुरा अर्कोलाई सिकाउने गरे नगरेको अवलोकन गरेर	१०
६.	हाम्रा अग्रज र सामाजिक संस्थाहरू	- आफ्नो टोल र समुदायको नेतृत्व गर्ने व्यक्तिहरूको योगदान भन्न - वडा अध्यक्ष र सदस्यहरूको नाम	- आफ्नो टोल र समुदायको नेतृत्व गर्ने व्यक्तिहरूको योगदान	- पूर्व मान्यजनको बारेमा जानकारी व्यक्तिलाई बोलाई जीवनी भन्न लगाउने	- पूर्व मान्यजनको परिचय दिन लगाएर	१०

		भन्न - वडाभित्र सञ्चालित स्वास्थ्य संस्थाका सेवाहरुको जानकारी प्राप्त गर्न - गाउँभित्र रहेका आमा समूह र विद्यालयको बालक्लबको पहिचान गर्न र परिचय दिन	- वडा अध्यक्ष र सदस्यहरुको नाम - वडाभित्र सञ्चालित स्वास्थ्य संस्थाका सेवाहरुको जानकारी - गाउँभित्र रहेका आमा समूह र विद्यालयको बालक्लबको पहिचान गर्न र परिचय	- चार्टको माध्यमबाट वडा अध्यक्ष र सदस्यहरुको जानकारी गराउने - सम्भव भए वडा समितिका पदाधिकारीहरुलाई आमन्त्रण गरी परिचय गराउने र उनीहरुले गर्ने कार्यहरु भन्न लगाउने - वडाभित्र सञ्चालित स्वास्थ्य संस्थाको भ्रमण गराई उक्त संस्थाहरुबाट प्रदान हुने सेवाहरुको जानकारी गराउने - गाउँभित्र रहेका आमा समूहको जानकारी गराउने र आमा समूहको पदाधिकारी बोलाइ उक्त समूहको जानकारी दिन लगाउने - बालक्लबको जानकारी गराउने र विद्यालयमा भएको बालक्लब समितिका पदाधिकारीलाई कक्षामा उपस्थित गराई परिचय गराउने र उक्त क्लबले गर्ने कार्यहरु भन्न लगाउने	- वडा अध्यक्ष र सदस्यहरुको नाम भन्न लगाएर - वडाभित्र सञ्चालित स्वास्थ्य संस्थाको नाम र उक्त संस्थाबाट प्रदान हुने सेवाहरु भन्न लगाएर - गाउँभित्र रहेका आमा समूहको परिचय दिन लगाएर - बालक्लबको परिचय दिन लगाएर	
७.	हाम्रा धार्मिक समुदाय र सम्पदा	हिन्दु धर्म सम्बन्धी देवी देवताका नाम भन्न र लेख्न —कुन समयमा कुन देवी देवताका पुजा हुन्छ ? भनि बताउन - आफ्ना धर्म मान्ने घरपरिवारको विवरण लेख्न र वाचन गर्न - आफ्ना धार्मिक समुदायका चाडबाडका नाम लेख्न र बताउन - आफ्ना धर्मको पुजारी तथा मौलवीको परिचय बताउन र लेख्न	—धार्मिक रीति संस्कृति —गाउँ टोलमा गरिने पूजा पाठ ब्रतबन्ध जनै तथा मिलाद तथा नमाज —आफ्नो घरपरिवारमा मान्ने धर्म र सोको पालना तथा पूजापाठ वा नमाज पढ्ने विधि —धार्मिक कार्य गर्ने स्थान विधि परम्परा —धार्मिक स्थान मठ मन्दिर घरको देवी देवता वा गोसाँइको पूजापाठ तथा मस्जिद र मजार वा मिलाद —धार्मिक सम्पदा मठमन्दिर	—धार्मिक रीति संस्कृति झल्किने श्रव्य वा श्रव्यदृश्य देखाउने र वर्णन गर्ने —गाउँ टोलमा गरिने पूजा पाठ, ब्रतबन्ध, जनै तथा मिलाद आदिको पर्चा पम्पलेट कटिंग देखाउँदै लेख्न लगाउने —आफ्नो घरपरिवारमा मान्ने धर्म र सोको पालना तथा पूजापाठ वा नमाजको विधि बारेमा कक्षामा छलफल गर्ने र लेख्न लगाउने —धार्मिक कार्य गर्ने स्थान	—धार्मिक शब्दहरु धुप, आरती, अक्षता, चन्दन, अवीर, कपुर, अगरबती, नैवेद, प्रसाद, राखेर खेल खेलाउने — उपरोक्त शब्दहरु जोडेर वाक्य बनाइ धार्मिक कार्यसँग मिल्ने र नमिल्ने छुट्याउने खेल बाट अभ्यास —पूजा पाठका विधि र प्रकृया भन्न र लेख्न लगाउने —होली पर्वमा रंग	१०

		- आफ्ना गाउँ टोलको धार्मिक सम्पदाको बारेमा बताउन र लेख्न - धार्मिक सम्पदाको रक्षा र विकास गर्नुपर्ने कामका बारेमा लेख्न	थान स्थान मस्जिद मजार मदरसा कब्रको सप्रक्षण -धार्मिक अगुवाको पहिचान र तिनको काम	हरुका बारेमा छोटो मौखिक वर्णन गर्ने र लेख्ने —धार्मिक स्थान मठ मन्दिर घरको देवी देवता वा गोसाँइको पूजापाठ तथा मस्जिद र मजार वा मिलाद बारे जानकारी विद्यार्थीलाई भन्न लगाउने घरपरिवारमा सोधीखोजी गर्ने र छोटो लिखित विवरण तयार गर्ने —धार्मिक सम्पदा मठमन्दिर डिहबारथान मस्जिद मजार मदरसा कब्रको सप्रक्षणका लागि शिक्षकको निर्देशन अनुसारको कामको तालिका बनाउने - धार्मिक अगुवाले निर्देशन गरेको रीतिरिवाज पालना को अवस्था लेख्ने —विभिन्न समुदायले मनाउने धर्मका चाडबाडको सूची बनाउने —चाडबाड मनाउदा लुगा र खानपान सम्बन्धी विषय चर्चा गर्ने र मनाउने तरिका बताउने —धार्मिक गेरुका मेला, पर्व जात्रा, मजार, दाहा, रोजामा गरिने क्रियाकलापको छोटो बर्णन —धार्मिक सम्पदा देखिने बुझिने श्रव्य वा श्रव्य दृश्य सामग्री देखाउने र चित्र बाट समुदायका भिन्नता छुट्याउन छलफल गर्ने —नजिकका सम्पदाको निरीक्षण अवलोकन र सफाइको अवस्था वर्णन गर्ने —सामाजिक धार्मिक सबै	अवीर लगाए जस्तै अन्य चाडपर्वमा प्रयोग गरिने चीजबीज र सामग्रीको सूची लेख्न —इदुल फित्र मनाउँदा नयाँ र सफा लुगा किन आवश्यक पर्दछ ?भन्न र लेख्न —आफ्नो नजिकमा रहेको सामुदायिक सम्पदाको सरसफाइको अवस्था बताउन र लेख्न निर्देशन दिने —विधालय सफा र सुरक्षित राख्न विद्यार्थीले के के गर्नु पर्दछ ? —सम्पदा सुरक्षित र व्यवस्थित राख्दा के के फायदा हुन्छ ? छोटकरीमा लेख्न भन्ने	
--	--	--	--	---	---	--

				सम्पदाको रक्षा हुने विधि र नमुना क्रियाकलापको अभ्यास गर्ने		
--	--	--	--	--	--	--

कक्षा ४

क्र. सं.	क्षेत्र/एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	मुख्य विषयवस्तु र विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	कार्य घण्टा
१	हाम्रो लोहारपट्टी	- लोहारपट्टीको भौगोलिक अवस्था (सिमाना, क्षेत्रफल) भन्न - नगरपालिकाभित्रका वडाहरूको सङ्ख्या, वडा कार्यालयहरूको ठेगाना भन्न - नगरपालिकाभित्रको जनसङ्ख्या (महिला र पुरुषको) तथ्याङ्क भन्न - नगरपालिकाभित्रका मुख्य बाटाघाटा पहिचान गर्न - नगरपालिकाभित्र हुने आर्थिक क्रियाकलापको सूची तयार गर्न	- लोहारपट्टीको भौगोलिक अवस्था (सिमाना, क्षेत्रफल) - नगरपालिकाभित्रका वडाहरूको सङ्ख्या, वडा कार्यालयहरूको ठेगाना - नगरपालिकाभित्रको जनसङ्ख्या (महिला र पुरुषको) तथ्याङ्क - नगरपालिकाभित्रका मुख्य बाटाघाटा पहिचान - नगरपालिकाभित्र हुने आर्थिक क्रियाकलाप	- नेपाल र महोत्तरी जिल्लाको नक्सामा लोहारपट्टी नगरपालिका पत्ता लगाउने - नगरपालिकाको नक्सामा विभिन्न तथ्य खोजी गर्न लगाउने । विभिन्न वडाहरू नक्सामा प्रदर्शन गर्ने - लोहारपट्टी नगरपालिकाको क्षेत्रफल तथा सिमाना भन्ने - नगरपालिकाभित्रको जनसङ्ख्याको तथ्याङ्क प्रस्तुत गर्दै कक्षामा छलफल गर्ने - लोहारपट्टी नगरपालिकाको नक्सा प्रदर्शन गरी वडाहरूको अवस्थिति, वडाको सङ्ख्या र वडा कार्यालयको ठेगाना भन्ने - नगरपालिकाभित्रको जनसङ्ख्या (महिला र पुरुष) को तथ्याङ्क भन्ने - नगरपालिकाभित्रका मुख्य बाटाघाटा पहिचान गराउने - विद्यार्थीहरूलाई उनीहरूको घरमा कुन कुन सामग्रीको उत्पादनबाट के के आम्दानी हुन्छ भन्ने बारेमा भन्न लगाउने - नगरपालिकाभित्र कुन कुन कार्य गर्दा आर्थिक पक्षमा टेवा पुगेको छ भन्ने बारेमा	- नेपाल र महोत्तरी जिल्लाको नक्सामा लोहारपट्टी नगरपालिका पहिचान गर्न लगाएर - नगरपालिकाको नक्सामा वडाहरू पहिचान गर्न लगाएर - लोहारपट्टी नगरपालिकाको क्षेत्रफल तथा सिमाना भन्न लगाएर - वडाहरूको अवस्थिति, वडाको सङ्ख्या र वडा कार्यालयको ठेगाना भन्न लगाएर - नगरपालिकाभित्रको जनसङ्ख्या (महिला र पुरुष) को तथ्याङ्क भन्न लगाएर - नगरपालिकाभित्र का मुख्य बाटाघाटा भन्न लगाएर - नगरपालिकाभित्र आम्दानी हुने स्रोत भन्न लगाएर	१५

				छलफल गराउने । जस्तै : अन्नबाली उत्पादन, तरकारी खेती, फलफूल खेती, वनपैदावार, पर्यटकीय स्थल आदि ।		
२	हाम्रो भाषा, संस्कार र संस्कृति	- आफ्ना नातेदारहरूको नाम, ठेगाना र रीतिरिवाज भन्न - सामाजिक शिष्टाचार तथा नियमहरूको पालना - आफूले मनाउने चाडपर्व (दर्शैं, छठ, दिपावली, होली,इदउल फित्र) को परिचय दिन - आफूले मनाउने चाडपर्वको महत्त्व भन्न - छठ मेलाको परिचय दिन - समुदायमा प्रचलित लोकगीत गाउने अभ्यास गर्न - स्थानीय स्तरमा प्रचलित कुनै एक लोकबाजा तालमा बजाउन - समुदायमा प्रचलित गीतमा हाउभाउ सहित लोकनृत्य गर्न - नगरपालिकाभित्रको सामाजिक, सांस्कृतिक, धार्मिक तथा जातिगत अवस्थाको परिचय दिन	- आफ्ना नातेदारहरूको नाम, ठेगाना र रीतिरिवाज भन्न - सामाजिक शिष्टाचार तथा नियम - आफूले मनाउने चाडपर्व (दर्शैं, छठ, दिपावली, होली,इदउल फित्र) को परिचय दिन - आफूले मनाउने चाडपर्वको महत्त्व - छठ मेलाको परिचय - समुदायमा प्रचलित लोकगीत गाउने अभ्यास - स्थानीय स्तरमा प्रचलित कुनै एक लोकबाजा तालमा बजाउन - समुदायमा प्रचलित गीतमा हाउभाउ सहित लोकनृत्य - नगरपालिकाभित्रको सामाजिक, सांस्कृतिक, धार्मिक तथा जातिगत अवस्थाको परिचय	- विद्यार्थीलाई आ-आफ्नो नातेदार को को हुनुहुन्छ भन्ने भन्न लगाउने - आफ्ना नातेदारहरूको नाम, ठेगाना र रीतिरिवाज भन्न लगाउने - आफूले मनाउने चाडपर्व (दर्शैं, छठ, दिपावली, होली,इदउल फित्र) मा गरिने क्रियाकलाप भन्न लगाउने (खाने परिकार, लगाउने पोशाक, गरिने क्रियाकलाप आदि) - चित्र तथा श्रव्यदृश्य सामग्रीको प्रयोग गरी उल्लेखित चाडपर्वको महत्त्व भन्न - आफूले मनाउने चाडपर्वको महत्त्व भन्न - गेरुका मेलामा गरिने क्रियाकलाप छलफल गराउने - समुदायमा प्रचलित लोकगीत पहिचान गराउने र मुख्य मुख्य लोकगीत गाउने अभ्यास गराउने - स्थानीय स्तरमा प्रचलित लोकबाजा पहिचान गराउने र ती बाजामध्ये बढी प्रचलित लोकबाजा तालमा बजाउने अभ्यास गराउने - समुदायमा प्रचलित गीतमा हाउभाउसहित लोकनृत्य गर्ने अभ्यास गराउने - नगरपालिकाभित्रको सामाजिक, सांस्कृतिक,	- आफ्ना नातेदारका नाम, ठेगाना र रीतिरिवाज भन्न लगाएर - सामाजिक शिष्टाचार तथा नियमको पालना गरे नगरेको अवलोकन गरेर - आफूले मनाउने चाडपर्व (दर्शैं, छठ, दिपावली, होली,इदउल फित्र) मा गरिने क्रियाकलाप भन्न लगाएर - चाडपर्वको महत्त्व भन्न लगाएर - गेरुका मेलामा गरिने क्रियाकलाप भन्न लगाएर - प्रचलित लोकगीत गाएको अवलोकन गरेर बढी प्रचलित लोकबाजा बजाएको अवलोकन गरेर - हाउभाउसहित लोकनृत्य गरेको अवलोकन गरेर - नगरपालिकाभित्र को सामाजिक, सांस्कृतिक, धार्मिक तथा	२५

				धार्मिक तथा जातिगत अवस्थाको बारेमा चित्र, श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट जानकारी गराउने	जातिगत अवस्थाको जानकारी भन्न लगाएर	
३.	स्वास्थ्य र खेलकुद	- स्वस्थ र अस्वस्थ भोजन पहिचान गर्न र भिन्नता छुट्याउन - स्वस्थकर खाना प्रयोग गर्ने तरिका भन्न र प्रयोग गर्न - सही किसिमले उठ्ने, बस्ने र सुत्ने तरिका भन्न र अभ्यास गर्न - योग (सूर्य नमस्कार) अभ्यास गर्न	- स्वस्थ र अस्वस्थ भोजन पहिचान गर्न र भिन्नता छुट्याउन - स्वस्थकर खाना प्रयोग गर्ने तरिका सही किसिमले उठ्ने, बस्ने र सुत्ने तरिका र अभ्यास - कक्षाकोठाको सरसफाइ योजना निर्माण र कार्यान्वयन - योग (सूर्य नमस्कार) अभ्यास	- स्वस्थ भोजनका फाइदा र अस्वस्थकर भोजनले पुर्याउने नोक्सान बारे छलफल गराउने - हामीले खाने कुन कुन खानामा भिटामिन, प्रोटीन, कार्बोहाइड्रेट पाइन्छ भनी छलफल गराउने - स्वस्थकर खानाका फाइदा र अस्वस्थकर खानाका बेफाइदाको सूची बनाइ छलफल गराउने । - कस्ता कस्ता खानेकुराले शारीरिक, मानसिक वृद्धि गराउँछ भनी छलफल गराई बुँदा टिपोट गर्न लगाउने - ताजा खाने कुराले पुर्याउने फाइदा र बासी खानेकुराले पुर्याउने बेफाइदाका बारेमा छलफल गराउने - खानालाई कसरी सुरक्षित राख्ने भन्ने - उठ्ने, बस्ने र सुत्ने तरिका, जस्तै: उत्तानो, देब्रे, दाहिने, घोप्टो आसनका चित्रहरू देखाइ अभ्यास गराउने - कक्षाकोठाको सफाइ गर्न लगाउने - योगको महत्वको बारेमा समूहमा छलफल र अभ्यास गर्न लगाउन	- स्वस्थ र अस्वस्थ भोजनका फाइदा बेफाइदा भन्न लगाएर - स्वस्थ र अस्वस्थ भोजनको सूची बनाउन लगाएर - खानालाई सुरक्षित राख्ने तरिका भन्न लगाएर - कार्बोहाइड्रेट, भिटामिन, प्रोटीन पाइने खानेकुरा भन्न लगाएर - सुत्ने आसनको अभ्यासको अवलोकन गरेर - कक्षाकोठा सरसफाइमा सहभागी भएको अवलोकन गरेर	१०
४.	विपद् व्यवस्थापन	- बाढी र आगलागीबाट हुने असरहरू भन्न	- बाढी र आगलागीबाट हुने असरहरू	- नक्सा प्रयोग गरी प्रकोप जोखिमका स्थानीय क्षेत्रहरू	- बाढी तथा आगलागीबाट हुने	१०

	र विद्यालय सौन्दर्य	- नगरपालिकाभित्रका वनमा पाइने वन्यजन्तु र चराको परिचय दिन र महत्व भन्न - वडाको वनमा पाइने औषधिजन्य वनस्पतिको नाम भन्न - विद्यालयमा बालबगैँचा र वृक्षारोपणमा सहभागी हुन - वातावरण र विकासको परिचय दिन - नगरपालिका क्षेत्रमा भएका जलस्रोतको परिचय दिन, उपयोग भन्न र आवश्यकताअनुसार प्रयोग गर्न - फोहोरमैलाले स्थानीयस्तरमा पारेको असर पहिचान गर्न - वातावरण प्रदूषणको स्थानीय अवस्थाको पहिचान गर्न - फोहोरमैलाको वर्गीकरण (ठोस, तरल र ग्यास) र व्यवस्थापनमा सहयोग गर्न	- नगरपालिकाभित्रका वनमा पाइने वन्यजन्तु र चराको परिचय दिन र महत्व - वडाको वनमा पाइने औषधिजन्य वनस्पति - विद्यालयमा बालबगैँचा र वृक्षारोपणमा सहभागिता - वातावरण र विकासको परिचय - नगरपालिका क्षेत्रमा भएका जलस्रोतको परिचय, उपयोग र आवश्यकताअनुसार प्रयोग - फोहोरमैलाले स्थानीयस्तर मा पारेको असर पहिचान - वातावरण प्रदूषणको स्थानीय अवस्थाको पहिचान - फोहोरमैलाको वर्गीकरण (ठोस, तरल र ग्यास) र व्यवस्थापनमा सहयोग	पहिचान गर्न लगाउने र बाढी तथा आगलागीबाट हुने असरहरूको बारेमा चित्र तथा श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट जानकारी दिने - विद्यार्थीहरूलाई स्थानीयस्तरमा देखेका वन्यजन्तु तथा चराहरूको नाम भन्न लगाउने - नगरपालिकाभित्रका वन तथा बगैँचामा भएका वन्यजन्तु तथा चराको बारेमा अवलोकन, चित्र, भिडियो प्रदर्शन आदिको माध्यमबाट परिचय दिने - नगरपालिकाभित्रका वन तथा बगैँचामा रहेका वन्यजन्तु तथा चराको महत्व सम्बन्धमा छलफल गराउने र आवश्यक पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने - आफू बस्ने वडाका वन तथा बगैँचाको पहिचान गराउने - उक्त वडामा भएका वनमा पाइने औषधिजन्य वनस्पतिको बारेमा चित्र, भिडियो, अवलोकनद्वारा पहिचान गराउने र तिनीहरूको उपयोगमा छलफल गराउने - विद्यार्थीहरूलाई विद्यालयमा बाल बगैँचा निर्माणमा सहभागी गराउने - विद्यालयभित्र तथा विद्यालय वरपर वृक्षारोपणमा विद्यार्थीलाई सहभागी गराउने र वृक्षारोपण गर्दा हुने फाइदाको बारेमा जानकारी दिने	असर भन्न लगाएर - नगरपालिकाभित्र का वनमा भएका वन्यजन्तु तथा चराको नाम भन्न लगाएर - नगरपालिकाभित्र का वन तथा बगैँचामा भएका वन्यजन्तु तथा चराको महत्व भन्न लगाएर - वडाका वन तथा बगैँचामा भएका औषधिजन्य वनस्पतिको नाम सोधेर - विद्यालयको बालबगैँचा निर्माणमा सहयोग गरे नगरेको अवलोकन गरेर - विद्यालयको वृक्षारोपण कार्यमा सहभागी भए नभएको अवलोकन गरेर - वातावरण र विकासको परिचय दिन लगाएर - नगरपालिकाभित्र भएका जलस्रोत र उपयोग भन्न लगाएर - पानीको मितव्ययी तरिकाले प्रयोग गरे नगरेको अवलोकन गरेर - पानीलाई आवश्यकताअनुसार
--	----------------------------	---	---	--	--

				- घर तथा विद्यालय वरपर भएका वस्तुको पहिचान गर्न लगाउने - वरपर भएका सजीव र निर्जीव वस्तुको समग्रतालाई वातावरणको रूपमा परिचय गराउन - पर्यावरण सन्तुलनमा नखल्बल्याइ उपलब्ध वस्तुको सही सदुपयोग, वृक्षारोपण, उपयोग, सामाजिक आर्थिक, सांस्कृतिक, भौतिक, प्राविधिक विकास गर्नुपर्ने पक्षमा छलफल गराउने र वातावरण तथा विकासबिच अन्योन्याश्रित सम्बन्ध रहेको जानकारी दिने - नगरपालिकाभित्र भएका जलस्रोत पहिचान गर्न लगाउने - भिडियोद्वारा जलस्रोतको जानकारी दिने - नगरपालिकाभित्र भएका जलस्रोतको अवलोकन गराई तिनीहरूको परिचय (प्राकृतिक, कृत्रिम, वर्षा, इनार, कल र नदी) - नगरपालिकाभित्र भएका जलस्रोतको उपयोग कहाँ र कसरी गर्न सकिन्छ भन्नेमा छलफल गराउने - जलस्रोतलाई पिउन, खाना बनाउन, सफा गर्न, सिँचाइ गर्न, प्रयोग गर्न सकिने कुरा भन्ने - उपलब्ध पानीको मितव्ययी तरिकाले सदुपयोग गर्नुपर्ने कुराको जानकारी दिने - घर, विद्यालय, अस्पताल, कारखानाबाट	- र घर तथा विद्यालयका विभिन्न कार्यमा प्रयोग गरे नगरेको अवलोकन गरेर - फोहोरमैलाले स्थानीयस्तरमा पारेको असर भन्न लगाएर - स्थानीयस्तरमा वातावरण प्रदूषणको अवस्था भन्न लगाएर - फोहोरमैलाको वर्गीकरण गर्न सके नसकेको भन्न लगाएर - फोहोरमैलाको उचित तरिकाले विसर्जन, व्यवस्थापन गरे नगरेको अवलोकन गरेर	
--	--	--	--	--	---	--

				निस्कने फोहोरले स्थानीय स्तरमा पारेको असर (स्वास्थ्य, वातावरण, कृषि आदि) सम्बन्धमा श्रव्यदृश्य सामग्री, अवलोकन, चित्र आदिको माध्यमबाट छलफल गराउने - घर, विद्यालय, अस्पताल, कारखाना, विकास निर्माण आदिको कारणले स्थानीयस्तरमा देखापरेका प्रदूषण (जल, जमिन, ध्वनि, हावा)को अवस्थामा छलफल गराउने - घर परिवार, विद्यालय, अस्पताल, कारखाना, विकास निर्माण, प्रकोप आदिबाट हुने/निस्कने फोहोरलाई वर्गीकरण गर्न लगाउने र ती फोहोरलाई सामान्यतया ठोस (कुहिने र नकुहिने), तरल र ग्याँस (हावा) गरी तीन समूहमा वर्गीकरण गर्न सकिने कुरा भन्ने - यी विभिन्न माध्यमबाट उत्पन्न हुने फोहोरहरूलाई उचित तरिकाले विसर्जन गर्ने, मल बनाउने, प्रशोधन गर्ने कार्य गर्नुपर्ने कुरा भन्ने र व्यवस्थापनमा सहभागी गराउने		
५.	सामाजिक सद्भाव र आदर्श समाज	- समाजका असल मानिसहरूले गरेका कार्य पहिचान गर्न र उक्त कार्यको अनुकरण गर्ने सीप र आचरणको अभ्यास गर्न - समाजको असल नागरिक हुनका लागि आवश्यक पर्ने सिप पहिचान गर्न र सीप विकासको अभ्यास गर्न - जीवनमा लक्ष्य किटान गरी अघि बढ्ने सिप र बानीको	- समाजका असल मानिसले गरेका कार्यहरू पहिचान र उक्त कार्यको अनुकरण गर्ने सीप र आचरणको अभ्यास - समाजको असल नागरिक हुनका लागि आवश्यक पर्ने सीप पहिचान र सिप विकासको अभ्यास	- समाजका असल मानिसहरूले गरेका कार्यहरू श्रव्यदृश्य सामग्री वा अन्य माध्यमबाट सुनाउने - ती कार्यको अनुकरण गर्ने अभ्यास गराउने - कथा, भिडियो एनिमेसनको माध्यमबाट सहयोग र स्वयंसेवाको	- समाजका असल मानिसले गरेका कार्यहरू भन्न लगाएर - सहयोग गरेको अवलोकन गरेर - समाजको असल नागरिक हुनका लागि आवश्यक पर्ने भन्न लगाएर	१५

		अभ्यास गर्न ।	- जीवनमा लक्ष्य किटान गरी अघि बढ्ने सिप र बानीको अभ्यास	भावना जगाउने - विपदमा परेका र बिरामीलाई सेवा गर्न उत्प्रेरित गर्ने - सफल र विश्व प्रसिद्ध स्वयंसेवा गर्ने व्यक्तित्वको आत्मवृत्तान्तका केही अंश सुनाउने - समाजको असल नागरिक हुनका लागि आवश्यक पर्ने सिपको उदाहरणसहित प्रष्ट पार्ने - जीवनमा आफूले लिएको लक्ष्य भन्न र विद्यार्थीहरूलाई कुन कार्य गरेमा कुन क्षेत्रको दक्ष र असल नागरिक बन्न सकिन्छ भन्ने, विद्यार्थीलाई पनि आआफ्नो लक्ष्य किटान गर्न सहयोग गर्ने र सोही लक्ष्य पूरा गर्न अघि बढ्न उत्प्रेरित गर्ने	- जीवनमा आफूले लिने लक्ष्य भन्न लगाएर	
६.	हाम्रा अग्रज र सामाजिक संस्थाहरू	- आफ्नो विद्यालयको स्थापना गर्ने व्यक्तित्व (संस्थापक अध्यक्ष र प्रधानाध्यापक)को परिचय दिन - वडाभित्र सञ्चालित शैक्षिक संस्थाहरूको परिचय दिन - नगरभित्र सञ्चालित स्वास्थ्य संस्थाहरूको सामान्य परिचय दिन र ती संस्थाबाट प्राप्त हुने सेवाहरूसँग परिचित हुन र सेवा लिन - शैक्षिक व्यक्तित्व (स्व. रामवती यादव र जगदेव यादवको जीवनी) भन्न र त्यसबाट शिक्षा ग्रहण गर्न	- आफ्नो विद्यालयको स्थापना गर्ने व्यक्तित्व (संस्थापक अध्यक्ष र प्रधानाध्यापक)को परिचय - वडाभित्र सञ्चालित शैक्षिक संस्थाहरूको परिचय - नगरभित्र सञ्चालित स्वास्थ्य संस्थाहरूको सामान्य परिचय र ती संस्थाबाट प्राप्त हुने सेवा - शैक्षिक व्यक्तित्व (स्व. रामवती यादव र जगदेव यादवको जीवनी) र त्यसबाट शिक्षा ग्रहण	- विद्यालयका संस्थापक अध्यक्ष र प्रधानाध्यापकको फोटोसहितको संक्षिप्त जीवनीको चार्ट प्रदर्शन गर्दै उनीहरूले पुर्याएको योगदान भन्ने - विद्यालयको संस्थापकहरूलाई बोलाई उनले गरेका कार्यहरूको जानकारी दिन लगाउने - वडाभित्र सञ्चालनमा रहेका शैक्षिक संस्थाको जानकारी गराउने साथै ती संस्थाबाट प्रदान गरिने सेवाको बारेमा सम्बन्धित संस्थाको भ्रमण गरी वा संस्थाका व्यक्तिलाई विद्यालयमा आमन्त्रण गरी जानकारी गराउन लगाउने - नगरभित्रका स्वास्थ्य	- विद्यालयका संस्थापक अध्यक्ष र प्रधानाध्यापकले पुर्याएका योगदान भन्न लगाएर - वडाभित्र सञ्चालनमा रहेको शैक्षिक संस्थाको परिचय र प्रदान गर्ने सेवा भन्न लगाएर - नगरभित्रका स्वास्थ्य संस्थाले प्रदान गर्दै आएका सेवाहरूको जानकारी गराउने - शैक्षिक व्यक्तित्व स्व. रामवती यादव तथा जगदेव यादवले गर्नु भएका असल कार्यहरू	१०

				संस्थाको भ्रमण गरी वा संस्थाका पदाधिकारीलाई आमन्त्रण गरी उक्त संस्थाले प्रदान गर्दै आएका सेवाको जानकारी गराउने - उक्त संस्थाबाट आवश्यकताअनुसार सेवा लिन सकिने कुराको जानकारी गराउने - शैक्षिक व्यक्तित्व स्व. रामवती यादव तथा जगदेव यादवको जीवनी भन्ने र उहाँहरूले गर्नुभएका असल अभ्यासको अनुकरण गर्नुपर्ने कुराको जानकारी गराउने		
७.	हाम्रा धार्मिक समुदाय र सम्पदा	आफ्नो धर्मका रमाइला र रोचक लाग्ने नयाँ लुगा, मीठा मीठा खानाका परिकार, नातेदारसँग भेटघाट, साथी सँग खेल्ने रमाउने लगायतका कुराहरु भन्न - आफ्ना धर्म मान्ने साथी र घरपरिवारको विवरण लेख्न - आफ्ना धार्मिक समुदायका चाडबाडका नाम लेख्न र मनाउने समयको तालिका बनाउन - आफ्ना धर्मको पुजारी तथा मौलवी मौलानाले दिएको निर्देशन पालना गर्न र बताउन - आफ्ना गाउँ टोलको धार्मिक सम्पदाहरु के के र कहाँ कहाँ छन लेखेर बताउन - धार्मिक सम्पदाको रक्षा र सरसफाइमा आफ्नो कर्तव्य लेख्न	-धार्मिक रीति संस्कृति जस्तै व्रतबन्ध, मृत्यु संस्कार, जनै धारण, फातमा तथा मुसलमानी आदि धर्मग्रन्थ रामायण ,गीता, कुरान शरीफ आदिको सामान्य चिनारी —गाउँ टोलमा गरिने पूजा पाठ व्रतबन्ध जनै तथा मिलाद , नमाजको संक्षिप्त चर्चा र व्याख्या —आफ्नो घरपरिवारमा मान्ने धर्म र सोको पालना तथा पूजापाठ वा नमाज पढ्ने विधि तथा बारम्बारता तथा नमाजका विषयवस्तु —धार्मिक कार्य गर्ने स्थानको सरसफाइ शुद्धि लिपपोत जस्ता विधि परम्पराको विश्लेषण —धार्मिक स्थान मठ मन्दिर घरको देवी देवता वा गोसाँइको पूजापाठ तथा मस्जिद र मजार वा मिलादले दिने शिक्षा तथा सन्देशको महत्व देन	—धार्मिक रीतिरिवाज संस्कृति परम्परा झल्किने श्रव्य वा श्रव्यदृश्य देखाउने, भजन, कीर्तन, नवाह, अष्टजाम आदि क्रियाकलापको अनुभव सुनाउन लगाउने , कथाकथन ,नाटक, अभिनय आदि क्रियाकलाप गर्ने —उपरोक्त कार्यमा छात्र छात्रालाइ पनि सहभागी गराउने —क्रियाकलाप पछि अभिनयको छोटो विवरण लेख्न लगाउने —गाउँ टोलमा गरिने पूजा पाठ व्रतबन्ध जनै तथा मिलाद आदिको अनुभवको आधारमा भन्न र लेख्न लगाउने —आफ्नो घरपरिवारमा मान्ने धर्म र सोको पालना तथा पूजापाठ वा नमाजको विधि बारेमा कक्षामा छलफल गर्ने र समूहमा	—धार्मिक क्रियाकलापहरु, साधन ,सामग्रीहरु भन्न लगाउने — धार्मिक वाक्यहरु सम्मिलित वाक्यसमूहबाट धार्मिक वाक्य छनौट गर्न भन्ने — आफ्ना घरका पुजा पाठका विधि र प्रकृत्या भन्न र लेख्न लगाउने — चाडपर्वमा प्रयोग गरिने चीजबीज र सामग्रीको सुची तयार गरी सबैबाट सहमतिका लागि भित्तामा टाँस गर्ने —इदुल फित्र पर्व कसरी मनाइन्छ लेख्ने —आफ्नो नजिकमा रहेको सामुदायिक सम्पदाको महत्व अवस्था बताउन	१०

			—धार्मिक सम्पदा मठमन्दिर थान स्थान मस्जिद मजार मदरसा कब्रको सम्रक्षण तथा विकास —धार्मिक अगुवाले निर्देशन गरेको रीतिरिवाज पालना को प्रभावकारी अवस्था	लेखि परस्तुत गर्न भन्ने —धार्मिक कार्य गर्ने स्थान हरु अवलोकन गरी व्यवस्थापन सरसफाइ सहभागिता सम्बन्धी समुहमा परियोजना लेखन अभ्यास गराउने —धार्मिक स्थान मठ मन्दिर घरको देवी देवता वा गोसाँइको पूजापाठ तथा मस्जिद र मजार वा मिलादले दिने नैतिक तथा धारमिक सन्देश बारे बुझाउने —धार्मिक र सामुदायिक सम्पदा मठमन्दिर थान स्थान मस्जिद मजार मदरसा कब्रको सम्रक्षणका लागि समुदायको कर्तव्य बारे छलफल गरी लेख्ने —विधालयको सरसफाइ संरक्षण र विकासमा शिक्षक र विद्यार्थीको जिम्मेवारी बारे चर्चा बहस गरी धारणा विकसित गर्ने —विभिन्न समुदायले मनाउने धर्मका चाडबाडको सूची बनाउने र कुन जातजातिको कुन पर्व हो छुट्याउने —चाडबाड मनाउदा लुगा र खानपान सम्बन्धी विषय चर्चा गर्ने र मनाउने तरिका कुनै छात्रछात्राबाट नै भन्न लगाउने —धार्मिक मेला पर्व जात्रा मजार दाहा रोजामा गरिने क्रियाकलापको छोटो विवरण तयार पार्ने —धार्मिक सम्पदा र सोको संरक्षण विषयमा निबन्ध लेखन अभ्यास गराउने	—विधालय सफा र सुरक्षित राख्न विद्यार्थीले के के कामहरु कसरी गर्नु पर्दछ ? —सम्पदा सुरक्षित र व्यवस्थित राख्दा समुदायलाई के के फायदा हुन्छ ?छोटकरीमा लेख्न भन्ने	
--	--	--	---	--	---	--

				–सम्पदाको निरीक्षण अवलोकन र सफाइको भूमिका तालिका बनाउने –विद्यालयको संरक्षण र विकासमा विधार्थीको जिम्मेवारी –सामाजिक धार्मिक सबै सम्पदाको रक्षा गर्न विधार्थी तत्पर रहने र मासिक वा पाक्षिक येजना तथा कार्यविधि बनाइ लागु गर्ने		
--	--	--	--	---	--	--

कक्षा ५

क्र. सं.	क्षेत्र/एकाइ	सिकाइ उपलब्धि	मुख्य विषयवस्तु र विषयवस्तुको विस्तृतीकरण	सम्भावित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप	सम्भावित मूल्याङ्कन प्रक्रिया	कार्य घण्टा
१	हाम्रो लोहारपट्टी	- नगरपालिकाको नामकरणको जानकारी दिन - आफू बस्ने वडाको नक्सा कोर्न र नक्सामा मुख्य मुख्य स्थानहरू देखाउन - नगरपालिकाभित्र वडाअनुसारको घरधुरी सङ्ख्या र पेसागत विवरण भन्न - नगरपालिकाभित्रका वडाअनुसारको जनसङ्ख्या (महिला र पुरुष) भन्न - नगरपालिकाको आयस्रोत पहिचान गर्न	- नगरपालिकाको नामकरणको जानकारी - आफू बस्ने वडाको नक्सा निर्माण र नक्सामा मुख्य मुख्य स्थानहरू - नगरपालिका भित्र वडा अनुसारको घरधुरी सङ्ख्या र पेसागत विवरण - नगरपालिका भित्रका वडा अनुसारको जनसङ्ख्या (महिला र पुरुष) - नगरपालिकाको आयस्रोत	- नगरपालिकाको लोहारपट्टी नामकरण रहनुको कारण भन्ने - पुराना पुर्खा, विद्वान तथा जानकारीलाई स्रोतव्यक्तिको रूपमा आमन्त्रण गरी नगरपालिकाको नामाकरणसम्बन्धी छलफल गराउने - नक्साको प्रयोग गरी क्षेत्रफल नगरपालिकाको उचाइ र सिमाना बारेमा छलफल गराउने - उपलब्ध सन्दर्भ सामग्री, विभिन्न पत्रपत्रिका, स्मारिका र अन्य श्रव्यदृश्य सामग्रीको उपयोग गरी चित्रात्मक विधिबाट नगरपालिकामा बसोबास गर्ने जातिको जनसङ्ख्या प्रस्तुत गरी छलफल गराउने - नक्सा निर्माण गर्ने सरल विधि: - कार्बन पेपर, ट्रेसिङ, वर्ग, ग्राफ वा अन्य विधिबाट वडाको नक्सा उतार गर्ने अभ्यास गराउने	- नगरपालिकाको नामकरण लोहारपट्टी रहनुको कारण सोधेर - नगरपालिकाको क्षेत्रफल, उचाइ र सिमाना भन्न लगाएर - नक्सा कोरेको अवलोकन गरेर - कोरिएको नक्सामा नगरपालिकाको बस्ती वा सहर, उचाइ, वनजङ्गल सही ढङ्गले राखे नराखेको अवलोकन गरेर - नगरपालिका वडाअनुसारको महिला र पुरुषको जनसङ्ख्या भन्न लगाएर - वडा तथा नगरपालिकाको मुख्य आयस्रोत भन्न लगाएर	१५

				- घरमा आम्दानीका स्रोत पहिचान गर्न लगाउने - वडा तथा नगरपालिकाका पदाधिकारीलाई आमन्त्रण गरी आम्दानीका स्रोत भन्न लगाउने र आम्दानीको खर्च हुने क्षेत्रसमेत भन्न लगाउने		
२	हाम्रो भाषा, संस्कार र संस्कृति	- नगरपालिका भित्रका समुदायको प्रचलित रीतिरिवाज र परम्पराको महत्व भन्न । - आफ्नो समुदायको जन्म तथा मृत्यु संस्कारको परिचय दिन - व्रतबन्ध, छेवर गर्ने तरिका र महत्व भन्न - विवाह संस्कारको परिचय दिन र महत्व भन्न - गेरुका मेलाको ऐतिहासिक महत्वको छोटो जानकारी दिन - कृष्णाष्टमी, सोमबारी, बटसावित्री र मधुश्रावणी व्रतको परिचय र महत्व भन्न - स्थानीयस्तरमा प्रचलित मुख्य लोकगीतमा हाउभाउसहित गाउन र नृत्य गर्न - स्थानीय प्रचलित कुनै दुई लोकबाजा बजाउने अभ्यास गर्न - नगरपालिकाभित्रको सामाजिक, सांस्कृतिक, धार्मिक तथा जातिगत अवस्थाको महत्व भन्न - हाम्रा नगर भित्रका धार्मिक स्थलहरूको संक्षिप्त परिचय दिन ।	- नगरपालिका भित्रका समुदायको प्रचलित रीतिरिवाज र परम्पराको महत्व - आफ्नो समुदायको जन्म तथा मृत्यु संस्कारको परिचय - व्रतबन्ध, छेवर गर्ने तरिका र महत्व - विवाह संस्कारको परिचय दिन र महत्व - गेरुका मेलाको ऐतिहासिक महत्व - कृष्णाष्टमी, सोमबारी, बटसावित्री र मधुश्रावणी व्रतको परिचय र महत्व - स्थानीयस्तरमा प्रचलित मुख्य लोकगीतमा हाउभाउसहित गाउन र नृत्य - स्थानीय प्रचलित कुनै दुई लोकबाजा बजाउने अभ्यास - नगरपालिकाभित्रको सामाजिक, सांस्कृतिक, धार्मिक तथा जातिगत अवस्थाको महत्व - हाम्रा नगरभित्रका धार्मिक स्थलहरूको संक्षिप्त परिचय	- हाम्रो समुदायमा रहेको रीतिरिवाज, संस्कारको बारेमा समूह बनाई छलफल गर्न लगाउने - हाम्रा संस्कारहरू जन्म, व्रतबन्ध वा छेवर, विवाह र मृत्यु संस्कारका बारेमा आफ्ना अभिभावकसँग सोधखोज गर्ने परियोजना कार्य दिने तथा कक्षामा मौखिक प्रस्तुत गर्न लगाउने - उल्लेखित पक्षहरूको बारेमा शिक्षकले थप पृष्ठपोषण दिने - गेरुका मेलाको परिचय, महत्व, लाग्ने स्थानहरू र गरिने क्रियाकलापका बारेमा छलफल गराउने - गेरुका मेलामा विद्यार्थीहरूलाई सहभागी गराउने र विद्यार्थीलाई उक्त मेलामा गरिएका क्रियाकलापको टिपोट बनाई कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने - गेरुका मेलाको ऐतिहासिकताका बारेमा छलफल गराउने - गेरुका मेला बारे स्थानीय अभिभावक तथा स्थानीय स्रोतव्यक्तिसँग अन्तरक्रिया गराउने - गेरुका मेलामा हुने गरेका क्रियाकलाप बारे आफ्ना	- समुदायमा रहेका रीतिरिवाज, संस्कार (जन्म, व्रतबन्ध वा छेवर, विवाह र मृत्यु)को परिचय दिन लगाएर - गेरुका मेलाको परिचय, महत्व, लाग्ने स्थानहरू र गरिने क्रियाकलाप प्रस्तुत गर्न लगाएर - गेरुका मेलाको ऐतिहासिकताको वर्णन गर्न लगाएर - गेरुका मेलाको महत्व सम्बन्ध भन्न लगाएर - कृष्णाष्टमी, सोमबारी, बटसावित्री र मधुश्रावणी व्रतको परिचय र महत्व भन्न लगाएर - स्थानीयस्तरका प्रचलित मुख्य लोकगीत हाउभाउसहित गाएको अवलोकन गरेर - स्थानीय प्रचलित लोकबाजा बजाएको अवलोकन गरेर - लोकगीत र	२५

				अभिभावक वा सो मेला बारे जानकारी संग सोधपुछ गरी उक्त मेलामा हुने गरेका क्रियाकलाप बारे कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने - गेरुका मेलाको महत्व र सम्बन्धका बारेमा भन्न लगाउन - कृष्णाष्टमी, सोमबारी, बटसावित्री र मधुश्रावणी व्रतको चित्र र पूजा सामग्री देखाई पूजा गर्ने विधि भन्ने तथा तिनको महत्व भन्ने - परम्परागत कृष्णाष्टमी, सोमबारी, बटसावित्री र मधुश्रावणी व्रत बारेमा स्थानीय अभिभावक तथा विज्ञहरूसँग अन्तरक्रिया गराउने - स्थानीयस्तरमा प्रचलित मुख्य लोकगीत पहिचान गर्न लगाउने र पहिचान गराउने - स्थानीय स्रोतव्यक्तिलाई आमन्त्रण गरी स्थानीयस्तरका प्रचलित मुख्य लोकगीत हाउभाउसहित गाउने अभ्यास गराउने - स्थानीय प्रचलित कुनै दुई मुख्य लोकबाजा बजाउने अभ्यास गराउने - लोकगीत र लोकबाजाको तालमा हाउभाउसहित नृत्य अभ्यास गराउने - नगरपालिकाभित्रको सामाजिक, सांस्कृतिक, धार्मिक तथा जातिगत अवस्थाको महत्व भन्ने - चित्र तथा श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट	लोकबाजाको तालमा हाउभाउसहित नृत्य अभ्यासको अवलोकन गरेर - नगरपालिकाभित्रको सामाजिक, सांस्कृतिक, धार्मिक तथा जातिगत अवस्थाको महत्व भन्न लगाएर - धार्मिक स्थलको परिचय दिन लगाएर	
--	--	--	--	---	---	--

				नगरभित्रका धार्मिक स्थलहरूको परिचय दिने - कुनै एक धार्मिक स्थलको भ्रमण गराई उक्त धार्मिक स्थलको बारेमा अवलोकन गरेको आधारमा प्रस्तुत गर्न लगाउन		
३.	स्वास्थ्य र खेलकुद	- प्राकृतिक खाना र तयारी प्याकेट खानाको पहिचान गरी उपयुक्त खानको सेवन गर्न - विद्यालयमा ल्याइने र खाइने स्वस्थकर खाजा पहिचान गर्न - विद्यालयमा स्वस्थ खाजा खान - स्थानीय जडीबुटीको पहिचान गर्न - योगको महत्व भन्न र योगाभ्यास (कपालभाति, अनुलोम विलोम) गर्न	- प्राकृतिक खाना र तयारी प्याकेटको खानाको पहिचान तथा उपयुक्त खाना सेवन गर्न - विद्यालयमा ल्याइने/खाइने स्वस्थकर खाजा पहिचान - विद्यालयमा स्वस्थ खाजा - स्थानीय जडीबुटीको पहिचान - योगको महत्व भन्न र योगाभ्यास (कपालभाति, घप्रिका, अनुलोम विलोम)	- चित्र र भिडियोद्वारा प्राकृतिक र तयारी प्याकेटको खानाको जानकारी गराउने तथा तिनको महत्व भन्ने - विद्यालयमा विद्यार्थीहरूले ल्याएका खाजा स्वस्थकर भए नभएको अवलोकन गर्ने र स्वस्थकर खाजा बनाउने तथा खाने तरिका भन्ने - स्थानीय स्तरमा प्रयोगमा ल्याइने जडीबुटीको नाम र तीनको प्रयोगको बारेमा कक्षामा छलफल गर्ने - कपालभाती, घप्रिका, अनुलोम विलोम र योग / जगिङ्को चित्र वा पोस्टर, भिडियो कक्षामा प्रदर्शन गर्ने - शिक्षकले कपालभाति, घप्रिका, अनुलोम विलोम र योग / जगिङ्को अभ्यास नमुनाका रूपमा प्रदर्शन गर्दै विद्यार्थीलाई अभ्यास गर्न लगाउने - योगले हाम्रो स्वास्थ्यमा पुर्याउने फाइदाका बारेमा विद्यार्थीलाई जानकारी दिने	- प्राकृतिक खाना र प्याकेटको तयारी खानाको परिचय र तिनको महत्व भन्न लगाएर - विद्यालयमा विद्यार्थीले ल्याएका खाजा स्वस्थकर भए नभएको अवलोकन गरेर - स्वस्थकर खाजा बनाउने र खाने तरिका भन्न लगाएर - स्थानीय जडीबुटीको नाम भन्न लगाएर - कपालभाति, घप्रिका, अनुलोम विलोम र योग / जगिङ्को अभ्यास गरेको अवलोकन गरेर - योगको फाइदा भन्न लगाएर	१०
४.	विपद् व्यवस्थापन र विद्यालय सौन्दर्य	- बाढी र आगलागीबाट बच्ने उपाय पहिचान गर्न र अवलम्बन गर्न - नगरपालिका क्षेत्रमा पाइने	- बाढी र आगलागीबाट बच्ने उपाय पहिचान र अवलम्बन - नगरपालिका क्षेत्रमा	- बाढी र आगलागीबाट बच्नको लागि अवलम्बन गर्न सकिने उपायका बारेमा चित्र, श्रव्यदृश्य सामग्रीको	- बाढी र आगलागीबाट बच्ने उपाय भन्न लगाएर	३३

	औषधिजन्य वनस्पतिको उपयोग र महत्व वर्णन गर्न - विद्यालय तथा घरमा स्थानीय औषधिजन्य वनस्पति र फलफूल बगैँचाको निर्माणमा सहभागी हुन - नगरपालिका क्षेत्रमा पाइने वनस्पति र जीवजन्तुको संरक्षणमा विद्यार्थी, विद्यालय, समुदायको भूमिका पहिचान गर्न र अवलम्बन गर्न - नगरपालिका क्षेत्रमा जलस्रोतको प्रदूषणका कारण र असर पहिचान गर्न - घर र विद्यालयमा उपयोग हुने उर्जाको परिचय दिन - वातावरण संरक्षणको परिचय दिन - विद्यालय तथा स्थानीय क्षेत्रमा फोहोरमै लाको व्यवस्थापनका उपायहरूको खोजी गरी अवलम्बन गर्न	पाइने औषधिजन्य वनस्पतिको उपयोग र महत्व - विद्यालय तथा घरमा स्थानीय औषधिजन्य वनस्पति र फलफूल बगैँचाको निर्माणमा सहभागीता - नगरपालिका क्षेत्रमा पाइने वनस्पति र जीवजन्तुको संरक्षणमा विद्यार्थी, विद्यालय, समुदायको भूमिका पहिचान र अवलम्बन - नगरपालिका क्षेत्रमा जलस्रोतको प्रदूषणका कारण र असर पहिचान - घर र विद्यालयमा उपयोग हुने उर्जाको परिचय - वातावरण संरक्षणको परिचय - विद्यालय तथा स्थानीय क्षेत्रमा फोहोरमैलाको व्यवस्थापनका उपायको खोजी	प्रयोग गरी भन्ने - नगरपालिकाभित्रका वनमा पाइने औषधिजन्य वनस्पतिहरूको अवलोकन गराएर वा चित्र वा भिडियो अवलोकन गराएर परिचय गराउने - औषधिजन्य वनस्पतिको महत्व तथा उपयोगका बारेमा छलफल गराउने - ती वनस्पतिको प्रयोग सम्बन्धमा चित्रसहित प्रस्तुति गर्ने - घर तथा विद्यालयमा औषधिजन्य वनस्पति तथा फलफूलको उत्पादन गर्नको लागि बगैँचा बनाउन सकिने कुरा भन्ने - विद्यालयको बगैँचामा औषधिजन्य वनस्पति र फलफूल रोपण गर्न विद्यार्थीहरूलाई सहभागी गराउने - अभिभावकको सहयोगमा घरमा सम्भव भएसम्म औषधिजन्य वनस्पति र फलफूल बगैँचा तयार गर्न लगाउने - नगरपालिका क्षेत्रभित्रका वन तथा बगैँचामा पाइने वनस्पति र जीवजन्तुको संरक्षण गर्नुको महत्व सम्बन्धमा छलफल गराउने - उक्त क्षेत्रभित्रका वनस्पति र जीवजन्तुको संरक्षणको लागि विद्यार्थी, समुदाय, विद्यालयको भूमिका सम्बन्धमा छलफल गराउने - वातावरण (सजीव र निर्जीव वस्तु)को संरक्षणका बारेमा मस्तिष्क मन्थन गराउने र वातावरण	- औषधिजन्य वनस्पतिको परिचय दिन लगाएर - औषधिजन्य वनस्पतिको उपयोग भन्न लगाएर - घरमा औषधिजन्य वनस्पति तथा फलफूल रोपण गरे नगरेको अभिभावकसँग प्रतिक्रिया लिएर विद्यालयमा औषधिजन्य वनस्पति तथा फलफूल रोपणमा सहभागी भए नभएको अवलोकन गरेर - नगरपालिका क्षेत्रभित्रका वनस्पति तथा जीवजन्तुको संरक्षणको महत्व भन्न लगाएर - उक्त कार्यको लागि विद्यार्थी, विद्यालय र समुदायको भूमिका व्यक्त गर्न लगाएर - वातावरण संरक्षणको परिचय भन्न लगाएर - जलप्रदूषणको परिचय सोधेर - जलप्रदूषण हुने कारणहरू भन्न लगाएर - जलप्रदूषणबाट देखिएका असरहरू भन्न लगाएर	
--	---	--	---	---	--

				संरक्षणको उदाहरणसहित प्रष्ट पार्ने (जीवजन्तुको संरक्षण, वनस्पतिको संरक्षण, वनसम्पदा, जलसम्पदाको संरक्षण) - जलप्रदूषणका बारेमा मस्तिष्क मन्थन गराउने । - घर, विद्यालय, नगरपालिका क्षेत्रभित्रका विभिन्न स्रोत तथा स्थानमा भएको पानी र त्यसमा देखिएको प्रदूषणको बारेमा अवलोकन, चित्र तथा भिडियोको माध्यमबाट प्रष्ट पार्ने - उक्त क्षेत्र तथा विभिन्न स्थानमा जलप्रदूषण हुनुका कारणबारे छलफल गराउने - नगरपालिका क्षेत्रभित्र देखिएको जलप्रदूषणबाट देखिएको असर (बोटबिरुवा, मानिस तथा अन्य जनावर, वातावरण आदि)का बारे छलफल गराउने - विद्यालय तथा स्थानीय क्षेत्रमा भएको फोहोरमैला व्यवस्थापन विधि (कम प्रयोग गर्ने, पुनः उपयोग गर्ने र पुनः चक्रण गर्ने)मा उदाहरणसहित छलफल गराउने - घरपरिवार, विद्यालय तथा समुदायस्तरबाट फोहोरमैला व्यवस्थापनमा उपाय अवलम्बन गर्न लगाउने - ऊर्जा वा शक्तिका बारेमा छलफल गराउने - घर तथा विद्यालयमा प्रयोग भइरहेका ऊर्जा (विद्युत, सौर्य, दाउरा,	- घर तथा विद्यालयबाट निस्केका फोहोरमैला व्यवस्थापन गरे नगरेको अवलोकन गरेर - ऊर्जाको परिचय दिन लगाएर - घर तथा विद्यालयमा भएका ऊर्जाका स्रोतहरू भन्न लगाएर	
--	--	--	--	---	---	--

				जैविक इन्धन, जीवावशेष इन्धन आदि) पहिचान गर्न लगाउने - उल्लेखित ऊर्जाको आधारमा ती ऊर्जाको परिचय दिने ऊर्जाको प्रयोग मितव्ययी तवरले गर्नुपर्ने कुरा भन्ने		
५.	सामाजिक सद्भाव र आदर्श समाज	- जिल्लाभित्रका असल व्यक्तिले गरेका कार्यहरू पहिचान गर्न र उक्त कार्यको अनुकरण गर्ने सिप र आचरणको विकास गर्न - परिवार र समाजको जिम्मेवार सदस्य हुनका लागि आवश्यक पर्ने स्वभाव र आचरणको पहिचान र अभ्यास गर्न - आफूसँग भएका सम्भावनाको स्वमूल्याङ्कन गरी सही लक्ष्यका साथ अघि बढ्ने क्षमताको अभ्यास गर्न	- जिल्लाभित्रका असल व्यक्तिले गरेका कार्यहरू पहिचान र उक्त कार्यको अनुसरण गर्ने सिप र आचरणको विकास - परिवार र समाजको जिम्मेवार सदस्य हुनका लागि आवश्यक पर्ने स्वभाव र आचरणको पहिचान र अभ्यास - आफूसँग भएका सम्भावनाको स्वमूल्याङ्कन गरी सही लक्ष्यका साथ अघि बढ्ने क्षमताको अभ्यास	- नगर तथा जिल्लाभित्रका असल व्यक्तिको पहिचान गराउने - उनीहरूले गरेका कार्यको जानकारी गराउने र ती कार्यको अनुकरण गर्ने सिप र आचरणको विकास गर्ने अभ्यास गराउने - जिल्लाभित्रका असल व्यक्तिले गरेका कार्यलाई उनीहरूले गरेका कार्यसम्बन्धी समेटेर तयार गरिएको श्रव्यदृश्य सामग्री प्रयोग गरी प्रदर्शन गर्ने र अवलोकनका आधारमा विद्यार्थीले सिकेका कुरा प्रस्तुत गर्न लगाउने - चित्र, श्रव्यदृश्य सामग्रीको माध्यमबाट परिवार र समाजको जिम्मेवार सदस्य हुनका लागि आवश्यक पर्ने स्वभाव र आचरणको पहिचान गराउने र अभ्यास गराउने - शिक्षकले आफूमा भएको असल आचरण तथा आफूले लिएको लक्ष्य भन्ने - प्रत्येक विद्यार्थीलाई उनीहरूसँग भएको असल आचरण, तथा आफूसँग भएका सम्भावनाको स्वमूल्याङ्कन गर्न लगाउने र सही लक्ष्यका साथ अघि	- असल मानिसले गरेका कार्यहरू भन्न लगाएर - असल मानिसले गरेका कार्यको अनुकरण गरेको अवलोकन गरेर - परिवार र समाजको जिम्मेवार सदस्य हुनका लागि आवश्यक पर्ने स्वभाव र आचरण भन्न लगाएर - उक्त स्वभाव र आचरणको अवलोकन गरेर	१५

				बढ्ने क्षमताको अभ्यास गराउन		
६.	हाम्रा अग्रज र सामाजिक संस्थाहरु	- नगरभित्र सञ्चालन भएको पहिलो शैक्षिक संस्था स्थापना गर्ने व्यक्तित्वहरुको परिचय दिन (रा ज.मा.वि. बगडा) - नगरभित्रका मुख्य सहकारी संस्था (बचत सहकारी संस्था र दुग्ध सहकारी संस्था) को छोटो परिचय दिन - नगरपालिकाभित्रका वित्तीय संस्था तथा सहकारी संस्थाहरुको परिचय दिन - वडाभित्रको सहकारी संस्थाले गर्ने कार्यहरु पहिचान गर्ने - नगरभित्रका स्वास्थ्य संस्थाबाट प्रदान गरिने स्वास्थ्य सेवाका प्रकार उल्लेख गर्ने	- नगरभित्र सञ्चालन भएको पहिलो शैक्षिक संस्था स्थापना गर्ने व्यक्तित्वहरुको परिचय (रा ज.मा.वि. बगडा) - नगरभित्रका मुख्य सहकारी संस्थाहरु (बचत सहकारी संस्था र दुग्ध सहकारी संस्था) को छोटो परिचय - नगरपालिकाभित्रका वित्तीय संस्था तथा सहकारी संस्थाहरुको परिचय - वडाभित्रको सहकारी संस्थाले गर्ने कार्य पहिचान - नगर भित्रका स्वास्थ्य संस्थाहरुबाट प्रदान गरिने स्वास्थ्य सेवाका प्रकार	- लोहारपट्टीको पहिलो विद्यालय (रा ज.मा.वि. बगडा)को फोटो प्रदर्शन गर्दै विद्यालय स्थापनाको कथा प्रस्तुत गर्ने - शैक्षिक व्यक्तिको जीवनीको बारेमा तयार गरिएका भिडियो डकुमेन्ट्री वा पावरप्वाइन्ट प्रस्तुत गर्दै उहाँहरुको योगदानको चर्चा गर्ने - नगरभित्रका मुख्य सहकारी संस्था (बचत सहकारी संस्था र दुग्ध सहकारी संस्था) को जानकारीमूलक हातेपुस्तिका (ब्रोसर) अध्ययन गर्न लगाउने - सहकारीले सामाजिक तथा आर्थिक पक्षमा पुर्याएको योगदानको बारेमा समूहगत छलफल गराई कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने - सम्बन्धित सहकारी संस्थाका सम्बन्धित सहकारी संस्थाको अध्ययन भ्रमण गराउने र उक्त संस्थाले गर्दै आएका कार्यहरु र पुर्याएका सेवाको जानकारी दिन लगाउने तथा विद्यार्थीहरुलाई मुख्य मुख्य विवरणहरुको टिपोट गर्न लगाइ कक्षामा प्रस्तुत गर्न लगाउने - नगरपालिकाभित्रका वित्तीय संस्था तथा सहकारी संस्थाहरुका व्यक्तिलाई आमन्त्रण गरी वा उक्त संस्थामा भ्रमण गराई ती संस्थाहरुको परिचय र	- लोहारपट्टीको पहिलो विद्यालय (रा ज.मा.वि. बगडा) को परिचय दिन लगाएर - नगरभित्रका मुख्य सहकारी संस्था (बचत सहकारी संस्था र दुग्ध सहकारी संस्था) को परिचय तथा ती संस्थाले सामाजिक तथा आर्थिक पक्षमा पुर्याएको योगदान भन्न लगाएर - नगरपालिकाभित्र का वित्तीय संस्था तथा सहकारी संस्थाहरुको परिचय र संस्थाले गरेका कार्यहरु भन्न लगाएर - वडाभित्रको सहकारी संस्थाले गर्ने कार्यहरु भन्न लगाएर - नगरभित्रका स्वास्थ्य संस्थाबाट प्रदान गरिने स्वास्थ्य सेवाका प्रकार र सेवाको जानकारी दिन लगाएर	१०

				संस्थाले गरेका कार्यहरूको बारेमा जानकारी दिन लगाउने - वडाभित्रको सहकारी संस्थाले गर्ने कार्यहरू पहिचान गर्न लगाउने - नगरभित्रका स्वास्थ्य संस्थाहरूको भ्रमण गराई वा स्वास्थ्य संस्थाका व्यक्तिलाई विद्यालयमा आमन्त्रण गरी ती संस्थाबाट प्रदान गरिने स्वास्थ्य सेवाका प्रकार र सेवाको जानकारी दिन लगाउने - नगरभित्रका स्वास्थ्य संस्थाहरूबाट आवश्यकताअनुसार सेवा लिने कुराको जानकारी गराउने		
७.	हाम्रा धार्मिक समुदाय र सम्पदा	आफ्नो धर्म, समुदाय र सम्पदा सम्बन्धी वर्णन गर्न - विभिन्न धर्म र समुदायका साथीहरूसँग घुलमिल भई मित्रवत् व्यवहार गर्न - समुदायमा रहेका सम्पदाहरू सार्वजनिक कुवा, झरना, पोखरी, बाटो, मठमन्दिर, चौक आदिको हिफाजत हेरचाह सफासुग्घर गर्न - आफ्ना धार्मिक समुदायका चाडबाड संस्कृतिहरू बारेमा अवगत भई तिनको विकासमा सहयोग गर्ने - आफ्ना धर्मको पुजारी तथा मौलवी मौलाना सबै मिलेर धार्मिक नैतिक सन्देश दिन र	—धार्मिक रीति रिवाज संस्कृति चाडपर्व जस्तै विवाह, व्रतबन्ध, जन्म र मृत्यु संस्कार, मुण्डन, जनै धारण, फातमा, मुसलमानी आदि संस्कार कर्मको स्पष्ट धारणा नजीकका पुरोहित र मौलवी मार्फत दिने — धर्मग्रन्थ रामायण गीता कुरान शरीफ आदिको परिचय सम्बद्ध धर्मसँग जोडेर गर्ने —गाउँ टोलमा गरिने पूजा पाठ ब्रतबन्ध जनै मिलाद तथा नमाज पढनुको महत्व र त्यसले दिने शिक्षा —आफ्नो घरपरिवारमा मान्ने धर्ममा संलग्नता र सहभागिता —धार्मिक कार्य गर्ने स्थानको सरसफाई शुद्धि लिपपोत जस्ता विधि परम्पराको विश्लेषण तथा तुलना —धार्मिक स्थान मठ मन्दिर	—धार्मिक रीतिरिवाज संस्कृति परम्परा सम्बन्धी अनुभव आदान पर्दान —उपरोक्त कार्यका लागि समूहमा अन्तरकृया गराउने —समूह क्रियाकलाप पछि छ विवरण लेख्न लगाउने —गाउँ टोलमा गरिने पूजा पाठ ब्रतबन्ध जनै तथा मिलाद आदिको अनुभवको आधारमा नैतिक आचरणको विकास र व्यवहारिक परिवर्तनका लागि आदर्श र त्यागी सन्त महन्थको जीवनी सुनाउने —प्रेरक लघु कथा सुनाउने —आफ्नो समुदायमा मान्ने धर्म र सोको पालना तथा पूजापाठ वा नमाजको विधि बारेमा कक्षामा छलफल गर्ने र समूहमा लेखि परस्तुत गर्न भन्ने साथै नपुग कुरा शिक्षकले थपिदिने	—धार्मिक शब्दहरू जस्तै पूजा आरती चन्दन धूप नैवेद प्रसाद किन चाहिन्छ — सरल वाक्यहरू सम्मिलित वाक्यसमूहबाट धार्मिक प्रकृतिका वाक्य छनौट गर्न भन्ने — आफ्ना घरका पुजा कोठामा पूजाका के के सामग्रीहरू हुन्छन् ? निरीक्षण गरी टिपेर ल्याउने — चाडपर्वमा प्रयोग गरिने चीजबीज र सामग्रीहरू फूल, अक्षता, जनै, अवीर, चन्दन आदि मध्ये	१०

		आदर्श समुदाय स्थापनामा योगदान गर्न - आफ्ना गाउँ टोलको धार्मिक सम्पदाहरूको रेखदेख तथा उचित व्यवस्थापनका लागि एउटा संजाल निर्माण गरी उपयुक्त व्यवस्थापन गर्न - धार्मिक सम्पदाको रक्षा र सरसफाइ तथा विकासमा आफ्नो सहभागिता जनाउन	घरको देवी देवता वा गोसाँइको पूजापाठ तथा मस्जिद र मजार वा मिलादले दिने शिक्षा तथा सन्देशको महत्व र हाम्रो जीवनमा पर्योग —धार्मिक सम्पदा मठमन्दिर, स्थान, मस्जिद, मजार, मदरसा, कब्रको सम्रक्षण तथा विकासमा विधार्थीको भूमिका —धार्मिक अगुवाले निर्देशन गरेको रीतिरिवाज पालना गर्दा हुने फायदा	—धार्मिक कार्य गर्ने स्थान हरू अवलोकन गरी व्यवस्थापन सरसफाइमा संलग्न भइसमुहमा निष्कर्ष लेखन अभ्यास गराउने —धार्मिक स्थान मठ मन्दिर घरको देवी देवता वा गोसाँइको पूजापाठ तथा मस्जिद र मजार वा मिलादले दिने नैतिक तथा धार्मिक सन्देश बारे प्रवचन विधिबाट छलफल गराउने —धार्मिक र सामुदायिक सम्पदा मठमन्दिर डिहबार स्थान मस्जिद मजार मदरसा कब्रको सम्रक्षणका लागि समुदायको संगठनात्मक प्रयास र पहल —विधालयको सरसफाइ संरक्षण र विकासमा शिक्षक र विधार्थीको जिम्मेवारी बारे चर्चा बहस गरी कार्ययोजना बनाई कार्य गर्ने —विभिन्न समुदायले मनाउने धर्मका चाडबाडको सूची बनाउने र कुन जातजातिको कुन पर्व हो ? छुट्याउन शिक्षकक सहयोगमा अभ्यास गर्ने —चाडबाड मनाउदा लुगा र खानपान सम्बन्धी विषय चर्चा गर्ने र मनाउने तरिका कुनै छात्रछात्राबाट नै भन्न लगाई समीक्षा गर्ने —धार्मिक मेला, पर्व, जात्रा, मजार, दाहा, रोजामा गरिने क्रियाकलापको विवरण समूहगत रूपमा तयार पार्ने र लेख्न छुट भएका आवश्यक व्यहोरा शिक्षकले थप्ने	मन्दिरमा पाइनेको सुची बनाउन लगाउने —कुन धर्म र समुदायका मानिसले इद उल फित्र पर्व कसरी मनाउँछन् ? लेख्ने —आफ्नो नजिकमा रहेको सामुदायिक सम्पदाको महत्वका बारेमा छोटो निबन्ध लेख्ने —विधालय सफा र सुरक्षित राख्न विधार्थीले के के कामहरू कसरी गर्नु पर्दछ ? तालिकामा प्रस्तुत गर्ने —सम्पदा सुरक्षित र व्यवस्थित राख्दा समुदायलाई के के फायदा हुन्छ ? परिवारमा छलफल गरेर एक पृष्ठमा लेखेर ल्याउने	
--	--	---	--	--	--	--

				–धार्मिक सामुदायिक सम्पदा र सोको संरक्षण विषयमा निबन्ध लेखन अभ्यास गराउने –सम्पदाको निरीक्षण अवलोकन र सफाइको साप्ताहिक भूमिका तालिका बनाउने र कार्यान्वयनमा ल्याउने –विद्यालयको संरक्षण र विकासमा विद्यार्थीको जिम्मेवारी बोध हुने नाटक प्रस्तुत गराउने –सामाजिक धार्मिक सबै सम्पदाको रक्षा गर्न विद्यार्थी तत्पर रहने र मासिक वा पाक्षिक योजना तथा कार्यविधि बनाइ नमुना र अनुकरणीय ढंगले कार्य गराउने		
--	--	--	--	---	--	--

सम्भावित शिक्षण विधि –

शिक्षण सिकाइ प्रभावकारी र उपलब्धिपूर्ण बनाउनका लागि उपयुक्त कक्षा कोठा असल पाठ्यक्रम र स्तरीय पाठ्यवस्तु मात्र भएर पनि हुँदैन विषय शीर्षक सुहाउँदो शिक्षणविधि पनि आवश्यक हुन्छ । तसर्थ यस पाठ्यक्रमले निर्धारण गरेका विषयवस्तु प्रभावकारी किसिमले शिक्षण गरी तोकिएको सिकाइउपलब्धि हासिल गर्नका निम्ति सम्भाव्य शिक्षणविधि देहाय अनुसारका हुन सक्छन् ।

१ . प्रश्नोत्तर विधि २ . प्रदर्शन विधि ३ . अभिनय विधि ४ . खेलविधि ५ . परियोजना विधि ६ . प्रयोग विधि ७ . छलफल विधि ८ . अवलोकन विधि ९ . लघु शैक्षिक भ्रमण विधि १० . व्याख्यान विधि ११ . कथाकथन विधि

सम्भावित परियोजना तथा प्रयोगात्मक कार्य

कक्षा ४

१. नगरपालिकाका वडागत महिला र पुरुषको विवरणको चार्ट तयार गरी कक्षामा टाँस गर्नुहोस् ।
२. आफूले मनाउने प्रमुख चाडपर्वको बारेमा आफ्नो अभिभावकसँग सोधपुछ गरी तलका बुँदाको आधारमा तालिका बनाई कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् । (चाडपर्वको नाम, चाडपर्व परेको महिना र गते, उक्त चाडपर्वमा गरिने क्रियाकलाप आदि)
३. समूहगत रूपमा कार्य विभाजन गरी नजिकमा पर्ने धार्मिक स्थलको भ्रमण गरी धार्मिक स्थल रहेको ठेगाना, परिचय, गरिने क्रियाकलाप, महत्व आदिलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
४. तपाईंको गाउँटोलमा पाइने हस्तकलाका सामग्री के के छन् सङ्कलन गरी कक्षाकोठामा प्रदर्शन गर्नुहोस् । ती सामग्री बनाउने तरिका र उपयोगितासम्बन्धी विवरण तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
५. घरमा हस्तकलाबाट निर्माण गर्न सकिने विभिन्न सामग्री मध्ये अभिभावकको सहयोगमा कुनै एक हस्तकलाको सामग्री (छिट्टी, डलिया, नाङ्लो, बेना, सुकुल, सपटा, डोको, ढकिया) निर्माण गर्नुहोस् । उक्त सामग्री निर्माण गर्दा चाहिने कच्चा पदार्थ, निर्माण गर्ने तरिका र निर्मित सामग्रीको प्रयोग तथा उपयोगिता आदिलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् । कक्षामा उक्त सामग्री प्रदर्शन गर्नुहोस् ।
६. सोधखोज तथा अवलोकनको माध्यमबाट आफ्नो नगरपालिकाभित्रका बगैंचामा पाइने वन्यजन्तु तथा चराको सूची बनाउनुहोस् । उक्त वन्यजन्तु र चराको महत्व तथा संरक्षण गर्ने तरिका समेतलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् ।
७. घर वरपरको खाली जमिन, करेसाबारीमा उपयोगी बोटबिरुवाको वृक्षारोपण गर्नुहोस् । बिरुवा हुर्काउनका लागि आवश्यक पर्ने तत्व (पानी, मल आदि) प्रदान गर्नुहोस् । करिब एक महिनामा बिरुवाको वृद्धि कति भयो, बिरुवामा के कस्ता परिवर्तन आए ? अवलोकन गरी प्राप्त तथ्यलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
८. घर तथा विद्यालयबाट निस्कने फोहोरको वर्गीकरण (कुहिने, नकुहिने, तरल र ग्याँस) गर्नुहोस् । फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्ने तरिका अवलम्बन गर्नुहोस् । यसको लागि फोहोर तरल (नाली, शौचालय तथा स्नानघरबाट निस्कने तरल, भान्साबाट निस्कने फोहोर), कुहिने र नकुहिने ठोस फोहोर, ग्याँस (वायु) आदिको व्यवस्थापन गर्ने तरिका (आफू, आफ्नो परिवार, विद्यालय)लाई प्रयोग गर्नुहोस् । यी कार्यबाट फोहोर व्यवस्थापन गर्दा के-के प्रगति भयो ? संक्षेपमा प्रतिवेदन बनाउनुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
९. समाजका असल व्यक्तिले गरेका कार्यको सूची तालिकामा तयार गर्नुहोस् । ती असल कार्य मध्ये आफूले गर्नसक्ने कार्य छनोट गरी कार्यान्वयन गर्नुहोस् । यसरी कार्यान्वयन गर्दा के-के पक्षमा सुधार भयो ? प्रतिवेदन तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
१०. वडाभित्र रहेका स्वास्थ्य संस्थामध्ये कुनै एक स्वास्थ्य संस्थाको बारेमा निबन्ध लेखी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् । उक्त निबन्धमा संस्थाको परिचय, प्रदान गर्ने सेवालाई समेट्नुहोस् ।

कक्षा ५

१. लोहारपट्टी नगरपालिकाको सामाजिक नक्सा बनाई निम्नलिखित स्थान भर्नुहोस् (दुधमति नदी, हनुमान मन्दिर)
२. समूहगत/व्यक्तिगत रूपमा गेरुका मेला र दाहा मेला सम्बन्धमा उक्त मेलाका जानकारी समुदायका व्यक्तिसँग सोधपुछ गरी निम्न पक्षलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस्—
(क) परिचय (ख) मेलामा गरिने क्रियाकलाप (ग) राम्रा पक्षहरू (घ) सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरू
३. समूहगत रूपमा लोहारपट्टी नगरपालिकाभित्र पर्ने पोखरी र अन्धाअन्धी मन्दिरको अवलोकन भ्रमण गर्नुहोस् र ती ठाउँका विशेषताको बारेमा सोधखोज तथा अवलोकन गरी प्राप्त विवरणलाई कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
४. घर वरपरको खाली जमिन, करेसाबारीमा उपयोगी औषधिजन्य वनस्पति (घिउकुमारी, अमला, तुलसी, असुरो वा अन्य औषधिजन्य वनस्पति)को वृक्षारोपण गर्नुहोस् । ती वनस्पति हुर्किनको लागि आवश्यक पर्ने तत्व (पानी, मल आदि) प्रदान गर्नुहोस् । करिब तीन महिनामा बिरुवाको वृद्धि कति भयो, बिरुवामा के कस्ता परिवर्तन आए ? अवलोकन गर्नुहोस् । ती औषधिजन्य वनस्पति के-के कामको लागि प्रयोग गरिए ? प्राप्त तथ्यलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
५. घर तथा विद्यालयबाट निस्कने ठोस फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्ने मुख्य तीन तरिका— कम प्रयोग, पुनःप्रयोग र पुनःचक्रण विधि प्रयोग गर्नुहोस् । यी तीन व्यवस्थापनका उपाय अवलम्बन गर्दा के-के फाइदा भयो ? अनुभवलाई समेटी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।
६. घर तथा विद्यालयमा प्रयोग भएका ऊर्जाका स्रोतको पहिचान गरी के-के कार्यमा प्रयोग गरिएको छ ? ऊर्जाको मितव्ययी तरिकाले प्रयोग गर्न अपनाइएका पक्षलाई समेत समेटी प्रतिवेदन तयार गर्नुहोस् र कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

७. नगरभित्रका सहकारी वित्तीय सामाजिक स्वास्थ्य शैक्षिक संस्थाको भ्रमण गरी सो संस्थाको परिचय, स्थापनाको उद्देश्य, संस्थाले गर्दै आएका कार्य र भावी योजनासम्बन्धी विवरण सहितको प्रतिवेदन तयार गरी कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

५. सिकाइ सहजीकरण विधि र प्रक्रिया

(क) कक्षा १-३ मा सिकाइ सहजीकरण विधि र प्रक्रिया

आधारभूत तहअन्तर्गत कक्षा १-३ को पाठ्यक्रम समग्रमा बहुविषयक ढाँचामा विकास भएको छ । यसअन्तर्गत चारवटा विषयहरू पाठ्यक्रम विकास केन्द्रले विकास गरेको छ भने एउटा विषय (स्थानीय विषय वा मातृभाषा)को पाठ्यक्रम विकास गर्ने जिम्मा स्थानीय सरकारलाई छ । तसर्थ बहुविषयक ढाँचामा आधारित भई स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम विकास गरिएकोले शिक्षण सिकाइ सहजीकरण गर्दासमेत अन्य विषयसँग मिल्दाजुल्दा विषयवस्तु तथा सिकाइ उपलब्धिलाई सँगसँगै सहजीकरण गर्ने र नमिल्दा विषयवस्तुलाई निश्चित क्रममा राखेर सरलदेखि जटिलताको आधारमा सिकाइ सहजीकरण गर्नुपर्ने हुन्छ । निश्चित विषयक्षेत्रमा आधारित बहुविषयगत एकीकरणले सिकाइलाई अन्तरसम्बन्धित र बढी सान्दर्भिक बनाउन सहयोग पुर्याउँछ ।

एकीकृत ढाँचामा सिकाइ सहजीकरण गर्दा सिकाइको योजना निर्माणका लागि विषयगत सक्षमता र समग्र पाठ्यक्रम संरचनाको अध्ययन गरी तिनको अन्तरसम्बन्ध पहिचान गर्नुपर्छ । बहुविषयक विषय क्षेत्रमा आधारित भई हाम्रो सेरोफेरो, गणित, नेपाली, अङ्ग्रेजी र स्थानीय विषय क्षेत्रमा सिकाइ योजना निर्माण गर्दा विषयवस्तुलाई दैनिक जीवनसँग अधिकतम सम्बन्ध कायम हुने गरी निर्धारित विषय क्षेत्रको वरिपरि आ-आफ्नो विषय क्षेत्रगत अवधारणा तथा सिपहरू हासिल गराई निर्धारित सिकाइ उपलब्धि प्राप्त हुने व्यवस्था मिलाउनुपर्छ । यसको लागि छनोट गरिएका विधि, प्रक्रिया तथा क्रियाकलापले विद्यार्थीलाई सक्रिय बनाउने, सबैलाई सहभागी बनाउने, गरेर तथा छोएर वा चलाएर सिक्ने र सिर्जनात्मकताको अभिवृद्धि हुने अवसर प्रदान गर्नुपर्छ । सिकाइ क्रियाकलापले विद्यार्थीहरूमा उमेर र आवश्यकताअनुसार प्रयोग, सिकाइ, रचनात्मक तथा समालोचनात्मक सोचाइ, निर्णय तथा समस्या समाधान जस्ता सोचाइ सिप, स्वव्यवस्थापन, आत्मबल, अनुशासन, जिम्मेवारी अनुकूलता जस्ता वैयक्तिक सिप, सञ्चार, सहकार्य, सहानुभूति जस्ता अन्तरवैयक्तिक सिप, विभिन्न किसिमका बहुसाक्षरता सिप र नागरिक दायित्वसम्बन्धी विभिन्न किसिमका नागरिक सिप प्राप्तिलाई सहयोग गर्नुपर्छ । विद्यार्थीहरूको भाषिक तथा सामाजिक पृष्ठभूमि, सिकाइका लागि विभिन्न किसिमको अपाङ्गताको अवस्था इत्यादिलाई विचार गरी विविधताको व्यवस्थापन गर्ने र सबैलाई समावेश गर्ने गरी शिक्षण सिकाइको

योजना निर्माण गरी सिकाइ सहजीकरण गर्नुपर्ने हुन्छ ।

विद्यार्थीको सिकाइको मूल्याङ्कनलाई शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापको अभिन्न अङ्गका रूपमा समावेश गरी विद्यार्थीको सिकाइ सुधारका लागि निरन्तर पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने माध्यमका रूपमा विकास गर्नुपर्दछ । न्यूनतम सिकाइ सुनिश्चित गरी प्रत्येक विद्यार्थीलाई उच्चस्तरको सिकाइ सक्षमता प्राप्त गरी क्रमशः माथिल्लोस्तरको सिकाइ गर्नसक्ने बनाउन सहयोग गर्नुपर्छ । यथाशक्य कक्षा शिक्षणको प्रबन्ध गर्नुपर्दछ । एकभन्दा बढी शिक्षकले एउटै कक्षामा विभिन्न समयमा शिक्षण गर्ने गरिए पनि समूहमा छलफल गरी बहुविषयक शिक्षण योजना तयार गर्ने र सोहीबमोजिम सिकाइ सहजीकरण गर्ने प्रबन्ध मिलाउनुपर्छ । कक्षामा प्रयोग गरिने भाषाको कारण बालबालिकालाई सिकाइ क्रियाकलापमा सरिक हुन र सिक्न बाधा नहुने अवस्था सिर्जना गर्नुपर्छ । यसका लागि कक्षामा यथाशक्य मातृभाषा वा बहुभाषा प्रयोग गर्ने, घरपरिवार तथा समुदायमा बोलिने भाषामा सञ्चार हुनसक्ने प्रबन्ध गर्नुपर्छ । स्थानीय विषयको सिकाइ गर्दा सामान्यतया निम्न विधि र तरिका प्रयोग गर्न सकिन्छः

(अ) कथा कथन एवम् गीत (आ) अभिनय तथा भूमिका निर्वाह (इ) छलफल र प्रश्नोत्तर (ई) खोज तथा समस्या समाधान विधि (उ) खेल विधि

(ऊ) प्रयोगात्मक विधि (ऋ) क्षेत्र भ्रमण (ए) प्रदर्शन विधि

(ख) कक्षा ४-५ मा सिकाइ सहजीकरण विधि र प्रक्रिया

स्थानीय विषयको पाठ्यक्रममा समावेश विषयवस्तु तथा सिकाइ उपलब्धि सहज र सरल तरिकाले विद्यार्थीहरूमा हासिल गराउन उपयुक्त सिकाइ वातावरणको सिर्जना गरी शिक्षक, विद्यार्थी र विषयवस्तुबीच सक्रिय अन्तरक्रिया गर्ने विधि वा प्रक्रिया अवलम्बन गर्नुपर्छ । सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया विद्यार्थी केन्द्रित, सान्दर्भिक र सिकाइका निम्ति सहयोगी हुनुपर्छ । यो योजनाबद्ध र सिकाइ उपलब्धि उन्मुख वा प्रतिफल केन्द्रित हुनुपर्छ । सहजीकरण प्रक्रिया विद्यार्थीलाई उत्प्रेरित गर्ने, सक्रिय बनाउने र रुचि जगाउने पनि हुनुपर्छ । यस प्रक्रियामा विद्यार्थी सक्रिय भई सिकाइ क्रियाकलापमा संलग्न हुने र आवश्यकताअनुसार पृष्ठपोषण प्राप्त गरी सिकाइमा सुधार गर्नसक्ने अवसर हुनुपर्दछ । यो प्रक्रिया सिकारू र सिकाइका विविधतालाई सम्मान गर्ने र सबैलाई समावेश गर्ने समावेशी सिद्धान्तमा आधारित पनि हुनुपर्छ ।

एउटै प्रकारको सिकाइ सहजीकरण विधि सधैं र सबैतिर उपयुक्त हुन नसक्ने भएकाले एउटै विषयवस्तु सिकाइका लागि पनि विविध विधि अपनाउन सकिन्छ । त्यसैले शिक्षण विधिको छनोट गर्दा सकभर विविधता कायम गर्नुपर्छ । सिकाइ सहजीकरण विधिको चयन गर्दा मुख्य रूपमा विद्यार्थीको पूर्व ज्ञान, रुचि,

क्षमता, चाहना, उनीहरूको तहगत स्तर, विषयवस्तुको स्वरूपलगायत उपलब्धि हुन सक्ने स्रोतसाधन वातावरणीय अवस्था, शिक्षकको रुचि तथा तयारी इत्यादिलाई विचार गर्नुपर्दछ ।

आधारभूत शिक्षाअन्तर्गत कक्षा ४-५ को यो पाठ्यक्रम समावेश गरिएका विषयवस्तुहरू प्रयोगात्मक प्रकृतिका भएकोले यसको सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया परम्परागत पद्धतिभन्दा फरक हुनुपर्छ । सिकाइ सहजीकरण गर्दा विद्यार्थी केन्द्रित शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापमा जोड दिई कक्षालाई जीवन्त बनाउन र विद्यार्थीलाई क्रियाशील बनाउन शिक्षकले सहजकर्ताको भूमिका निर्वाह गर्नुपर्ने छ । विद्यार्थी केन्द्रित सिकाइ क्रियाकलापबाट सिकाइ प्रभावकारी हुने, विषयवस्तुलाई दैनिक जीवनका हरेक घटनक्रमलाई बालबालिकाले व्यवहारकुशल तथा जीवनोपयोगी सिप आर्जन गर्न सक्ने र उनीहरूमा रहेको प्रतिभा प्रष्फुटन सहज हुने भएकाले सिकाइ सहजीकरण क्रियाकलाप सञ्चालन गर्दा विद्यार्थी केन्द्रित र बालमैत्री शिक्षण विधि अपनाउनुपर्ने छ । स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम विषयवस्तुहरू स्थानीय ज्ञान, सीपको विकास गरी आवश्यकतानुसार घर, विद्यालय, समुदायमा प्रयोग गर्ने खालका भएकोले सैद्धान्तिकभन्दा गरेर सिकने प्रक्रियाबाट सिकाइ सहजीकरण गर्नुपर्ने हुन्छ । यस विषयको सिकाइ सहजीकरण गर्दा निम्न विधि र तरिकाहरू प्रयोग गर्न सकिन्छ :

शिक्षण विधि

(अ) प्रयोगात्मक विधि (आ) अवलोकन विधि (इ) छलफल विधि (ई) समस्या समाधान विधि (उ) प्रदर्शन विधि (ऊ) क्षेत्र भ्रमण विधि

(ऋ) प्रश्नोत्तर विधि (ए) घटना अध्ययन विधि

शिक्षण तरिका तथा रणनीति

(अ) मस्तिष्क मन्थन (आ) ग्यालरी हिडाइ (इ) सोच्ने जोडी बनाउने अनुभव आदानप्रदान गर्ने (ई) केडब्लुएल चार्ट (उ) टी र एम चार्ट

(ऊ) ग्राफिटी (ऋ) जिम्स (ए) घटना परस्पर शिक्षण

६. विद्यार्थी मूल्याङ्कन

(क) कक्षा १-३ मा विद्यार्थी मूल्याङ्कन

शिक्षण सिकाइ प्रक्रियाकै एउटा अङ्गका रूपमा विद्यार्थीको नियमित रूपमा विद्यार्थीले सिकाइ उपलब्धि हासिल गरे नगरेको लेखाजोखा गरी विद्यार्थीको सिकाइमा निरन्तर सुधार गरी न्यूनतम सिकाइस्तर प्राप्तिको सुनिश्चितता गर्ने पक्षलाई यस पाठ्यक्रमले जोड दिएको छ । यस प्रकारको मूल्याङ्कनले विद्यार्थीलाई न्यूनतम सिकाइस्तर प्राप्तिका साथै उनीहरूलाई सिकाइमा निरन्तर प्रगति गर्ने अवसर सिर्जना गर्न सहयोग गर्दछ । स्थानीय विषयमा राखिएका विषयवस्तु तथा सिकाइ उपलब्धि पूरा गराउनको लागि कक्षाकोठाको शिक्षण सिकाइको क्रम गरिने लेखाजोखाको साथै विद्यार्थीहरूलाई आवश्यकतानुसार सम्बन्धित क्षेत्रमा अवलोकन, क्षेत्र भ्रमण, परियोजना तथा प्रयोगात्मक कार्यमा समेत संलग्न गराई सोहीबमोजिम विद्यार्थीले सिकाइ उपलब्धि हासिल गरे नगरेको यकिन र आवश्यकतानुसार सहजीकरण गर्नुपर्ने हुन्छ । यस्तो मूल्याङ्कनलाई मूलतः सिकाइका लागि मूल्याङ्कन अर्थात् निर्माणात्मक मूल्याङ्कनका रूपमा प्रयोग गरिनुपर्दछ । निर्माणात्मक प्रयोजनका लागि सञ्चालन गरिने यस्तो मूल्याङ्कनका लागि विद्यार्थीले के सिके हो भन्ने कुरा निर्धारण गर्नुपर्दछ अर्थात् अपेक्षित सिकाइ उपलब्धि तय गर्नुपर्दछ । विद्यार्थीले के सिके भन्ने कुराको निर्धारण गरेपछि विद्यार्थीको सिकाइको वर्तमान अवस्था वा निश्चित सिकाइ क्रियाकलाप पछिको विद्यार्थीको सिकाइ अवस्था वा स्तर के कस्तो छ भनी विभिन्न साधन तथा माध्यम प्रयोग गरी पत्ता लगाउनुपर्छ । यसरी विद्यार्थीको वर्तमान सिकाइ अवस्था पहिचान गरिसकेपछि सिकाइको निर्धारित लक्ष्यमा कसरी पुग्ने भन्ने मार्ग तय गर्नुपर्दछ । यसरी विद्यार्थीको अपेक्षित सिकाइ स्तर तय गर्ने, सिकाइको वर्तमान अवस्था वा स्तर पत्ता लगाउने र कसरी अपेक्षित सिकाइस्तर प्राप्त गर्ने भनी तय गर्ने कार्यका लागि विद्यार्थीको निर्माणात्मक मूल्याङ्कन गरिन्छ ।

कक्षा १-३ मा गरिने विद्यार्थी मूल्याङ्कनलाई सिकाइ प्रक्रियाकै अभिन्न अङ्गका रूपमा प्रयोग गर्नुपर्दछ । यस्तो मूल्याङ्कनको मुख्य उद्देश्य विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धि तथा कमजोरीको निरन्तर लेखाजोखा गरी सिकाइ सुधारका लागि पृष्ठपोषण प्रदान गर्नु हो । यस्तो पृष्ठपोषण दिने कार्य दुई चरणमा गर्नुपर्छ । पहिलो चरणअन्तर्गत नियमित सिकाइ सहजीकरण पश्चात् मूल्याङ्कन गर्ने र विद्यार्थीको सिकाइको अवस्थाको लेखाजोखा गर्ने तथा दोस्रो चरणमा सिकाइ उपलब्धि हासिल गरेको अवस्थाको आधारमा अपेक्षित उपलब्धि प्राप्त गर्न नसकेका विद्यार्थीका कठिनाइका क्षेत्र पत्ता लगाई सुधारात्मक सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नुका साथै पटकपटकका सुधारात्मक सिकाइ क्रियाकलापबाट पनि सिकाइ सुधार हुन नसकेका विद्यार्थीहरूका लागि उपचारात्मक सिकाइ क्रियाकलाप तर्जुमा गरी सिकाइमा सुधार गर्नुपर्दछ । कक्षाकोठामा आधारित निर्माणात्मक मूल्याङ्कनले प्रत्येक विद्यार्थीलाई न्यूनतम सिकाइस्तर प्राप्त गर्ने सुनिश्चितता गरी माथिल्लो सिकाइस्तर प्राप्त गर्न सहयोग गर्नुपर्दछ । यसबाट विद्यार्थीहरूको कक्षा दोहोर्याउने क्रमलाई न्यून गरी शैक्षिक क्षति घटाउन सहयोग पुग्नाका साथै न्यूनतम स्तरको सिकाइ सुनिश्चित भई थप सिकाइका लागि अवसर सिर्जना हुने छ ।

(अ) मूल्याङ्कन विधि र प्रक्रिया

कक्षा १-३ मा निश्चित समयावधिमा विद्यार्थीको सिकाइको लेखाजोखा गर्ने नभई निरन्तर, नियमित तथा कक्षा क्रियाकलापको अङ्गका रूपमा प्रयोग गर्नुपर्दछ । कक्षाकोठामा सिकाइ क्रियाकलापको योजना तथा सञ्चालन निर्धारित सिकाइ उपलब्धि तथा तिनको विस्तृतीकरणका आधारमा ती सिकाइ उपलब्धि प्राप्त गर्नसक्ने किसिमले गर्नुपर्दछ । विद्यार्थी मूल्याङ्कनमा पनि ती सिकाइ उपलब्धि विद्यार्थीले के कति हासिल गर्न सके भन्ने लेखाजोखा गर्ने

सकिने प्रक्रिया र साधन प्रयोग गर्नुपर्छ । यस्तो मूल्याङ्कन सिकाइ क्रियाकलापकै अभिन्न अङ्गका रूपमा नियमित रूपमा सञ्चालन गरी विद्यार्थीको सिकाइ सुधारका लागि निरन्तर पृष्ठपोषण प्रदान गर्नुपर्दछ ।

कक्षा १-३ का प्रत्येक विद्यार्थीको कार्यसञ्चयिका (Portfolio) व्यवस्थित गरी राख्नुपर्छ । कार्यसञ्चयिका फाइललाई विद्यार्थीको कक्षाकार्य, परियोजना कार्य, प्रयोगात्मक कार्य, उपलब्धि परीक्षा, विद्यार्थीमा आएको व्यावहारिक परिवर्तनको अवलोकन, हाजिरी आदिका माध्यमले अद्यावधिक गर्नुपर्छ । विद्यालयमा पठनपाठन भएका विषयवस्तु र विद्यार्थीको उपलब्धिका बारेमा प्रत्येक थिम वा क्षेत्रको पठनपाठन पश्चात्, विषय क्षेत्रको अध्ययन पूरा गरेपछि अभिभावकलाई जानकारी पठाउने व्यवस्था गरी कार्यसञ्चयिकामा त्यसको अभिलेख उल्लेख गर्नुपर्ने छ । यस तहमा गृहकार्यलाई अनिवार्य नगरी कक्षाकार्य, परियोजना कार्य तथा प्रयोगात्मक कार्यलाई नै बढी जोड दिने भए पनि आवश्यक भए केही गृहकार्य पनि दिन सकिने छ तर दैनिक र एकै दिनमा विभिन्न विषयक्षेत्रमा गृहकार्य दिनु भने उपयुक्त हुँदैन । विद्यार्थीको मूल्याङ्कनमा यथाशक्य वास्तविक कार्यको सही तरिकाले मूल्यांकन गर्ने साधन समावेश गर्नु उपयुक्त हुने छ ।

(आ) मूल्याङ्कनका तरिका र साधन

परीक्षण गरिने सिकाइ उपलब्धि तथा विषयवस्तुको स्वरूप, विद्यार्थीको उमेर तथा रुचि, उपलब्ध स्रोत तथा साधन, कक्षामा भएका विद्यार्थी सङ्ख्या, शिक्षकको क्षमता तथा रुचि जस्ता पक्ष विचार गरेर मूल्याङ्कनका तरिका र साधनको छनोट तथा विकास गर्नुपर्छ । मूल्याङ्कनका विभिन्न तरिका तथा साधन हुन्छन् । विद्यार्थी मूल्याङ्कनका लागि प्रयोग गर्न सकिने कार्य तथा साधनहरूबाट प्राप्त सूचनालाई निश्चित स्वरूपमा अभिलेखीकरण गरिनुपर्दछ । कक्षाकार्य, व्यवहार परिवर्तन, सिर्जनात्मक कार्य, कक्षा सहभागिता तथा विद्यार्थीका कार्यको प्रदर्शनको परीक्षणको अभिलेखीकरण शिक्षकको अवलोकनको माध्यमबाट गर्न सकिने भएकाले यसका लागि उपयुक्त अवलोकन फाराम तयार गर्नुपर्दछ । यसका लागि विभिन्न प्रकारका रुजु सूची तयार गरी विद्यार्थी परीक्षण तथा मूल्याङ्कन गरिन्छ । विद्यार्थीका कार्य तथा उपलब्धिसहित उनीहरूका विभिन्न विवरण व्यवस्थित तरिकाले राख्ने गरी कार्यसञ्चयिका तयार गरी विद्यार्थीको प्रगति के कति मात्रामा र के कसरी भइरहेको छ, के कस्ता सिकाइ कमीकमजोरी रहेका छन् र ती कमीकमजोरी हटाई सिकाइमा सुधार के कसरी गर्ने भन्ने कार्यका लागि यसबाट सहयोग पुग्दछ ।

सामान्यतया स्थानीय विषयको पठनपाठनको क्रममा विद्यार्थीले सिकाइ उपलब्धि हासिल गरे नगरेको लेखाजोखा गर्नको लागि कक्षा सहभागिता, मौखिक कार्य, लिखित कार्य, परियोजना तथा प्रयोगात्मक कार्य, कार्यसम्पादन तथा प्रदर्शन, सहपाठी तथा स्वमूल्याङ्कन, अभिभावक प्रतिक्रिया, कुराकानी तथा छलफल जस्ता तरिका अवलम्बन गर्न सकिन्छ । यसको लागि अवलोकन फाराम, रुजु सूची, श्रेणीमापन, रुब्रिक्स, मौखिक प्रश्न जस्ता मूल्याङ्कनका साधन प्रयोग गर्न सकिन्छ ।

(इ) विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिस्तर र त्यसको सामान्य व्याख्या

उपलब्धिस्तर	मापन	उपलब्धिस्तरको सामान्य व्याख्या
कमजोर (Below Basic)	१	मुख्य सिकाइ उपलब्धि हासिल गर्न नसकेको, सबैजसो सिकाइ उपलब्धिका लागि सुधारात्मक सिकाइ आवश्यक भएको
सामान्य (Basic)	२	मुख्य सिकाइ उपलब्धि आंशिक रूपमा हासिल गरेको तर सुधारात्मक सिकाइ आवश्यक भएको
राम्रो (Proficient)	३	मुख्य सिकाइ उपलब्धि धेरै जसो हासिल गरेको र सुधारात्मक सिकाइ आवश्यक भएको
उच्च (Advanced)	४	मुख्य सिकाइ उपलब्धि हासिल गरेको साथै माथिल्लो स्तरको उपलब्धि हासिल गरेको

पहिलो चरणमा नियमित सिकाइ क्रियाकलापका रूपमा विद्यार्थीको सिकाइको मूल्याङ्कन गरी विद्यार्थीको सिकाइ सुधार गर्नुपर्दछ । मूल्याङ्कनको दोस्रो चरणमा कुनै सिकाइ उपलब्धि हासिल भयो वा भएन भनी उल्लेखित तरिका तथा साधनमध्ये उपयुक्त साधनहरू प्रयोग गरी विद्यार्थीको मूल्याङ्कन गरी सिकाइस्तर अभिलेखीकरण गर्नुपर्दछ । यसरी अभिलेखित सिकाइस्तर १ वा २ मात्र भएमा सुधारात्मक सिकाइको योजना निर्माण गरी उपलब्धिस्तर ४ पुर्याउने प्रयास गर्नुपर्दछ । उपलब्धिस्तर ३ प्राप्त गरेको विद्यार्थीलाई समेत ४ पुर्याउन सहयोग गर्नुपर्छ । पटक पटकको प्रयासबाट पनि कुनै विद्यार्थीको उपलब्धिस्तरमा सुधार हुन नसकेमा यसको कारण खोजी गरी उपचारात्मक सिकाइको योजना बनाउनुपर्दछ भने अन्यलाई अग्रिम सिकाइमा सरिक गराउनुपर्दछ । सुधारात्मक सिकाइ पछि पुनः विद्यार्थीको मूल्याङ्कन गरी उपलब्धिस्तर निर्धारण गरेर पुनः अभिलेखीकरण गर्नुपर्छ । निश्चित सिकाइ क्षेत्रका सिकाइ उपलब्धिको सिकाइ परीक्षणपश्चात् सो सिकाइ क्षेत्रको औसत सिकाइ उपलब्धिसमेत गणना गरी विद्यार्थी र अभिभावकसँग छलफल गरी विद्यार्थीका सबलता तथा सुधारका क्षेत्र एवम् उपाय पहिचान गर्नुपर्छ ।

यही क्रममा सबै विषय क्षेत्रको सिकाइपश्चात् सबै सिकाइ उपलब्धिको परीक्षण गरी प्रत्येक सिकाइ उपलब्धिमा विद्यार्थीको सिकाइस्तर सहित विषय क्षेत्रगत औसत सिकाइ उपलब्धि निकाल्न सकिन्छ । त्यसैगरी मुख्य व्यवहार कुशल सिपमा विद्यार्थीको उपलब्धिस्तर पनि अभिलेखित गर्न सकिन्छ । यसरी तयार गरिएको अभिलेख नै विद्यार्थीको वार्षिक उपलब्धिको प्रतिवेदन हुने छ । विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिको यस्तो अभिलेख तथा प्रतिवेदनको प्रयोग शिक्षक,

विद्यार्थी, अभिभावक तथा विद्यालयले विद्यार्थीको सिकाइस्तरको सुनिश्चिता गर्ने, सिकाइ सुधारका लागि पृष्ठपोषण प्रदान गर्न र भावी सिकाइका लागि योजनाका लागि गरिन्छ ।

वभिन्न किसिमका अपाङ्गता भएका विद्यार्थीका लागि उल्लेखित मूल्याङ्कनका तरिका तथा साधनमध्ये कतिपय उपयोगी नहुन पनि सक्दछन् भने कतिपय तरिका तथा साधनहरूको प्रयोगमा भिन्नता ल्याउनुपर्ने हुन सक्दछ । शिक्षकले आफ्नो कक्षाकोठामा भएका विद्यार्थीको अपाङ्गताको किसिम तथा स्वरूपअनुरूप प्रयोग गर्न सकिने मूल्याङ्कनका वैकल्पिक तरिका तथा साधनको तयारी गरी उपयुक्त तरिका तथा साधन प्रयोग गर्नुपर्छ । मूल्याङ्कनका कुनै साधन उपयुक्त नभएकै आधारमा कुनै पनि विद्यार्थीलाई सिकाइको मूल्याङ्कन र पृष्ठपोषण प्राप्त गर्ने अवसरबाट वञ्चित नहुने गरी शिक्षकले वैकल्पिक तरिकाहरूको खोजी तथा तयारी गर्नुपर्दछ ।

(ई) उपलब्धि प्रतिशत निकाल्ने विधि तथा प्रक्रिया

सामान्यतया प्रत्येक सिकाइ उपलब्धि मापनपछि नतिजा विद्यार्थीलाई जानकारी गराउने, किन यस्तो भयो छलफल गर्ने, विद्यार्थीलाई स्वप्रत्यावर्तनको अवसर दिने र सुधारका उपाय तय गर्नुपर्दछ भने प्रत्येक विषय क्षेत्र वा थिमको सिकाइपश्चात् प्रत्येक सिकाइ उपलब्धि र औसत उपलब्धिसहित अभिभावक तथा शिक्षकले छलफल गरी सिकाइ सुधार तथा भावि सिकाइका योजना तय गर्नुपर्छ । प्रत्येक थिमको सिकाइपछि अभिभावकसँग छलफल गर्नु विद्यार्थीको सिकाइ सुधारका दृष्टिले उपयुक्त भए पनि छोटोछोटो समयको अन्तरालमा अभिभावकसँग छलफल सबैका लागि सम्भव नहुन सक्ने कुरालाई विचार गरेर तीनदेखि चार महिनाको अन्तरालमा सो अवधिको सिकाइ भएका थिमको मूल्याङ्कन नतिजासहित विद्यार्थीको सिकाइ प्रगति तथा कठिनाइका विषयमा अभिभावकसँग छलफल गरी आवश्यकतानुसार सिकाइ सुधारका उपाय पहिचान गर्न सकिन्छ । नतिजा र सिकाइ सुधार तथा भावी सिकाइ योजना तय गर्दा सम्बन्धित विद्यार्थी सबल पक्ष, रुचि र कठिनाइलाई ध्यान दिनुपर्छ । यसका लागि यस प्रक्रियामा विद्यार्थीलाई पनि सहभागी गराउनुपर्छ ।

विद्यार्थी मूल्याङ्कनको अभिलेख तथा कार्यसञ्चयिका व्यवस्थापन

१. विषयक्षेत्रगत रूपमा प्रत्येक विद्यार्थीको कार्यसञ्चयिका फाइलमा निम्नअनुसार व्यवस्थित गरी राख्नुपर्छ :

- प्रत्येक थिम वा विषयक्षेत्रको मूल्याङ्कन अभिलेख विद्यार्थीको कार्यसञ्चयिका फाइलमा सिलसिलाबद्ध गरी राख्नुपर्छ ।
- कार्यसञ्चयिका फाइलमा विद्यार्थीको व्यक्तिगत, पारिवारिक तथा स्वास्थ्यसम्बन्धी विवरण, कक्षाकार्य, परियोजना कार्य, उपलब्धि प्रतिशतका अभिलेख, हाजिरी विवरण, विद्यार्थीको प्रगति स्पष्ट हुने सहयोग पुग्ने खालमा विद्यार्थीका नमुना कार्य तथा सिर्जना समयबद्धरूपमा सिलसिला मिलाई राख्नुपर्छ । यसमा जुनसुकै कार्य समावेश नगरी उपलब्धिस्तर झल्काउने प्रतिनिधि कार्यमात्र समावेश गर्नुपर्छ । यसमा यति नै कार्य समावेश गर्नुपर्छ भन्नु उपयुक्त नभए पनि विषयवस्तुको प्रत्येक क्षेत्र वा थिमबाट १ देखि ३ कार्य तथा समग्रमा विषयक्षेत्रगत रूपमा गरिने पाँच वटासम्म सिर्जनात्मक कार्य समावेश गर्नु उपयुक्त हुनसक्छ ।
- कार्यसञ्चयिका फाइलमा समावेश गरिएका कार्य तथा अभिलेखको समयबद्ध सूची भित्री आवरण पृष्ठमा राखिनुपर्छ ।
- प्रत्येक विद्यार्थीको कक्षा १ मा तयार गरिएको कार्यसञ्चयिका फाइललाई नै कक्षा ३ सम्म निरन्तर गर्नुपर्छ । शिक्षक परिवर्तन भएमा फाइल हस्तान्तरण गर्नुपर्छ ।

२. विद्यार्थीको कार्यसञ्चयिकालाई निम्नानुसार प्रयोग सकिन्छ :

- शिक्षकले विद्यार्थीको सिकाइ प्रगतिको अनुगमन गर्न, सिकाइ योजना तथा सिकाइ सुधारको योजना बनाउन
- विद्यार्थीले आफ्नो कार्य तथा सिकाइ प्रगति एवम् कमजोरीको जानकारी प्राप्त गरी सिकाइ सुधारमा लाम्न र आफ्नो कार्य तथा उपलब्धिबारे आत्मविश्वास पैदा गर्न एवम् थप कार्य तथा उपलब्धिका लागि प्रोत्साहित हुन
- अभिभावकले विद्यार्थीले कार्य तथा सिकाइ प्रगति तथा कमजोरीको जानकारी प्राप्त गरी सिकाइ सुधारमा सहयोग गर्न
- विद्यालयले विद्यार्थीको सिकाइको प्रमाणका रूपमा लिई अग्रिम सिकाइ अवसर प्रदान गर्ने, सबै विद्यार्थीलाई प्रोत्साहन गर्ने, शिक्षक विकास तथा प्रोत्साहन कार्यको योजना गर्न र जवाफदेहिता व्यक्त गर्न
- विद्यालय व्यवस्थापनले विद्यालय समुदाय सुधार गरी सिकाइ वातावरण सुधार गर्न

विषय क्षेत्रगत रूपमा मूल्याङ्कन गर्ने तरिका तथा अभिलेख फाराम

- मुख्य सिकाइ उपलब्धिलाई विद्यार्थीको सिकाइ स्तरअनुसार १ देखि ४ सम्म रेटिङ गर्नुपर्छ ।
- हरेक मुख्य सिकाइ उपलब्धि हासिल भयो वा भएन भनी यकिन गर्नुपर्छ । यसका लागि एउटा सिकाइ उपलब्धि परीक्षण गर्न एकभन्दा बढी साधन आवश्यक हुन पनि सक्दछ भने कतिपय अवस्थामा एउटै साधन वा एकैपटकको परीक्षणबाट एकभन्दा बढी सिकाइ उपलब्धि पनि परीक्षण गर्न सकिने कुरालाई शिक्षकले विचार गर्नुपर्दछ ।
- सबै विद्यार्थीले न्यूनतम सिकाइस्तर प्राप्त गरी माथिल्लोस्तरको सिकाइको अवसर प्रदान गर्न मूल्याङ्कनले सहयोग गर्नुपर्दछ । यसका लागि नियमित सिकाइ प्रक्रियापछि गरिएको मूल्याङ्कनमा कुनै सिकाइ उपलब्धिमा १ वा २ स्तर मात्र हासिल गर्न सकेमा सुधारात्मक सिकाइ गरी उपलब्धि वृद्धिको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । यसका लागि सुधारात्मक सिकाइपश्चात् विद्यार्थीको पुनः मूल्याङ्कन गरी फाराममा उल्लेख भएअनुसार अभिलेखित गर्नुपर्छ ।
- सामान्यतया सबै (प्रत्येक) विद्यार्थीको सिकाइस्तर न्यूनतम ४ पुर्याउने गरी सुधारात्मक सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नुपर्दछ । तसर्थ कुनै पनि विद्यार्थीलाई सिकाइस्तर १, २ वा ३ मै छाड्न भने हुँदैन । कुनै विद्यार्थी पटकपटकको सुधारात्मक सिकाइबाट पनि सिकाइस्तर १ तथा २ भन्दा माथि जान सकेन भने त्यसका कारण पहिचान गरी सुधारका उपाय पहिचान गर्ने र सिकाइ सुधार गर्ने प्रयोजनका लागि उपचारात्मक शिक्षण सिकाइ आवश्यक हुनसक्छ । उपलब्धिस्तर ३ प्राप्त गर्ने विद्यार्थीलाई पनि मुख्य तथा माथिल्लो उपलब्धि हासिल गर्ने अवसर प्रदान गरिनुपर्दछ । शिक्षण सिकाइका क्रममा उपलब्धिस्तर ४ पुर्याउनु अपेक्षित छ ।
- विषयक्षेत्र तथा थिमअन्तर्गतका सिकाइ उपलब्धिको अङ्कन गरिसकेपछि विषयक्षेत्र तथा थिमको समग्र उपलब्धि प्रतिशत निम्नअनुसार निकाल्नुपर्छ :

$$\text{क्षेत्रगत वा थिमगत उपलब्धि प्रतिशत} = \frac{\text{उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड}}{४ \times \text{मूल्याङ्कन गरिएको सिकाइ उपलब्धिहरूको सङ्ख्या}} \times १००$$

उपलब्धि प्रतिशतलाई अक्षराङ्कनसँग मिलान गरी निम्नअनुसार प्रस्तुत गर्नुपर्ने छ :

उपलब्धि प्रतिशत	अक्षरमा उपलब्धिस्तर	उपलब्धिस्तरको व्याख्या
३० भन्दा कम	E	ज्यादै कमजोर
३० र सो भन्दा माथि ४५ भन्दा कम	D	कमजोर
४५ र सो भन्दा माथि ६० भन्दा कम	C	सामान्य
६० र सो भन्दा माथि ७५ भन्दा कम	B	राम्रो
७५ र सो भन्दा माथि ९० भन्दा कम	A	उच्च
९० र सो भन्दा माथि	A	उत्कृष्ट

- कक्षाको अन्तमा सबै सिकाइ उपलब्धिमा प्राप्त उपलब्धिस्तरको अङ्कका आधारमा विद्यार्थीको विषयक्षेत्रगतसमग्र उपलब्धिस्तर निर्धारण गर्न सकिन्छ । विषयक्षेत्रगत समग्र उपलब्धि प्रतिशत निम्नअनुसार निकाल्नुपर्छ :

$$\text{विषयगत समग्र उपलब्धि प्रतिशत} = \frac{\text{उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड}}{४ \times \text{मूल्याङ्कन गरिएको सिकाइ उपलब्धिहरूको सङ्ख्या}} \times १००$$

अनुसूची १ स्थानीय विषयको थिमगत उपलब्धि विवरण

मूल्याङ्कन अभिलेखीकरण फाराम

विद्यार्थी मूल्याङ्कन मापनका आधार : निम्नलिखित आधारमा विद्यार्थीको सिकाइस्तरको मापन १, २, ३ वा ४ गरी कक्षा तथा क्षेत्र र थिमअनुसार उल्लेखित सिकाइ उपलब्धिमा विद्यार्थीको सिकाइस्तर मापन गरी आएको उपलब्धिस्तरको अङ्क (१, २, ३ वा ४) चढाउनुहोस् । सिकाइ उपलब्धि मापन गर्दा प्रत्येक सिकाइ उपलब्धिमा हासिल गरेको स्तर यकिन गरी १, २, ३ वा ४ मध्ये कुन स्तर छ त्यसलाई अङ्कन महलमा चढाउनुहोस् । फारामको कैफियत महलमा उल्लेखितबाहेक अन्य साधन तथा तरिका प्रयोग गरेको भए उल्लेख गर्नुहोस् । यो अभिलेख फाराममा मूल्याङ्कन नतिजाका आधारमा प्रत्येक विद्यार्थीको अलग अलग भरी विद्यार्थीको कार्यसञ्चयिका (Portfolio) मा व्यवस्थित गरेर राखी आवश्यकतानुसार विद्यार्थीको सिकाइ सुधार गर्ने

कार्यमा प्रयोग गर्नुपर्छ । प्रत्येक सिकाइ उपलब्धिमा चार वटा सूचक निर्धारण गरिएको हुनाले पूरा गरेको सूचकअनुसारको अङ्क प्रदान गर्नुपर्छ । थिमगत रूपमा दिइएका प्रत्येक सिकाइ उपलब्धि हासिल भए नभएको लेखाजोखा मूल्याङ्कनका लागि अवलोकन, मौखिक प्रश्नोत्तर, लिखित कार्य, कक्षाकार्य, गृहकार्य, छोटाकक्षा परीक्षा, परियोजना कार्यमध्ये कुनै वा अन्य कुनै उपयुक्त साधन प्रयोग गर्न सकिन्छ । तपसिलका फाराममा केही सम्भाव्य साधनमात्र उल्लेख गरिएका छन् । यी बाहेक कुन साधनद्वारा मूल्याङ्कन गरिएको हो ती साधनलाई फाराममा उल्लेख गर्नुपर्छ । विद्यार्थीको मूल्याङ्कन दुई चरणमा गर्नुपर्छ । नियमित सिकाइ पश्चात र थप सहायता पश्चात । नियमित सिकाइ पश्चात कुनै विद्यार्थीको कुनै सिकाइ उपलब्धिमा १, २ वा ३ आएमा थप सहयोग गर्नुपर्ने हुन्छ र थप सहायता पश्चात् पुनः मूल्याङ्कन गरी प्राप्त उपलब्धिको अभिलेखीकरण गर्नुपर्छ । यसको लागि प्रत्येक सिकाइ उपलब्धिमा विद्यार्थीको उपलब्धिस्तरको सही मापन गर्न रुब्रिक्स बनाउन सकिन्छ । उदाहरणको लागि यहाँ पहिलो थिम हाम्रो लोहारपट्टीको सिकाइ उपलब्धि १ लाई चार वटा निम्न लिखित सूचक बनाएको छ :

सिकाइ उपलब्धि	सूचक			
आफ्नो परिवारका सदस्य तथा आफू बसेको गाउँटोलको नाम भन्न	आफ्नो परिवारका सबै सदस्यको नाम भन्न सकेमा तथा आफू बसेको गाउँटोलको नाम भन्न सकेमा	आफ्नो परिवारका धेरै जसो सदस्यको नाम भन्न सकेमा तथा आफू बसेको गाउँटोलको नाम भन्न सकेमा	आफ्नो परिवारका केही सदस्यको नाममात्र बताउन सकेको तथा आफू बसेको गाउँटोलको नाम भन्न सकेमा	आफ्नो परिवारका केही सदस्यको नाम भन्न सकेमा तर आफू बसेको गाउँटोलको नाम भन्न नसकेमा
सिकाइ उपलब्धिको स्तर	४	३	२	१

कक्षा : १ विषय : स्थानीय विद्यार्थीको नाम : रोल नम्बर :

१. हाम्रो लोहारपट्टी

क्र.सं.	सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनका सम्भाव्य साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
			मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१	आफ्नो परिवारका सदस्य तथा आफू बसेको गाउँटोलको नाम भन्न	प्रश्नोत्तर				
२	आफ्नो गाउँटोलको वरिपरिको गाउँटोलको नाम भन्न	प्रश्नोत्तर				
३	आफ्ना गाउँ वरपर रहेको नदी, खोला र बाटाको नाम भन्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
४	आफू पढ्ने विद्यालय र छिमेकी विद्यालयको नाम भन्न	प्रश्नोत्तर				
५	हाम्रो गाँउटोलमा रहेको धार्मिक स्थलको नाम भन्न	प्रश्नोत्तर				
६	आफ्नो घर नजिकै रहेका बजार (किनमेल गर्ने ठाउँ) भन्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
७	आफ्नो गाउँटोलको स्वास्थ्य स्वयंसेविकाको नाम भन्न र चिन्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखत		शिक्षकको दस्तखत	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड			
		मिति :	उपलब्धि प्रतिशत			

२. हाम्रो भाषा, संस्कार र संस्कृति

क्र.सं.	सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
			मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१	आफ्नो गाउँटोलमा बसोबास गर्ने जातजातिको नाम भन्न	प्रश्नोत्तर				
२	गाउँटोलका जातजाति बीचको सांस्कृतिक भिन्नता भन्न	प्रश्नोत्तर				
३	गाउँटोलमा बोलिने मुख्य भाषा पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर				
४	स्थानीय जातिका पोसाकको नाम भन्न र लगाउने तरिका	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				

	भन्न					
५	स्थानीय जातिका गहनाको नाम भन्न र लगाउने तरिका भन्न	प्रश्नोत्तर				
६	घरमा बनाइने खानाका परिकारको नाम भन्न	प्रश्नोत्तर				
७	स्थानीय लोकबाजा पहिचान गर्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
८	स्थानीय लोकगीत पहिचान र सामान्य गाउने अभ्यास गर्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखत		शिक्षकको दस्तखत	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड			
मिति :			उपलब्धि प्रतिशत			

३. स्वास्थ्य र खेलकुद

क्र.सं.	सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
			मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१	शरीरका अङ्गको सरसफाइ गर्न	प्रश्नोत्तर				
२	व्यक्तिगत सरसफाइको लागि आवश्यक सामग्रीको नाम भन्न	प्रश्नोत्तर				
३	सरसफाइ गर्नुपर्ने स्थानको सूची बनाउन	प्रश्नोत्तर				
४	आफ्नो र घरको सरसफाइको गर्नुपर्ने कारण भन्न तथा सरसफाइमा सहभागी हुन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
५	स्थानीय खेल पहिचान गर्न र खेल्ने अभ्यास गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखत		शिक्षकको दस्तखत	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड			
मिति :			उपलब्धि प्रतिशत			

४. विपद् व्यवस्थापन र विद्यालय सौन्दर्य

क्र.सं.	सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
			मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१	स्थानीय स्तरमा हुन सक्ने विपद् पहिचान गर्न (बाढी, आगलागी)	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
२	घर तथा स्थानीयस्तरमा पालिने घरपालुवा जनावरको नाम भन्न	प्रश्नोत्तर				
३	घर तथा विद्यालयको बाल बगैँचामा भएका बिरुवाको पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
४	स्थानीय क्षेत्रमा पाइने बोटबिरुवाको नाम भन्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
५	घर तथा विद्यालयमा गरिने वृक्षारोपणमा सहयोग गर्न	अवलोकन				
६	घर तथा विद्यालयमा भएका बिरुवाहरूको संरक्षणमा सहयोग गर्न	अवलोकन				
७	फूलबारी तथा बिरुवाको हेरचाह गर्न	अवलोकन				
८	स्थानीय क्षेत्रमा भएका जलश्रोतको नाम भन्न	प्रश्नोत्तर				

९	व्यक्तिगत, घर, आँगन, विद्यालय, वरिपरिको वातावरणको सरसफाइमा सहभागी हुन	अवलोकन				
१०	फोहोरमैलाको पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखत		विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड				
शिक्षकको दस्तखत						
मिति :		उपलब्धि प्रतिशत				

५. सामाजिक सद्भाव र आदर्श समाज

क्र.सं.	सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
			मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१	समूहमा मिलेर बस्न	अवलोकन				
२	साथी र घर परिवारका सदस्यहरुलाई सामान्य सहयोग गर्न	अवलोकन				
३	स्वव्यवस्थापन सिपको विकास गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखत		विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड				
शिक्षकको दस्तखत						
मिति :		उपलब्धि प्रतिशत				

६. हाम्रा अग्रज र सामाजिक संस्थाहरु

क्र.सं.	सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
			मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१	आफ्नो टोल र समुदायको नेतृत्व गर्ने व्यक्तिहरुको पहिचान गर्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
२	स्थानीय सामाजिक संस्थाको पहिचान गर्न	अवलोकन				
३	आफ्नो विद्यालयको छोटो परिचय दिन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखत		विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड				
शिक्षकको दस्तखत						
मिति :		उपलब्धि प्रतिशत				

७. हाम्रा धार्मिक समुदाय र सम्पदा

क्र.सं.	सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
			मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१	नजिकको मन्दिरको नाम भन्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
२	नजिकको मस्जिदको नाम भन्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
३	मन्दिरको पुजारीको बारेमा भन्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				

४	मदरसा, मस्जिदको मौलवीको बारेमा बन्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत		विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड				
मिति :		उपलब्धि प्रतिशत				

कक्षा : २ विषय : स्थानीय विद्यार्थीको नाम : रोल नम्बर :

१. हाम्रो लोहारपट्टी

क्र.सं.	सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
			मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१	आफू बस्ने वडा नम्बर र वडा कार्यालयको ठेगाना भन्न	अवलोकन				
२	लोहारपट्टी नगरपालिकाको नाम, नगर कार्यपालिका रहेको ठेगाना र स्थापना भएको साल भन्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
३	महोत्तरी जिल्लाको नक्सामा लोहारपट्टी नगरपालिका छुट्याउन	प्रश्नोत्तर				
४	आफू बस्ने वडाभित्रका गाउँटोलको नाम भन्न र तिनको अवस्थिति भन्न	लिखित तथा प्रश्नोत्तर				
५	आफ्ना वडाभित्रका रहेका खोला, नदी र बाटाका अवस्थिति भन्न	प्रश्नोत्तर				
६	गाउँटोल नजिक रहेका स्वास्थ्य सेवा प्रदायक संस्था, क्लिनिकको नाम र ठेगाना	प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखत शिक्षकको दस्तखत		विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड				
मिति :		उपलब्धि प्रतिशत				

२. हाम्रो भाषा, संस्कार र संस्कृति

क्र.सं.	सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
			मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१	वडाभित्रका जातजातिको थर भन्न	प्रश्नोत्तर				
२	आफू र आफ्नो साथीले बोल्ने भाषामा परिचित हुन	प्रश्नोत्तर				
३	वडाभित्र बोलिने भाषाहरु भन्न	प्रश्नोत्तर				
४	वडाभित्रका जातजातिले लगाउने पोशाक पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
५	स्थानीय भेषभूषाको परिचय दिन	प्रश्नोत्तर				

६	स्थानीय चाडपर्वको नाम भन्न, मनाउने जाति र नाम भन्न	प्रश्नोत्तर				
७	स्थानीय लोकगीत गाउने जातजातिको पहिचान गर्न र ती जातजातिले गाउने मुख्य लोकगीत गाउने अभ्यास गर्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
८	स्थानीय लोकबाजामध्ये कुनै मुख्य एक बाजा बजाउने अभ्यास गर्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखत		शिक्षकको दस्तखत	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड			
		मिति :	उपलब्धि प्रतिशत			

३. स्वास्थ्य र खेलकुद

क्र.सं.	सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
			मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१	आफ्नो शरीरको सरसफाई गर्न	अवलोकन				
२	व्यक्ति सरसफाइको महत्त्व भन्न	प्रश्नोत्तर				
३	दैनिक रुपमा गरिने सरसफाइको सूची बनाउन	प्रश्नोत्तर				
४	घर तथा विद्यालयको सरसफाइमा सहभागी हुन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
५	स्थानीय खेलहरु खेल्ने अभ्यास गर्न र महत्त्व भन्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखत		शिक्षकको दस्तखत	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड			
		मिति :	उपलब्धि प्रतिशत			

४. विपद् व्यवस्थापन र विद्यालय सौन्दर्य

क्र.सं.	सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
			मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१	बाढी र आगलागीको परिचय दिन	प्रश्नोत्तर				
२	वडाभित्रका वनमा पाइने वन्यजन्तु र चराहरुको नाम भन्न	प्रश्नोत्तर				
३	स्थानीय क्षेत्रमा पाइने बोटबिरुवाको वर्गीकरण गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
४	बगैँचाको परिचय दिन	प्रश्नोत्तर				
५	घर र विद्यालयमा वृक्षारोपणमा सहभागी हुन	अवलोकन				
६	बोटबिरुवाको संरक्षणमा सहयोग गर्न	अवलोकन				
७	वडामा भएका जलस्रोतको परिचय दिन	प्रश्नोत्तर				
८	व्यक्तिगत, घर, आँगन, विद्यालय, वरिपरिको वातावरणको सरसफाइमा सहभागी हुन	अवलोकन				
९	वरपरको वातावरण फोहोर हुने कारण पहिचान गर्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
१०	फोहोरमैलाको परिचय र प्रकार (कुहिने र नकुहिने) भन्न	प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखत		शिक्षकको दस्तखत	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड			
		मिति :	उपलब्धि प्रतिशत			

५. सामाजिक सद्भाव र आदर्श समाज

क्र.सं.	सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
			मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१	अभिभावक, शिक्षक र मान्यजनप्रति नम्र व्यवहार र सम्मान व्यक्त गर्न	अवलोकन				
२	घर र विद्यालयमा अनुशासन आचरणको पालना गर्न	अवलोकन				
३	आफूले जानेका कुराहरुको सञ्चार गर्न	प्रश्नोत्तर र अपलोकन				
अभिभावकको दस्तखत		विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड				
शिक्षकको दस्तखत		उपलब्धि प्रतिशत				
मिति :						

६. हाम्रा अग्रज र सामाजिक संस्थाहरु

क्र.सं.	सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
			मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१	आफ्नो टोल र समुदायको नेतृत्व गर्ने व्यक्तिहरुको परिचय दिन	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
२	गाउँको मान्यजनको चिनारी दिन	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
३	वि.व्य.स. अध्यक्षको परिचय दिन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
४	सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहको परिचय दिन	प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखत		विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड				
शिक्षकको दस्तखत		उपलब्धि प्रतिशत				
मिति :						

७. हाम्रा धार्मिक समुदाय र सम्पदा

क्र.सं.	सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
			मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१	घर नजिकको मन्दिर र उक्त मन्दिरमा पूजा गरिने देवताको बारेमा भन्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
२	नजिकको मस्जिद र मदरसा पढिने नमाजको बारेमा भन्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखत		विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड				
शिक्षकको दस्तखत		उपलब्धि प्रतिशत				
मिति :						

कक्षा : ३

विषय : स्थानीय

विद्यार्थीको नाम :

रोल नम्बर :

१. हाम्रो लोहारपट्टी

क्र.सं.	सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
			मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१	लोहारपट्टी नगरपालिकाको भौगोलिक अवस्थाको सामान्य जानकारी दिन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
२	मधेश प्रदेशको नक्सामा लोहारपट्टी नगरपालिका छुट्याउन	अवलोकन				
३	नगरभित्रका मुख्य मुख्य सडकको नाम र अवस्थिति भन्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
४	आफ्नो वडाभित्र रहेका सामुदायिक वनको नाम र तिनीहरूको महत्त्व भन्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
५	नगरपालिकाभित्र रहेको मुख्य खोलानाला र तिनीहरूको अवस्थिति भन्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
६	आफू बसोबास गर्ने वडाका वडाध्यक्ष र सदस्यहरूको नाम भन्न	प्रश्नोत्तर				
७	आफू बसोबास गर्ने वडा भित्र रहेका स्वास्थ्य प्रदायक संस्था, क्लिनिकको नाम र ठेगाना भन्न	प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखत		शिक्षकको दस्तखत	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड			
मिति :			उपलब्धि प्रतिशत			

२. हाम्रो भाषा, संस्कार र संस्कृति

क्र.सं.	सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
			मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१	नगरभित्रका जातजाति पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर				
२	नगरभित्र बोलिने भाषा पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर				
३	नगरभित्रका जातजातिले लगाउने पोसाक पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर				
४	स्थानीय जातिले गर्ने पूजा (कुलपूजा) परिचय दिन र महत्त्व भन्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
५	स्थानीय लोकगीत गाउने अभ्यास गर्न	प्रश्नोत्तर				
६	स्थानीय लोकबाजा बजाउने अभ्यास गर्न	प्रश्नोत्तर				
७	स्थानीय लोक नृत्यको पहिचान गर्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
८	कुनै एक स्थानीय लोकगीतमा नृत्य अभ्यास गर्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखत		शिक्षकको दस्तखत	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड			
मिति :			उपलब्धि प्रतिशत			

३. स्वास्थ्य र खेलकुद

क्र.सं.	सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
			मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१	स्वस्थ शरीरको लागि आवश्यक पर्ने तत्वहरु पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर				
२	सरसफाई गर्दा हुने फाइदा र नगर्दा हुने असर पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
३	आफ्नो वरपरको वातावरणको सरसफाइमा सहभागी हुन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
४	सन्तुलित भोजनको परिचय दिन	प्रश्नोत्तर				
५	स्थानीय खेल खेल्ने अभ्यास गर्न र खेल खेल्दा हुने फाइदाहरु पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखत		शिक्षकको दस्तखत	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड			
मिति :		उपलब्धि प्रतिशत				

४. विपद् व्यवस्थापन र विद्यालय सौन्दर्य

क्र.सं.	सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
			मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१	बाढी र आगलागी हुने कारण भन्न	प्रश्नोत्तर				
२	नगरपालिकाका वनमा पाइने वन्यजन्तु र चरा पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
३	स्थानीय बोटबिरुवाको परिचय दिन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
४	स्थानीय बोटबिरुवाको महत्त्व तथा उपयोग भन्न	प्रश्नोत्तर				
५	विद्यालयमा बगैँचाको आवश्यकता र महत्त्व भन्न	प्रश्नोत्तर				
६	घर र विद्यालयमा बाल बगैँचाको निर्माणमा सहयोग र हेरचाह गर्न	अवलोकन				
७	घर र विद्यालयमा जलस्रोतको उपयोग गर्ने तरिका भन्न र सदुपयोग गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
८	फोहोरमैला व्यवस्थापनको परिचय दिन	प्रश्नोत्तर				
९	विद्यालयमा फोहोरमैलाको वर्गीकरण र व्यवस्थापन (कुहिने, नकुहिने र तरल) मा सहयोग गर्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
१०	घर, छरछिमेक, विद्यालय तथा समुदायको सरसफाइमा सहभागी हुन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
११	वरपरको वातावरण सफा राख्ने उपाय पहिचान र सरसफाइ कार्यमा सहभागी हुन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखत		शिक्षकको दस्तखत	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड			
मिति :		उपलब्धि प्रतिशत				

५. सामाजिक सद्भाव र आदर्श समाज

क्र.सं.	सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
			मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१	अरुप्रति दया, माया, करुणाको भाव प्रकट गर्ने सिपको विकास गर्न	अवलोकन				
२	आत्मनिर्भर हुने बानीको विकास गर्न	अवलोकन				
३	सहयोगात्मक तथा सहकार्यात्मक सिपको प्रयोग गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखत		विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड				
शिक्षकको दस्तखत						
मिति :		उपलब्धि प्रतिशत				

६. हाम्रा अग्रज र सामाजिक संस्थाहरु

क्र.सं.	सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
			मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१	आफ्नो टोल र समुदायको नेतृत्व गर्ने व्यक्तिहरुको योगदान भन्न	अवलोकन				
२	वडा अध्यक्ष र सदस्यहरुको नाम भन्न	प्रश्नोत्तर				
३	वडाभित्र सञ्चालित स्वास्थ्य संस्थाका सेवाको जानकारी प्राप्त गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
४	गाउँभित्र रहेका आमा समूह र बालकलबको पहिचान गर्न र परिचय दिन	प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखत		शिक्षकको दस्तखत	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड			
		मिति :	उपलब्धि प्रतिशत			

७. हाम्रा धार्मिक समुदाय र सम्पदा

क्र.सं.	सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
			मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१	आफ्नो समुदायमा रहेका विभिन्न देवी देवताको नाम र मन्दिरको सूची बनाउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
२	आफ्नो समुदायमा रहेका मदरसा, मस्जिदहरुको सूची बनाउन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखत		शिक्षकको दस्तखत	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड			
		मिति :	उपलब्धि प्रतिशत			

कक्षा : ४

विषय : स्थानीय

विद्यार्थीको नाम :

रोल नम्बर :

१. हाम्रो लोहारपट्टी

क्र.सं.	सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
			मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१	लोहारपट्टीको भौगोलिक अवस्था (सिमाना, क्षेत्रफल) भन्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
२	नगरपालिकाभित्रका वडाहरूको सङ्ख्या, वडा कार्यालयहरूको ठेगाना भन्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
३	नगरपालिकाभित्रको जनसङ्ख्या (महिला र पुरुषको) तथ्याङ्क भन्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
४	नगरपालिकाभित्रका मुख्य बाटाघाटा पहिचान गर्न	अवलोकन				
५	नगरपालिकाभित्र हुने आर्थिक क्रियाकलापको सूची तयार गर्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखत		शिक्षकको दस्तखत	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड			
मिति :		उपलब्धि प्रतिशत				

२. हाम्रो भाषा, संस्कार र संस्कृति

क्र.सं.	सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
			मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१	समुदायमा बोलिने स्थानीय भाषामा आफ्नो दैनिक व्यवहारमा आवश्यक पर्ने सामग्रीहरूको नाम तथा सूची निर्माण गर्न	प्रश्नोत्तर				
२	आफ्ना नातेदारहरूको नाम, ठेगान र रीतिरिवाज भन्न	प्रश्नोत्तर				
३	सामाजिक शिष्टाचार तथा नियमहरूको पालना गर्न	प्रश्नोत्तर				
४	आफूले मनाउने चाडपर्व (दर्शौं, होली, छठ, दिपावली, इदउलफित्र, इदउल अजहा) को परिचय दिन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
५	आफूले मनाउने चाडपर्वको महत्व भन्न	प्रश्नोत्तर				
६	गेरुका मेलाको परिचय दिन	प्रश्नोत्तर				
७	समुदायमा प्रचलित लोकगीत गाउने अभ्यास गर्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
८	स्थानीयस्तरमा प्रचलित कुनै एक लोकबाजा तालमा बजाउन	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
९	समुदायमा प्रचलित गीतमा हाउभाउसहित लोक नृत्य गर्न	अभ्यास				
१०	नगरपालिकाभित्रको सामाजिक, सांस्कृतिक, धार्मिक तथा जातिगत अवस्थाको परिचय दिन	प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखत		शिक्षकको दस्तखत	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड			
मिति :		उपलब्धि प्रतिशत				

३. स्वास्थ्य र खेलकुद

क्र.सं.	सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
			मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१	स्वस्थ र अस्वस्थ भोजन पहिचान गर्न र भिन्नता छुट्याउन	प्रश्नोत्तर				
२	स्वस्थकर खाना प्रयोग गर्ने तरिका भन्न र प्रयोग गर्न	प्रश्नोत्तर				
३	सही किसिमले उठ्ने, बस्ने र सुत्ने तरिका भन्न तथा अभ्यास गर्न	प्रश्नोत्तर				
४	योग (सूर्य नमस्कार) अभ्यास	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखत		शिक्षकको दस्तखत	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड			
मिति :		उपलब्धि प्रतिशत				

४. विपद् व्यवस्थापन र विद्यालय सौन्दर्य

क्र.सं.	सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
			मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१	बाढी र आगलागीबाट हुने असर भन्न	प्रश्नोत्तर				
२	नगरपालिकाभित्रका वनमा पाइने वन्यजन्तु र चराको परिचय दिन तथा महत्व भन्न	प्रश्नोत्तर				
३	वडाको वनमा पाइने औषधिजन्य वनस्पतिको नाम भन्न	प्रश्नोत्तर				
४	विद्यालयमा बाल बगैँचा र वृक्षारोपणमा सहभागी हुन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
५	वातावरण र विकासको परिचय दिन	प्रश्नोत्तर				
६	नगरपालिका क्षेत्रमा भएका जलस्रोतको परिचय दिन, उपयोग भन्न र आवश्यकताअनुसार प्रयोग गर्न	प्रश्नोत्तर				
७	फोहोरमैलाले स्थानीयस्तरमा पारेको असर पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर				
८	वातावरण प्रदूषणको स्थानीय अवस्थाको पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
९	फोहोरमैलाको वर्गीकरण (ठोस, तरल र ग्याँस) र व्यवस्थापनमा सहयोग गर्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखत		शिक्षकको दस्तखत	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड			
मिति :		उपलब्धि प्रतिशत				

५. सामाजिक सद्भाव र आदर्श समाज

क्र.सं.	सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
			मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१	समाजका असल मानिसहरूले गरेका कार्यहरू पहिचान गर्न र उक्त कार्यको अनुकरण गर्ने सिप र आचरणको अभ्यास गर्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
२	समाजको असल नागरिक हुनका लागि आवश्यक पर्ने सिपहरू पहिचान गर्न र सिप विकासको अभ्यास गर्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
३	जीवनमा लक्ष्य किटान गरी अघि बढ्ने सिप र बानीको अभ्यास गर्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखत		शिक्षकको दस्तखत	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड			
मिति :		उपलब्धि प्रतिशत				

६. हाम्रा अग्रज र सामाजिक संस्थाहरू

क्र.सं.	सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
			मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१	आफ्नो विद्यालयको स्थापना गर्ने व्यक्तित्वहरू (संस्थापक अध्यक्ष र प्र.अ.)को परिचय दिन	प्रश्नोत्तर				
२	वडाभित्र सञ्चालित शैक्षिक संस्थाहरूको परिचय दिन	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
३	नगरभित्र सञ्चालित स्वास्थ्य संस्थाहरूको सामान्य परिचय दिन र ती संस्थाहरूबाट प्राप्त हुने सेवाहरूसँग परिचित हुन तथा सेवा लिन	प्रश्नोत्तर				
४	शैक्षिक व्यक्तित्व (स्व. रामवती यादव र जगदेव यादवको जीवनी) भन्न र त्यसबाट शिक्षा ग्रहण गर्न	प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखत		शिक्षकको दस्तखत	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड			
मिति :		उपलब्धि प्रतिशत				

७. हाम्रा धार्मिक समुदाय र सम्पदा

क्र.सं.	सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
			मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१	हनुमान मन्दिरको बारेमा लेख्न र प्रस्तुतीकरण गर्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
२	नजिकको मदरसा, मस्जिदको बारेमा तथा मदरसा, मस्जिदमा पढिने नमाजको बारेमा लेख्न र प्रस्तुतीकरण गर्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखत		शिक्षकको दस्तखत	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड			
		मिति :	उपलब्धि प्रतिशत			

कक्षा : ५

विषय : स्थानीय

विद्यार्थीको नाम :

रोल नम्बर :

१. हाम्रो लोहारपट्टी

क्र.सं.	सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
			मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१	नगरपालिकाको नामकरणको जानकारी दिन	प्रश्नोत्तर				
२	आफू बस्ने वडाको नक्सा कोर्न र नक्सामा मुख्य मुख्य स्थान देखाउन	प्रश्नोत्तर				
३	नगरपालिकाभित्र वडाअनुसारको घरधुरी सङ्ख्या र पेशागत विवरण भन्न	प्रश्नोत्तर				
४	नगरपालिकाभित्रका वडाअनुसारको जनसङ्ख्या (महिला र पुरुष) भन्न	प्रश्नोत्तर				
५	नगरपालिकाको आयस्रोत पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखत		विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड				
शिक्षकको दस्तखत		मिति :				
		उपलब्धि प्रतिशत				

२. हाम्रो भाषा, संस्कार र संस्कृति

क्र.सं.	सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
			मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१	मैथिली भाषामा छोटो कथा कविता लेख्न र भन्न	प्रश्नोत्तर				
२	नगरपालिकाभित्रका समुदायको प्रचलित रीतिरिवाज र परम्पराको महत्व भन्न	प्रश्नोत्तर				
३	आफ्नो समुदायको जन्म तथा मृत्यु संस्कारको परिचय दिन	प्रश्नोत्तर				
४	व्रतबन्ध, छेवर गर्ने तरिका र महत्व भन्न	प्रश्नोत्तर				
५	विवाह संस्कारको परिचय दिन र महत्व भन्न	प्रश्नोत्तर				
६	गेरुका मेलाको ऐतिहासिक महत्वको छोटो जानकारी दिन	प्रश्नोत्तर				
७	कृष्णअष्टमी, सोमवारी, बटसावित्री र मधुश्रावणी व्रतको परिचय तथा महत्व भन्न	प्रश्नोत्तर				
८	स्थानीयस्तरमा प्रचलित मुख्य लोकगीतमा हाउभाउसहित गाउन र नृत्य गर्न	अभिनय				
९	स्थानीय प्रचलित कुनै दुई लोकबाजा बजाउने अभ्यास गर्न	अभ्यास				
१०	नगरपालिकाभित्रको सामाजिक, सांस्कृतिक, धार्मिक तथा जातिगत अवस्थाको महत्व भन्न	प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखत		विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको				
शिक्षकको दस्तखत						

मिति :	अङ्कको जोड			
	उपलब्धि प्रतिशत			

३. स्वास्थ्य र खेलकुद

क्र.सं.	सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
			मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१	प्राकृतिक खाना र कृत्रिम खानाको पहिचान गर्न उपयुक्त खानाको सेवन गर्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
२	विद्यालयमा ल्याइने/खाइने स्वस्थकर खाजा पहिचान गर्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
३	विद्यालयमा स्वस्थ खाजा खान	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
४	योगको महत्व भन्न र भ्रष्टिका योगाभ्यास-कपालभाति, अनुलोम विलोम) गर्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखत		शिक्षकको दस्तखत	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड			
मिति :			उपलब्धि प्रतिशत			

४. विपद् व्यवस्थापन र विद्यालय सौन्दर्य

क्र.सं.	सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
			मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१	बाढी र आगलागीबाट बच्ने उपाय पहिचान गर्न तथा अवलम्बन गर्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
२	नगरपालिका क्षेत्रमा पाइने औषधिजन्य वनस्पतिहरूको उपयोग र महत्व वर्णन गर्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
३	विद्यालय तथा घरमा स्थानीय औषधिजन्य वनस्पति र फलफूल बगैँचाको निर्माणमा सहभागी हुन	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
४	नगरपालिका क्षेत्रमा पाइने वनस्पति र जीवजन्तुको संरक्षणमा विद्यार्थी, विद्यालय, समुदायको भूमिका पहिचान गर्न र अवलम्बन गर्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
५	नगरपालिका क्षेत्रमा जलस्रोतको प्रदूषणका कारण र असरहरू पहिचान गर्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
६	घर र विद्यालयमा उपयोग हुने उर्जाको परिचय दिन	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
७	वातावरण संरक्षणको परिचय दिन	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
८	विद्यालय तथा स्थानीय क्षेत्रमा फोहोरमैलाको व्यवस्थापनका उपायको खोजी गरी अवलम्बन गर्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखत		शिक्षकको दस्तखत	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड			
मिति :			उपलब्धि प्रतिशत			

५. सामाजिक सद्भाव र आदर्श समाज

क्र.सं.	सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
			मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१	जिल्लाभित्रका असल मानिसहरूले गरेका कार्यहरू पहिचान गर्न र उक्त कार्यको अनुकरण गर्ने सिप र आचरणको विकास गर्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
२	परिवार र समाजको जिम्मेवार सदस्य हुनका लागि आवश्यक पर्ने स्वभाव र आचरणको पहिचान तथा अभ्यास गर्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
३	आफूसँग भएका सम्भावनाको स्वमूल्याङ्कन गरी सही लक्ष्यका साथ अघि बढ्ने क्षमताको अभ्यास गर्न	अवलोकन र प्रश्नोत्तर				
अभिभावकको दस्तखत		शिक्षकको दस्तखत	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड			
मिति :		उपलब्धि प्रतिशत				

६. हाम्रा अग्रज र सामाजिक संस्थाहरू

क्र.सं.	सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
			मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१	नगरभित्र सञ्चालन भएको पहिलो शैक्षिक संस्था स्थापना गर्ने व्यक्तित्वको परिचय दिन (रा.ज. ज.मा.वि. बगडा)	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
२	नगरभित्रका मुख्य सहकारी संस्थाहरू (बचत सहकारी संस्था र दुग्ध सहकारी संस्था)को छोटो परिचय दिन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
३	नगरपालिकाभित्रका वित्तीय संस्था तथा सहकारी संस्थाहरूको परिचय दिन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
४	वडाभित्रको सहकारी संस्थाले गर्ने कार्यहरू पहिचान गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
५	नगरभित्रका स्वास्थ्य संस्थाहरूबाट प्रदान गरिने स्वास्थ्य सेवाहरूका प्रकारहरू उल्लेख गर्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखत		शिक्षकको दस्तखत	विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड			
मिति :		उपलब्धि प्रतिशत				

७. हाम्रा धार्मिक समुदाय र सम्पदा

क्र.सं.	सिकाइ उपलब्धि	मूल्याङ्कनको साधन	नियमित पढाइपछिको मूल्याङ्कन		थप सहायतापछिको मूल्याङ्कन	
			मिति	अङ्कन	मिति	अङ्कन
१	समुदायमा भएका मन्दिरहरुको सूची बनाई कुनै २ मन्दिरको बारेमा लेख्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
२	मन्दिरमा पूजा गर्नाले हुने फाइदाहरु भन्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
३	मदरसा, मस्जिदमा पढिने नमाजको समयतालिका, नमाजले सिकाउने पाठ र नमाज पढ्दा हुने फाइदाहरु भन्न	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
४	ईदगाहको बारेमा छोटो परिचय दिन	प्रश्नोत्तर र अवलोकन				
अभिभावकको दस्तखत		विद्यार्थीले प्राप्त गरेको उपलब्धिस्तरको अङ्कको जोड				
शिक्षकको दस्तखत						
मिति :		उपलब्धि प्रतिशत				

(ख) विद्यार्थी मूल्याङ्कन (कक्षा ४-५)

पाठ्यक्रमले अपेक्षा गरेका सक्षमता र सिकाइ उपलब्धि हासिल भए नभएको सुनिश्चित गर्न निर्माणात्मक र निर्णयात्मक मूल्याङ्कन अवलम्बन गरिने छ । निर्माणात्मक मूल्याङ्कनको मुख्य उद्देश्य निरन्तर मूल्याङ्कन र पृष्ठपोषणका माध्यमबाट विद्यार्थीको सिकाइमा सुधार गर्नु हो । सिकाइका लागि गरिने यस्तो निर्माणात्मक मूल्याङ्कन शिक्षण सिकाइ प्रक्रियाको अभिन्न अङ्गका रूपमा रहनु पर्दछ । निर्माणात्मक मूल्याङ्कनमा विद्यार्थीको मूल्याङ्कनका लागि विभिन्न औपचारिक तथा अनौपचारिक तरिका प्रयोग गर्नुपर्छ । निर्माणात्मक मूल्याङ्कनमा कक्षा क्रियाकलाप तथा कक्षा, विद्यार्थीका कार्य तथा कार्यसम्पादनको अवलोकन, सामाजिक व्यवहार अवलोकन, गृहकार्य, परियोजना कार्य, मौखिक तथा लिखित कार्य तथा परीक्षा, एकाइ तथा त्रैमासिक परीक्षाहरु, स्व तथा सहपाठी मूल्याङ्कन लगायतका साधन प्रयोग गर्न सकिन्छ ।

स्थानीय विषयान्तर्गत रहेका विषयवस्तु तथा सिकाइ उपलब्धिमा विद्यार्थीले हासिल गरेको उपलब्धिको मूल्याङ्कन गर्नको लागि निर्माणात्मक मूल्याङ्कनको रूपमा आन्तरिक र निर्णयात्मक मूल्याङ्कनको लागि अन्तिम मूल्याङ्कनलाई लिइएको छ । यसको लागि कक्षा ४ देखि ८ सम्मको प्रत्येक कक्षामा विद्यार्थीको मूल्याङ्कनान्तर्गत आन्तरिक मूल्याङ्कन (५० प्रतिशत भार) र अन्तिम परीक्षा (५० प्रतिशत भार) समावेश गरिएको छ । आन्तरिक मूल्याङ्कनको ५० प्रतिशत भारलाई समेत निर्णयात्मक मूल्याङ्कनको रूपमा समायोजन गरिनेछ । विद्यार्थीको समग्र मूल्याङ्कन गरी प्रमाणपत्र अर्थात् ग्रेडसिटमा दुवै मूल्याङ्कनको नतिजालाई समावेश गरिनेछ । आन्तरिक मूल्याङ्कन र अन्तिम मूल्याङ्कन निम्नानुसार गर्नुपर्ने छ ।

(अ) आन्तरिक मूल्याङ्कन

निर्माणात्मक मूल्याङ्कनको अङ्कको निश्चित भार आन्तरिक मूल्याङ्कनका रूपमा समावेश गरिने छ । यसका लागि निर्माणात्मक मूल्याङ्कनलाई अभिलेखीकरण गरी प्रत्येक विद्यार्थीको कार्यसञ्चयिका (Portfolio) व्यवस्थित गरी राख्नुपर्छ । यस्तो अभिलेखका आधारमा निम्नलिखित पक्षमा तोकिएअनुसारको भारको अङ्क आन्तरिक मूल्याङ्कनका रूपमा समावेश गरिने छ :

सि.नं.	मूल्याङ्कनका पक्ष	अङ्क भार	कैफियत
१	सहभागिता	४	सहभागिता अन्तर्गत हाजिरी, कक्षाकार्य, परियोजना कार्य, प्रयोगात्मक कार्य, समूह कार्यलगायतका अन्य पक्ष रहनेछन् ।
२	प्रयोगात्मक / परियोजना कार्य	३६	कक्षागत रूपमा प्रयोगात्मक र परियोजना कार्य सञ्चालनका लागि योजना निर्माण, सञ्चालन, अभिलेखीकरण, प्रस्तुतीकरण र अन्तर्वार्ता लगायतका पक्षहरु समावेश गरी मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने छ ।
३	त्रैमासिक परीक्षा	१०	पहिलो त्रैमासिकको लागि ५ अङ्कभार र अर्धवार्षिक परीक्षाको लागि ५ अङ्कभार हुनेछ । यसको लागि प्रत्येक परीक्षाको लागि ५० पूर्णाङ्कको परीक्षा लिई प्राप्ताङ्कलाई

		५ मा परिणत गर्न सकिने छ ।
जम्मा	५०	

(आ) अन्तिम परीक्षा

निर्णयात्मक मूल्याङ्कनमा अन्तिम परीक्षाको भार ५० प्रतिशत हुनेछ । प्रत्येक परीक्षामा प्रश्न सोध्दा शैक्षिक सत्रको सुरुदेखि पढाइ भएका सबै पाठहरूबाट समेटिएको हुनुपर्ने छ । यस विषयको परीक्षामा विशेष गरेर ज्ञान र बोध, प्रयोग र उच्च दक्षतामा आधारित हुनेछन । पाठ्यक्रमले निर्धारण गरेका उद्देश्यअनुरूप विद्यार्थीहरूले ज्ञान, सिप, अभिवृत्ति प्राप्त गरे नगरेको मूल्याङ्कन गरी त्यसको आधारमा प्रमाणीकरण गरिन्छ । अन्तिम परीक्षाको प्रश्नपत्र निम्न लिखित विशिष्टीकरण तालिकाअनुसार निर्माण गरी उपलब्ध परीक्षा लिनुपर्ने छ । यहाँ कक्षा ५ को विशिष्टीकरण तालिका बनाईएको छ । यसलाई आधार लिई स्थानीय विषय अध्यापन गर्ने शिक्षकले अन्य कक्षा (कक्षा ४, ५)को विशिष्टीकरण तालिका बनाई प्रयोग गर्न सक्नेछन् ।

विशिष्टीकरण तालिका

कक्षा: ४-५

विषय: स्थानीय

पूर्णाङ्क: ५०

समय: १ घण्टा ३० मिनेट

प्रश्न योजना तथा अङ्कभार वितरण																						जम्मा
एकाइ	क्षेत्र/एकाइ	पाठ्य घण्टा	पूर्णा ङ्क	ज्ञान			बोध			प्रयोग			उच्च दक्षता			जम्मा प्रश्न सङ्ख्या			जम्मा अङ्कभार			जम्मा अङ्क
				अति छोटो	छो टो	ला मो	अति छोटो	छो टो	ला मो	अति छोटो	छो टो	ला मो	अति छोटो	छो टो	ला मो	अति छोटो	छो टो	ला मो	अति छोटो	छो टो	ला मो	
१	हाम्रो लोहारपट्टी	३०	८	१			१		१					१		२	१	१	२	२	४	८
२	हाम्रो भाषा, संस्कार र संस्कृति	३०	११	१	१			१		१					१	१	३	१	१	६	४	११
३	स्वास्थ्य र खेलकुद	५	२							१						१				२		२
४	विपद् व्यवस्थापन र विद्यालय सौन्दर्य	२८	११	१	१			१		१					१	१	३	१	१	६	४	११
५	सामाजिक सद्भाव र आदर्श समाज	१५	६	१						१		१				२		१	२		४	६
६	हाम्रा अग्रज र सामाजिक संस्थाहरु	१०	४	१				१		१						२	१		२	२		४
७	हाम्रा धार्मिक समुदाय र सम्पदा	१०	८	१					१	१	१					६	२	१	१	२	४	८
जम्मा		१२८	५०	६	२		१	३	२	३	४	१		१	८	१०	१०	५	१०	२०	२०	५०